1 (25)

15 ian. 1973

Proletari din toate țările, uniți-vă!

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA JUNIMEA DIN IAȘI, LA 1 MARTIE 1867. APARE BILUNAR. PREȚUL 2 LEI

Sensurile unui an

Poate mai mult ca oricînd evenimentele care au dominat în 1972 viața întregii țări, au implicat și munca noastră, a scriitorilor. Au implicat-o în sensul prețuirii de care ne bucurăm în această societate, dar și al datoriei firești pe care o avem față de ea.

După cum știm, întreaga noastră activitate s-a aflat sub semnul măsurilor adoptate de Plenara din noiembrie 1971, măsuri care ne-au îndemnat să dăm scrisului, artei pe care o profesăm, un mai pronunțat caracter revoluționar. Cine ar rememora toate cîte s-au petrecut în 1972, chiar numai prin simpla răsfoire a presei din sutele de zile ce s-au scurs, își va da cu ușurință seama de prezența activă a scriitorilor la toate aceste evenimente, culminate de Conferința Națională a partidului și de sărbătorirea Republicii, – prezență ce a arătat nu numai răspunsul lor față de măsurile ideologice luate de conducerea partidului, ci și afirmarea plenară a atașamentului scriitorului din România la politica partidului, dragostea de patrie. Rememorînd momentele anului trecut, nu se poate uita că, alături de impulsurile spirituale pe care viața literară le-a înregistrat, au fost și altele de ordin material, deloc neglijabile. Mă gîndesc în primul rînd la înființarea unor noi edituri, la sporirea dreptului de autor, la apariția unor publicații sau la transformarea altora în bilunare sau săptămînale, într-un cuvînt, la faptul că baza materială a activității literare a continuat să se îmbogățească și în '72, dînd astfel scriitorului posibilități mai bune de muncă și viață.

Gesturile fundamentale însă ale scriitorului, cele care-i justifică nu numai celelalte gesturi, ci însăși existența și menirea lui, rămîn cărțile, literatura pe care o dă. Schițînd acest cadru spiritual și material, firesc ar urma să ne întrebăm : ce a însemnat '72 pentru literatură, ce-a dat el literaturii ? Nu încerc nici un fel de bilanț, și nu pentru că nu posed instrumentarul criticului, ci fiindcă o asemenea întreprindere, de oricine ar fi făcută, s-ar dovedi pînă la urmă prematură. N-am citit oare atîtea „bilanțuri" de literatură, la începuturi sau sfîrșituri de an, pe care timpul nici în parte nu le-a confirmat ? Opinia că asemenea „măsurători" sînt inutile nu înseamnă nici scepticism și nici altceva, ci doar ideea că în acest domeniu nu putem opera oricum și oricînd. Cred totuși că se poate spune, cu destulă certitudine, că anul trecut a fost pentru literatură unul obișnuit, că au apărut destule cărți bune, dar și cărți proaste, că, din toate volumele ce poartă pe ele 1972, timpul va avea ce să rețină. Poate unii grăbiți și amatori de bilanțuri ar veni cu întrebarea, reproșîndu-ne o închipuită inerție : oare rezultatele au fost pe măsura cerințelor și condițiilor schițate mai sus ? Dacă existența scriitorului este dominată veșnic și de nemulțumirea față de cele ce-a realizat (cum s-ar putea altfel ?), asta nu îndreptățește respectiva întrebare care simplifică lucrurile pînă la vulgarizare, ignorînd specificul acestei munci. Un autor poate să tacă ani de zile, chinuindu-și opera care îl va reprezenta în viitor, sau poate da un șir de cărți slabe, pregătindu-și (și astfel) capodopera de mîine. Aici nimeni nu poate planifica nimic, nici chiar să prevadă producerea marilor surprize. Rămîne doar certitudinea voinței noastre de a ne autodepăși continuu, nestrămutata încredere că din manuscrisele la care lucrăm, din gîndurile celor care au făcut sau fac primii pași în literatură, se vor naște și alte cărți de cinste pentru literatura română. Repet, întrebarea pe care am formulat-o aici (poate nefericit), pe care am auzit-o nu o dată, dovedește nu numai neînțelegerea muncii noastre (care nu-i deloc confortabilă cum își închipuie unii), ci și prejudecata că „produsul" de literatură poate fi măsurat ca alte produse. Sub toate aspectele, operele lui Eminescu, Creangă, Caragiale, Rebreanu, vor rămîne așa cum spunea cineva, uriașe și inepuizabile, în eternitate, mine de aur, pe cînd cele fizice pot secătui la un moment dat. Eu aș mai adăuga aici că pe aceste pagini am învățat cu toții limba maternă și că, pe multe din paginile scrise astăzi de noi, mîine vor învăța primele cuvinte, copiii copiilor noștri. Din asemenea prejudecăți despre care vorbeam se nasc altele, producătoare de confuzii, menite să ne încurce.

Iată, de la o vreme întrebuințăm foarte des împreunarea de cuvinte : maculatură literară.

Dar, curios, nici o carte a unui scriitor consacrat (care poate avea și momente de oboseală) sau ale unui autor de nenumărate volume, sub orice nivel, n-au fost numite maculatură literară. Sincer să fiu, asemenea împreunare de cuvinte n-o pot numi decît ca pe ceva antiliterar, dar dacă o întrebuințăm totuși, de ce ocolim pe unii și pe alții (mai ales pe cei tineri) nu ? Cum împărțim exigența, ce ciudate criterii intră în funcțiune cînd spunem un categoric *nu* unui autor care a împlinit abia douăzeci de ani. Sigur, trebuie să avem o grijă deosebită față de cei tineri și mai ales de debutanți, dar nu descurajîndu-i, nu aruncînd apa din scăldătoare cu copil cu tot.

Ne sfiim încă să scriem de exemplu, că în cutare roman autorul *descrie*..., de multe ori ne jucăm cu noțiunile fără a le pătrunde sensul fundamental, le îmbrățișăm absolut sau le abandonăm la fel. Nu mai vorbim deloc de experiment, după ce am întrebuințat acest cuvînt acolo unde era și nu era cazul. Oare nu mai experimentăm ? Poate trăi literatura sau critica fără experiment, fără confruntarea experimentelor cu publicul ? Hotărît nu, fără căutare, fără chinul de a găsi noi posibilități de exprimare artistică, nu putem ajunge decît la autoanulare, la moartea scrisului. Literatura revoluționară nu poate fi decît novatoare, inovația fiind una din trăsăturile ei esențiale. Inovația nu se referă numai la beletristică și, așa cum am spus, și la critică. Mai poate face oare astăzi abstracție critica de ce-a realizat totalitatea disciplinelor ce vizează fenomenul literar și, mai ales, un critic marxist trebuie să repete idei și teze arhicunoscute (de teama unor eventuale erori), în loc să aducă un plus de originalitate în efortul de a surprinde fenomenul literar în datele lui reale, adevărate ? Răspunsul se subînțelege, concepția marxist-leninistă nu numai că nu limitează, dar și presupune originalitate. Și la originalitate, la adevăr, nu se ajunge prin repetarea unor lucruri știute, ci prin experiențe repetate. Mi se pare

(continuare în pag. 11)

Corneliu ȘTEFANACHE



LABIȘ inedit

Poezia inedită „Înțelepciunea lumii" (comunicată de Georgeta Sauciuc) poate fi încadrată în acel ciclu general : „Impresii din munți". Scrisă în iulie 1952, la un an după debutul „bucureștean" cu „Gazeta de stradă" din „Viața românească" nr. 6, piesa de față reliefează încă o dată conștiința unui poet pasionat de evenimentele epocii sale.

Înțelepciunea lumii

— „Bădiță, tare mă mai tem !"
Pașpatru, vară slută...
Nu-i strop de vînt : copacii gem
Și noaptea-i străbătută,
Prin vuet lung, de-un glas nătîng
Dînd ordine scrîșnite
Încît abia auzi cum plîng
Țărînele rănite.

— „Bădiță tare mă mai tem !" —
Un frățior mă strînge
Cu ochii negri, de blestem
Pe zările de sînge.
Se retrăgeau fasciști mereu ;
Și-oprindu-se'ntr'o noapte
Mi-au sîngerat sătucul meu
Cu flăcări mari și coapte.

— „Bădiță, uite, au intrat
Pe poartă și mi-i frică !...
Bădiță... vai, că ne-au pușcat
Purcelul... și mi-i frică !..
Ba uite, că s-au dus cu el...
S'au dus colo, la școală...
Purcelul meu cel mititel
Cu ochii de sineală"

Un ofițer a spus ceva
Rînjind spre școala noastră...
O ordonanță se svîrlea
De-a dreptul pe fereastră
Și aducea — trofeu —, grăbit,
Caiete, — abecedare,
Și jucării de lemn, cioplit
În ore „de-aplicare"...

— „Ce fac bădiță ?"... L-am lipit
Scrîșnind, de piept ; bricheta
Peste hîrtii a pîlpîit,
Se'nfipse baioneta
În purceluș... Trosneau, ardeau
Caietele de școală...
Un purceluș se rumenea,
Dar ochii, tot sineală...

Din nou un ordin : nu era
Destul de naltă para...
Alt geam în țănduri... Aducea
În brațe pline, fiara,
Un raft cu cărți (ce îl citeam
Duminica, anume...
Și că-i într'însul — socoteam —
Înțelepciunea lumii...

Învățătorul nostru, bun,
Mi'mprumuta dintr'însul...)
Acum, ard cărțile'n cărbuni...
Îl înecase plînsul
Pe frățior... Săreau scîntei
Țipau aprinși cărbunii...
Ardea ce eu credeam că e
Înțelepciunea lumii...

E scurtă noaptea, vara, dar
Cu inima pălită
Am stat cu ochii țintă'n jar
O noapte nesfîrșită.
Și'n zori, cînd noaptea se topea —
De-atîtea flăcări, poate,
Am auzit venind încoa
Victorioase-armate...

Vălenii — Stînișoarei, 16 iulie 1952

În celelalte pagini

evenimentul

de la 1 la 15

Inceputul lui 1973 mai stăruie viu în noi, cu emoţiile rodnicului bilanţ a 25 de ani de Republică, cu atmosfera specifică fiecărui început de an, de tradiţii şi înnoiri, cuvintele celui mai iubit fiu al poporului, ale secretarul general al Partidului, sînt ca întotdeauna îmbold şi împliniri, în inimile noastre şi pe întinsurile patriei :

— „...Planul pe anul 1973 prevede un puternic avînt în industrie şi agricultură, ridicarea calităţii şi eficienţei întregei activităţi economice, în vederea sporirii avuţiei naţionale şi creşterii bunăstării întregului popor. Stă în puterea fiecăruia dintre noi de a realiza în cele mai bune condiţii planul pe anul viitor...".

Cu sentimentul înălţător al participării la făurirea unei creaţii fără seamăn, la înălţarea patriei spre destinul luminos spre care ne conduce Partidul Comunist Român, am şi început seria noilor mărturii ale voinţei noastre de pace, pe calea progresului şi prosperităţii ţării. Mărturie sînt primele succese din 1973: ale metalurgiştilor de la Hunedoara, Galaţi şi Iaşi, ale colectivelor Grupului industrial de petrochimie din Ploieşti, Uzinei de maşini grele din Bucureşti şi Uzinei de fire şi fibre chimice din Săvineşti, ale minerilor din Horăşti—Motru, ale docherilor din Constanţa şi Galaţi. In primele zile ale lui 1973 a ieşit de pe banda de montaj cel de-al 80.000-lea autoturism „Dacia", iar la Braşov şi-a început cursa de probă primul autocamion „Roman" din seria acestui an.

In sere, în laboratoare, în staţiuni experimentale, în atelierele de creaţie, pe scene, în sălile de operaţie, sau la masa de scris, pretutindeni, pe întreg cuprinsul patriei se desfăşoară o efervescentă activitate laborioasă pentru înfăptuirea cu succes, calitativ şi plenar, a sarcinilor trasate de cel de al X-lea Congres al P.C.R. şi de Conferinţa Naţională a partidului din iulie 1972.

Subliniind caracteristicile politicii externe promovate de ţara noastră, în cuvîntarea rostită la posturile de radio şi televiziune cu prilejul Anului Nou, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a precizat definitoriu şi activitatea de viitor pe care o va desfăşura statul nostru în acest domeniu : „România intră în noul an hotărîtă să-şi aducă contribuţia activă la normalizarea climatului internaţional, la instaurarea păcii şi securităţii în lume. Considerăm că, acţionînd unite, popoarele pot pune bazele unei lumi mai bune, mai drepte, eliberate de coşmarul războaielor, ale unei lumi în care fiecare naţiune să se poată dezvolta liber, bucurîndu-se nestingherit de roadele muncii sale, de cuceririle civilizaţiei umane".

Pe această linie, a extinderii colaborării ţării noastre cu toate statele, în spiritul coexistenţei paşnice, s-au înscris ca evenimente de seamă ale acestui început de an, vizitele preşedintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, în Pakistan şi Iran. Salutînd evenimentul, ziarul „Pakistan Times" a apreciat elogios că : „Actuala vizită a celui care pe drept cuvînt poartă titlul de Erou al Republicii Socialiste România este de natură să stimuleze puternic cooperarea între cele două ţări în toate sferele de activitate".

Prestigiul internaţional al României este dealtfel mereu consemnat de emisiuni ale posturilor de radio şi televiziune, ca şi de publicaţii de pe toate meridianele globului. Ample articole despre ţara noastră au apărut în ultimul timp în ziarul vienez „Volksstime", în săptămînalul marocan „Al Bajane", în „La presse de Tunisie", în cotidianul partidului Tanu „Uhuru", de la Dar es Salam, în revista pariziană „Arts et Tourisme, în „Le Monde" şi „Times". Pe plan extern, România a fost prezentă în aceste zile şi prin expoziţii de fotografii la Tunis şi Teheran, printr-un festival al filmului documentar la cinematograful „Rossia" din Moscova, printr-o expoziţie de artă populară românească la Brasilia. De asemenea, cu prilejul apariţiei în Statele Unite a unei antologii de versuri eminesciene, intitulată „Eminescu — cel din urmă romantic", în traducerea lui Roy MacGregor-Hastie, şi a volumului lui Marin Sorescu — „Rame", la sediul Bibliotecii Române din New York a avut loc o seară de poezie românească. Tot în aceste zile, la Accra a fost deschisă expoziţia „Personalităţi ale ştiinţei şi culturii româneşti".

Revenind în actualitatea internă, considerăm necesar să amintim şi două evenimente deosebite din viaţa culturală ; deschiderea la Iaşi a Muzeului de literatură a Moldovei — Casa Pogor — şi decernarea premiilor Uniunii Tineretului Comunist pentru lucrări social-politice şi pentru literatură. Pentru literatură beletristică, scriitorilor : Adrian Păunescu : **Istoria unei secunde (poezie)** ; Gabriela Melinescu : **Inginarea lumii (poezie)** ; Frieder Schuller : **Kreise ums Umvolendete (Rotire în jurul nedefinitului — poezie)**; Virgil Duda : **Catedrala (roman)**; Vasile Sălăjan : **Coborînd spre nord-vest (roman)**; Szilagyi Istvan : **Ullö, dozszó, harang (Nicovală, tobă, clopot — roman)**; Valentin Hossu-Longin : **Ţara Lotrului (reportaj)** ; Ion Pop : **Avangardismul poetic românesc (critică literară)** ; Voicu Bugariu : **Vocile vikingilor (proză ştiinţifico-fantastică).**

Consemnarea primelor evenimente ale anului 1973, atît pe plan intern, cît şi în ceea ce priveşte prezenţa ţării noastre în viaţa internaţională, reliefează încăodată una din caracteristicile fundamentale specifice politicii României socialiste : continuitatea...

OBSERVATOR

eseu

despre „nebuniile" Otiliei (II)

De mai multe ori, în **Enigma Otiliei,** direct sau indirect, vine vorba despre nebunie. Fixaţiunea lui Costache Giurgiuveanu, ramolismentul senil al lui Simion, Aurica tulburată de crize erotice, sînt cazuri de natură psihiatrică. Dintr-o interpretare modernă, **Folie et Déraison** (Plon, 1961), cu larg orizont filozofic, aflăm că nebunia ar fi o variabilă a psihicului între două limite : **raison şi déraison.** Acestea sînt după Michel Foucault, în funcţie de raporturile, — schimbătoare şi ele — dintre cel ce priveşte (rezonabil) şi cei priviţi (nebunii). Otilia are, fie şi în mică măsură, sentimentul excentricităţii. Ştie că **poate părea** nebună iar trioul feminin Tulea o şi consideră ca atare, dar „nebunia" ei, nonşalantă, dă farmec unei vîrste. E un mod inconştient, genuin, al tinereţii abia ieşite din copilărie : o prelungire a registrului infantil, care pentru „rezonabilii" lipsiţi de imaginaţie trece drept dereglare. Ceilalţi evoluează neted, într-un singur sens. Otilia are nostalgia regresiunii originare şi curiozitatea viitorului. Se mişcă în spirală, trăieşte expansiv, în real şi ficţiune, descoperindu-şi alte raporturi cu lumea, de la niveluri necontenit schimbătoare. Pot avea ceilalţi — şi chiar au — trăsături mai lesne de definit, relevate clasic: unul e **avarul,** altul **voinţa de a învinge,** celălalt **omul** de lume **gentil.** Toţi aceştia aparţin unui orizont al **pozitivităţii.** Otilia transcende din propria-i biografie, situîndu-se prin graţia indefinisabilă pe o traiectorie a **idealului** (de unde eşecul rolului Otilia în film).

Toţi protagoniştii romanului pot fi aşezaţi, prin ceea ce au ei esenţial, în categorii etice, sociale, psihologice clare. Li se găseşte cîte un echivalent în dicţionarul personajelor lui Balzac. Singură Otilia, de o **feminitate** cuceritoare, face excepţie. Cine e Otilia? Ce secrete ascund „nebuniile" ei? Solitarul Felix, conturîndu-şi prematur personalitatea, şi mult mai vîrstnicul moşier Leonida Pascalopol (îndrăgostit şi el, dar menţinîndu-se într-o expectativă decentă), formează împreună cu tînăra fată un triunghi de forţe în dezacord. O cunoaştem pe Otilia, numai în măsura în care oscilează spre unul sau spre celălalt, deveniţi nişte termeni de referinţă. Otilia e anticonvenţie ; partenerii sînt conformişti. Felix nu e un René sau un Werther, la care iubirea nerealizată face să se întunece universul, ci mai degrabă un Julien Sorel moderat, interiorizat şi metodic. Nimic tragic nu frînge nici echilibrul lui Pascalopol, la care diferenţa de vîrstă, virtual motiv de mari probleme (cazul Codrescu din **Adela),** nu intră în discuţie. Destinul Otiliei nu se revelă nici prin Felix, nici prin Pascalopol, care nu au, în existenţa ei, un rol catalizator, nici prin muzică, nici prin evaziunea în exotic. Eroină a unor incompatibilităţi fără ieşire, destinul ei este de a rămîne în ambiguitate, între da şi nu, între solar şi mister, între real şi utopic, aparent undeva într-un anotimp muzical şi nedefinit, în realitate, un fel de demonie înscriindu-se simultan în Eternul feminin şi în clipă. Pe scurt, Otilia dă gravitatea lucrurilor uşoare şi superficializează prin **„jemanfişism".** prin persiflare şi neinteres, lucrurile grave. Insăşi dezordinea din camera ei traduce inconstanţa, imposibilitatea de a se fixa. Pentru G. Călinescu, personajul titular al romanului pare a fi o expresie a feminităţii în stadiul maximei străluciri ; în acelaşi timp apariţie contemporană şi ecou din **canzonele** lui Petrarca **(„una cosa dal ciel caduta"...).** viziune de rafinament botticelian şi reflex din Cezara eminesciană. Mitul de care o putea lega autorul e acela al focului. Nu marmura lui Eminescu, ci combustia şi nervul sînt atributele acestei **Venus valachica.** Finalitatea romanescă l-a determinat pe prozator s-o plaseze într-un timp istoric precis. La Eminescu, Otilia ar fi fost, fără îndoială, motiv de poem, „prototipul îngerilor din senin" şi demon în eternitate.

Tente poematice există şi la Călinescu, însă nu atît de vizibile încît să devină jenante, nepotrivite aşadar într-un roman realist. In tînăra nestatornică, obişnuind precum Dania lui Anton Holban să cultive „jocurile" — îşi dispută întîietatea mai multe suflete, scindate între puritate şi damnare. Insubordonată, naturală, Otilia nu problematizează decît în funcţie de lucruri concrete ; nu e nici cerebrală, nici nu trăieşte fiziologic, exagerat sensual, sugerînd însă prin reacţiile spontane o imagine a Vieţii. Renan, raţionalistul, o putea contempla în acest sens, ca o ilustrare a propriei teze, chiar dacă Otilia nu e numai instinct. „Plus l'homme se développe par la tête, plus il rêve le pôle contraire, c'est à dire l'irrationnel, le repos dans la complète ignorance, la femme qui n'est que femme, l'être instinctif qui n'agit que par l'impulsion d'une conscience obscure" **(Souvenirs d'enfance et de jeunesse).** Răscolită de un pasaj furtunos din **Rapsodia ungară** a lui Liszt, Otilia trînteşte o dată capacul pianului cu motivarea : „Imi vine uneori să alerg, să zbor (...) Vrei să fugim ? Hai să fugim !"... Felix e derutat, iar Mariana, slujnica reacţionează opac : „Haida ! A-nceput nebunia"... Disonanţa dintre tinerii parteneri nu ţine de limbaj, ci de modul de a înţelege idealitatea gestului. Psihologia feminină se sprijină pe disponibilităţi infinite, iată teza ; la Otilia, cochetăria şi capriciul îmbracă marele stil al artei, deghizînd realitatea sub o armură invizibilă. Lui Felix i se spune, explicit, că „nu cunoaşte bine sufletul feminin", că „o fată admiră un tînăr cu gînduri serioase, dar se oboseşte şi adesea preferă oamenii mediocri". Proiectul unui bărbat de a face din femeie o transcendenţă serafică („icoană pentru uzul său personal") irită şi îndepărtează iar Felix e „de o profunditate care sperie o fată". Prin „epicureismul lui de om cult" („foarte subţire"), Pascalopol, intelectual cu preocupări literare şi muzicale, călătorit prin toată Europa, posesor de mobile rare, moşierul, galant, e în avantajul unei experienţe mai de preţ decît atracţia tinereţii. Recapitulîndu-şi vechile aspiraţii artistice, el îşi spune „un ratat". Otilia îi dă sentimentul unei revitalizări şi tot tactul lui constă în a şi-o apropia cu prudenţă.

Dilema Otiliei, între un bărbat vîrstnic, aparent dezinteresat, şi un partener tînăr, de o frumuseţe caligrafică, dar cu idei prea grave, îndîrjit să se afirme, se rezolvă, destul de obscur, tînăra optînd pentru cel dintîi. Normele apar răsturnate. Pînă la un punct, enigma tinerei fete e de a se menţine în incertitudine. „Te-ai dus la Paris — îi spune Felix — şi ai stat atîta vreme cu Pascalopol. In ce calitate ? Il iubeşti ? A crede asta înseamnă să nu mai cred în vorbele tale. In tot cazul, el trebuie să te iubească. Pentru mine, Otilia, ai început să devii o **enigmă.** Şi Pascalopol şi eu sîntem îndreptăţiţi să credem că ne iubeşti şi, totuşi, nimeni nu ştie sigur"... Joacă Otilia o comedie? Se complace ea în atitudini cinice, de femeie ştiutoare sau de **mala pianta?** Nici vorbă, nu. Se decide pentru acela care-i oferă imediat perspectiva unei existenţe comode, totuşi nu în urma unui **calcul** limpede, cum se întîmplă de o mie de ori în alte romane. Intervine, poate, şi un impuls al afinităţilor, de ordinul inefabilului. Profilul Otiliei este, sigur însă, locul geometric al unor discontinuităţi. Romanticii ar fi făcut din ea o personificare a capriciului juvenil. Gratuitatea gestului, demonstrată în sute de împrejurări, pledează, în cazul ei, pentru un fel de iraţionalism suav, în sensul că **absent-gînditoare,** ea se complace în neprevăzut, aşa cum alţii adoră fantasticul. Pare, chiar, că dependenţa de mediu s-a întrerupt, protagonista (neinteresată de moştenirea rentierului) aspirînd spre inefabil, dematerializată, integrată unui ritm ce nu cunoaşte deloc sentimentul tragic. Inţeleasă ca o sublimare a Frumosului, ea aparţine, la modul general, Umanului, participînd natural la imaginea de armonie a Vieţii. In ipoteza individualizată, particulară, Otilia e un amalgam de intuiţii, de instinct şi mobilitate. Privită schopenhauerian, ea e glasul speciei. E de înţeles de ce Pascalopol, cu distincţia sa respectabilă, îi întreţine cultul. In perspectivă larg umană, comportamentul lui este explicabil, deşi atitudinea faţă de Otilia „nu se clasa" deloc printre **sentimentele paterne.** Faţă de virtualităţile materne, fireşti la orice femeie, detectabile deci şi la Otilia, juneie Felix îşi manifestă, la un moment dat, **„sentimentul filial,** rămas nefolosit din pricina morţii timpurii a mamei lui". Felix „simţea nevoia să i se mărturisească, să se aşeze sub protecţia ei, să facă întocmai ce i se ordonă"...

Antiteza şi construcţia în contrapunct caracterizează romanul în totalitate. Vulgaritatea se confruntă, în zeci de moduri, cu nobleţea gestului, mărginirea cu elanul pur (Otilia nu are sentimentul infinitului), aerul închis din casele de pe strada Antim contrastează cu cerul înalt al Bărăganului, acesta din urmă fixat în pagini antologice. Deoparte inaptitudinea pentru frumos a lui Titi, de alta fiorul liric al Otiliei cîntînd din Liszt sau delicateţea lui Felix descifrînd o pagină din **Folies d'Espagne** de Corelli. Otilia are uneori — scrie prozatorul — ceva din madonele lui Carlo Dolci. Elogiul fineţei sună memorabil, într-o frază a lui Pascalopol : „Emotivitatea, delicateţea sufletească, astea sînt produse ale inteligenţei, sînt complicaţiuni superioare". Imaginea frumuseţii potenţată de sensibilitate şi înnobilată de inteligenţă, reprezintă în ierarhia valorilor, la Călinescu, un **summum bonum :** bunul suprem.

Finalul e deschis. Pianistă de talent, separată de Pascalopol pentru a însoţi pe altul, pierzîndu-şi apoi urma la Buenos-Aires, Otilia persistă în enigmă. Işi interoghează destinul şi nu-i răspunde nimeni, nici din exterior, nici dinăuntru. Un scriitor cu altă structură ar fi accentuat, la Otilia, **neliniştea.**

Const. CIOPRAGA

C R E D O

L-am auzit odată, cred că sînt zece ani de-atunci, pe Alexandru Rosetti, povestind următoarea întîmplare cu înfăţişare de anecdotă: „Un gazetar l-a întrebat odată pe Tudor Arghezi — De ce scrieţi, domnule Arghezi? Arghezi s-a gîndit adînc, şi abia după o clipă a răspuns foarte serios, — Din manie". Din manie, a răspuns el, cu accentul care a intrat în legendă, plat, strivit, puţin înecat, o voce de om care parcă a învăţat de mult şi cu silinţă intonaţiile umilinţei celei mai depline.

Mi s-a părut un răspuns genial, şi tot ca pe o anecdotă am început să-l povestesc şi eu altora, părîndu-mi rău că nu-l puteam da drept al meu. Abia mai de curînd, tot repetînd gluma, am început să mă îndoiesc de simplitatea ei, am început să-i studiez conţinutul. La urma urmei, hai s-o luăm ca pe un răspuns serios. Din manie. De ce din manie? Ce fel de manie?

Arghezi a scris o viaţă de om. El, ca Sadoveanu, ca Lovinescu, şi alţii, (din păcate nu cei mai mulţi în literatura noastră care cunoaşte atîţia brilianţi ce şi-au pus talentului mai mult în zbuciumul vieţii personale decît în operă, şi au trăit în chip şarmant lăsînd altora sarcina să-i idolatrizeze ca pe „oamenii unei singure cărţi"), a fost într-adevăr o dovadă vie a scrisului zilnic, nulla die sinea linea, nici o zi fără un rînd, şi acest rînd nu a fost niciodată unul singur. Adesea a fost un poem întreg, un capitol de carte, un articol, o pagină de ziar. Şi asta o viaţă de om, pînă cînd peniţa s-a culcat singură pe hîrtie, a suspinat şi a murit, cu simplitatea cu care se termină nisipul dintr-o clepsidră, ca ultima fluturare de aripi a păsării ce se aşează, după un zbor nesfîrşit, fără zare, zbor sprijinit dinăuntru de un incomparabil instinct.

Asemenea scriitori devin sinonimi, la capătul vieţii, cu tot poporul care i-a născut. A scrie zilnic e un tip de acţiune publică de formidabil efect. Un asemenea scriitor devine parte a atmosferei cotidiene, ca o particulă a aerului. In aerul conştiinţei, prezenţa unor nume, este ca un compus chimic, parte din întreg. Opera, întinsă pe ani de zile, şi — dacă cineva ar încerca o asemenea experienţă — pe zeci de metri patraţi de pagină, înseamnă patria acestor ani. Se poate spune, la urma urmei, că intreaga Românie începe în opera argheziană, şi că numai din citirea cu seriozitate a acestei opere un spirit din afară poate înţelege adevărurile fundamentale ale neamului nostru. Căci întinderea operei nu este un criteriu vulgar. Sigur că un popor poate fi exprimat, prin fericita formulă a geniului, şi într-un singur poem. Dar a reprezenta integral, enciclopedic, monumental, bogat, cuprinzînd şi legile şi nuanţele, nu poate fi realizat fără condiţia elementară a dimensiunii. La urma urmei, o întreagă civilizaţie e prea mare pentru cărţi mici. Ea nu încape, fizic, în cărţi mici. Ea are nevoie de acea carte fluvială şi epopeică, pe care un autor dedicat o scrie toată viaţa în jurul său, clipă de clipă şi pagină cu pagină, cartea vieţii.

O asemenea manie, care umple o viaţă, duce la modele de angajare ireproşabilă. Şi atunci, cînd căutăm să ne închipuim patriotismul artiştilor, ne dăm seama că el e cuprins în foarte multe trăsături. Tema eroică, tonul sărbătoresc, virilismul civic sînt elemente uşor de recunoscut la prima privire, şi fireşte că au valoarea lor. Dar mă gîndesc la patriotismul întregii opere, acela care e suma tuturor cuvintelor. Arghezi de pildă a scris pînă şi o mitologie a jucăriilor. A făcut din stropi de aur nişte poeme mici, încheiate în coadă de şoarece, care au fost, sînt şi vor fi deliciul generaţiilor de copii. A slăvi o patrie înseamnă a scrie pentru ea în toate felurile, a-i hrăni toate nevoile şi aspiraţiile, a te face parte din ea în orişice. Fiecare rînd să cadă într-o conştiinţă, să clădească ori să sprijine ceva, să se lege de celelalte rînduri în alte domenii, conştiinţe şi întreprinderi, şi întregul în întreg. A fi patriot, în artă, înseamnă a fi prezent zilnic, în toate. Şi cum e prezent scriitorul? Scriind, numai scriind, mereu.

Povîrnirea romantică asupra foii şi condeiului, ani de zile, a frînt grumazul şi a rotunjit umerii, ca de o sfîntă povară. Am pornit de la Arghezi în aceste rînduri, care, de fapt, aveau altă ţintă. Poet atît de plin de miresme cîmpeneşti, Arghezi a fost un om al cetăţii, gazetar, voce politică, conştiinţă publică, factor modelator al societăţii. Analist social fără pereche, mare înnoitor al limbii şi temelor, a fost un om al progresului în toate. Simpatiile sale de stînga corespund unei trude de ctitor în formarea unei conştiinţe scriitoriceşti angajate şi moderne, în ridicarea unei prese militante, democrate, de opţiune politică. Republica nouă, care a împlinit un sfert de veac, el a salutat-o, şi i-a dat condeiul său. A murit înaintea acestei sărbători, înaintea acestei nunţi de argint a poporului unit cu o formă socială cu totul originală.

A murit, pieritor la trup ca toţi nemuritorii. Şi generaţia sa, şi generaţiile cu cinci, zece, douăzeci de ani mai tinere, ne-au părăsit şi ne părăsesc. Tinerii scriitori, care l-au învăţat pe Arghezi la şcoală, au şi păşit în locul lui, în forul literelor şi al societăţii, şi pe umerii lor încă neînchegaţi cade misiunea care a frînt după o viaţă umerii maestrului.

Acesta e adevărul, melancolic, al succesiunii generaţiilor. Trebuie să facem noi ce-a făcut el, ce-au făcut alţii ca el. Trebuie, adică, să facem ce-au făcut ei pentru literatură şi pentru patria acestei literaturi, trebuie să facem la fel de bine, ba nu, mai bine, pentru că timpul merge înainte, cerînd nu mai puţin, ci mai mult, de la toţi, şi de la artişti.

Atunci, trebuie să ne luăm foarte în serios, mult mai în serios decît pînă acum, scrisul de fiecare zi. Să scriem mai mult şi mai cu miez, şi carte şi pagină de presă, să ne gîndim că fiecare semn e un fir de nisip al clepsidrei, o contracţie a inimii naţionale, un strop de lumină într-un om care ne citeşte. Să ne gîndim că scriem pentru patrie, dar nu numai în temă şi ton, ci în fiecare frază, metaforă, concluzie, că totul se leagă de tot şi totul are importanţă, în faţa unui public imens, tînăr şi sever, care ne va cere şi mai mult nouă ceeace a cerut, şi a căpătat, de la scriitori de statură universală.

România n-a fost niciodată mai cunoscută. N-a trezit niciodată mai multă curiozitate, mai mult interes, şi mai multă consideraţie, prin oamenii ei, prin faptele şi succesele ei, prin arta ei. Dar pentru aceste performanţe, a fost nevoie de o aspră, uneori îngrozitor de grea muncă de zi cu zi, de hărnicia de albină a sute de mii de oameni, care au scris viaţa nouă rînd cu rînd, clipă de clipă, ca Arghezi, a fost nevoie de foarte mult eroism şi sacrificiu.

Noi, tinerii artişti, noi, beneficiarii cei mai norocoşi ai acestui eroism şi sacrificiu, despre el trebuie să scriem.

Petru POPESCU

scriitorul și societatea

un interviu cu AL. PIRU

1. Stimate tovarăşe profesor, vă propun să incepeţi aceste mărturisiri, vorbindu-ne despre Iaşi. Pentru existenţa şi formaţia dv., Iaşul este sinonim cu anii sfirşitului de adolescenţă. Ce-a insemnat, pentru dv., oraşul acesta de glorioasă tradiţie culturală ?

— Datorez Iaşului formaţia mea spirituală şi, ca să mă exprim goethean, anii de ucenicie. Am fost student al Facultăţii de Litere şi Filozofie din Iaşi între 1936—1940, colaborator la principalele periodice care au apărut la Iaşi între aceşti ani, cu deosebire la **Insemnări ieşene** şi **Jurnalul literar**, jurnalist profesionist. Am avut profesori străluciţi la română şi filosofie, secţii pe care l-a început le-am urmat deopotrivă, dintre care n-a mai rămas în viaţă decît academicianul Iorgu Iordan. Păstrez o vie amintire lui Octav Botez, Ilie Bărbulescu, George Pascu, Ilie Minea, Mihai Ralea, Petre Andrei, Ion Petrovici, Dan Bădărău, G. Călinescu. Venirea lui Călinescu la Iaşi încă din primul meu an de studenţie a însemnat cea mai însemnată aventură a vieţii mele intelectuale. Mi-a prezidat examenul de licenţă împreună cu Octav Botez şi Iorgu Iordan, în 1940.

2. Sinteţi moldovean de origine. Considerat ,de către unii, greu de ... imblinzit. Sinteţi sentimental ? Aţi mai putea reveni la Iaşi ?

— M-am născut în Moldova şi am vieţuit în Moldova 27 de ani. De 28 de ani m-am stabilit în Muntenia. Cred că am dreptul să mă consider deopotrivă moldovean şi muntean. M-am împăcat bine oriunde am stat temporar, în Transilvania, Dobrogea, Oltenia. Am fost pretutindeni iubit de cei mai mulţi şi urît de puţini. Revin totdeauna cu plăcere la Iaşi, fără a fi un ieşenist. Nu eram ieşenist nici cînd locuiam în Iaşi, dimpotrivă, simţeam de pe atunci dorinţa de a fugi la Bucureşti. Nu sînt ceea ce înseamnă un sentimental, n-am nostalgia locurilor părăsite. Ceea ce nu înseamnă că am uitat Iaşul, că nu-mi face plăcere să revin din cînd în cînd la Iaşi. Nu poate fi vorba, desigur, să revin pentru totdeauna la Iaşi, nu trebuie să se teamă nimeni de o asemenea eventualitate.

3. Teza de doctorat şi prima carte publicată au fost dedicate vieţii lui Ibrăileanu. Eraţi foarte tinăr cind murea Ibrăileanu. Ce rol a avut personalitatea lui Ibrăileanu pentru literatura română ?

— Eram în ultima clasă de liceu, a opta, cînd a murit Ibrăileanu, nu împlinisem încă 19 ani. La Iaşi, toamna, în primul an de studenţie m-a întîmpinat fotografia lui de doliu. Nu l-am cunoscut în viaţă, dar l-am considerat totdeauna unul din profesorii mei. De altfel, la Iaşi, pînă la venirea lui G. Călinescu, Facultatea de Litere şi Filozofie era impregnată de spiritul lui. I se spunea încă „domnul" Ibrăileanu. Am fost încîntat cînd am aflat că Ibrăileanu lăsase cu limbă de moarte ca locul lui la Universitate să fie ocupat de G. Călinescu. Il instituise legatar în acest sens pe Mihai Ralea, care i-a respectat cuvîntul. Am putut deci să-mi împart simpatia intelectuală în mod egal între Ibrăileanu şi Călinescu. Fascinat de cel din urmă ca student, pe Ibrăileanu l-am descoperit, ca să zic aşa, mai tîrziu. Am luat hotărîrea să scriu o carte despre el încă din 1940. Ibrăileanu a fost sufletul marei reviste „Viaţa românească" între 1906—1933 în a cărei ideologie m-am regăsit.

4. Lui G. Călinescu, i-aţi fost multă vreme un apropiat. V-a iubit. Spuneaţi, undeva, că adevăratul dv. debut a fost acela de la „Jurnalul literar". V-aţi gindit la o carte despre Călinescu ? Călinescu v-a fascinat, v-a inspăimintat ? Cind va apărea „Istoria literaturii române de la origini pină in prezent" ?

Am fost legat de G. Călinescu aproape trei decenii. Relaţiile noastre au fost întîi de la student la profesor, apoi de la asistent la profesor, în fine de ordin literar. A încurajat colaborarea mea la **Jurnalul literar**, apoi m-a făcut celebru în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.** Rîndurile pe care mi le-a închinat acolo provoacă astăzi invidia colegilor de generaţie. Cuvintele lui Călinescu m-au ajutat mult în cariera literară următoare, pricinuindu-mi şi mari neajunsuri. Am publicat fără nici o dificultate în 1946 **Viaţa lui G. Ibrăileanu** la Fundaţia pentru literatură şi artă de sub direcţia profesorului Al. Rosetti, dar mi s-a cerut totdeauna mai mult decît îmi cerea G. Călinescu însuşi, satisfăcut de fiecare dată de ceea ce făceam. Sper, natural, să scriu o dată despre G. Călinescu, nu înainte însă de a-i reedita **Istoria literaturii române** în forma pe care a lăsat-o la moartea sa. Am pregătit această ediţie pentru tipar. Cartea se găseşte în redacţia editurii Minerva.

5. Pentru că am pomenit de „Jurnalul literar", amintiţi-vă de poetul G. Mărgărit. Ce impresie v-a făcut cartea sa de poeme „Vulturii amiezii" apărută la Editura Junimea ? Il reprezintă ?

Am scris despre volumul lui G. Mărgărit, **Vulturii amiezii** în **România literară** din 10 decembrie 1969. Articolul destinat iniţial revistei **Iaşul literar** n-a ajuns la destinaţie. Spuneam acolo că nu vom şti niciodată cît de sus ar fi urcat elanurile lirice ale lui G. Mărgărit, dacă n-ar fi dispărut prematur în 1961, cele patruzeci de piese din **Vulturii amiezii** nereprezentînd doar, „cîteva fragile ecouri ale unui destin vitreg, cu notaţii de jurnal în aşteptarea morţii, palide exaltări, şi întrezăriri ale infinitului". Memorez din poeziile mai vechi un elogiu adus lui G. Călinescu : „E-un anotimp de frenezie cu minţile în arc, / Condeile ne-aşteaptă muiate-n auroră ; / Să ne trăieşti tu, optimiste Aristarc, / Luceferii ivind pe mare şi la proră".

6. Permiteţi-mi să vă fac o destăinuire : aţi fost (şi sinteţi) profesorul iubit al studenţilor Facultăţii de Limbă şi literatură română din ultimii ani. La examene... generozitatea dv. era absolută. Pe contemporanii „maturi", pe scriitori şi critici i-aţi tratat cu severitate. Este in această atitudine un revers... pedagogic. Il reprezintă pe susţinătorul „controverselor" ?

— Am fost şi sînt generos cu studenţii buni. În ultimii ani datorită condiţiilor severe ale examenelor de admitere, toţi studenţii sînt buni. Am contribuit cu ceva la uşurarea muncii studenţilor, prezentării lor la examene, prin cursuri tipărite (întîia oară în 1961 şi 1964). N-am cerut şi nici nu cer tuturor studenţilor să devină poeţi, prozatori sau dramaturgi. Aici e vorba de vocaţie pe care o ai sau n-o ai. Am fost şi sînt la fel de generos în critică atunci cînd am avut de a face cu scriitori de vocaţie şi amabil sau cordial ironic cu cei lipsiţi de har. Natural, vin în contradicţie cu opinia altora, de unde controversele. De fapt reputaţia mea de critic rău e falsă. N-am desfiinţat, cred, pe nici un autor de talent, am scăzut doar înălţimea la care unele pseudovalori fuseseră, fără temei, ridicate. Ca unul ce sînt incapabil de ură am restabilit adevărul cu umor, amuzîndu-mă. Cineva m-a desemnat drept urmaş al lui Şerban cel Rău, domnitor neatestat în istorie, în vreme ce au existat Alexandru cel Bun, Alexandru cel Rău şi Alexandru cel Mare.

7. Aţi fost nedrept cu Popovici D. in aprecierea activităţii sale de critic. Veţi mai scrie, vreodată, altfel despre el ?

— Contemporanii (G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu) nu au fost mai buni decît mine faţă de D. Popovici, aprobat doar de D. Caracostea, şi de caracostieni. Mă număr printre adversarii hotărîţi ai lui Caracostea şi ai elevilor săi. D. Caracostea a ocupat la Universitate locul lui E. Lovinescu. Este drept că Dimitrie Popovici era altceva, nu m-am înscris însă şi nu mă înscriu printre admiratorii lui. Îi lipsea talentul polemic. Vezi înţepăturile lui nefericite la adresa lui G. Călinescu în comentariile la ediţia I. Heliade — Rădulescu.

8. Cum il vedeţi pe „universitarul" de astăzi, pe colegul de catedră ?

— Categoria de „universitar" e abstractă, folosită în înţeles peiorativ („critica universitară"). Preţuiesc pe colegi prin activitatea lor de la catedră ca şi prin ceea ce publică. Sper a nu da loc la interpretări nedorite, obişnuiesc să scriu ce gîndesc. Din nefericire n-am totdeauna prilejul şi nici timpul să scriu tot.

9. Numiţi citeva cărţi fundamentale ale literaturii noastre contemporane.

— Fundamentale în literatura noastră de după război sînt romanul lui Stancu, **Desculţ**, **Moromeţii** lui Marin Preda, **Groapa** lui Eugen Barbu, unele poezii de Mihai Beniuc şi Emil Botta, romanele lui G. Călinescu, studiul lui Şerban Cioculescu despre Arghezi, lucrările lui Adrian Marino despre Macedonski.

10. Ce revistă literară in afară de „Ramuri", vă place ?

— Numai **România literară.** Celelalte reviste, în frunte cu **Viaţa românească**, sînt în suferinţă la sectorul critic *.

11. Pe cind următoarea dv. „panoramă" ? La ce scrieţi acum, in materie de istorie şi critică literară ? Veţi mai scrie proză ?

— Meditez la un tablou al literaturii române contemporane din perioada 1950—1970 în patru volume tratînd despre poezie, proză, teatru şi critică. Nu pot preciza data cînd îl voi termina. Proză voi publica de îndată ce voi avea timp.

12. Care scriitor tinăr vă interesează ? De ce ? Ştiţi vreun vers pe dinafară ?

— Nu cultiv scriitorii pe vîrste. Ştiu multe versuri pe dinafară din toţi marii poeţi. Recitalurile le dau însă numai în intimitate.

Lucia Negoiţă — CHIRILĂ

** Redacţia nu împărtăşeşte multe dintre opiniile distinşilor noştri interlocutori, dar le tipăreşte integral, respectînd astfel punctul lor de vedere.*

● IAŞII – ORAŞUL „ANILOR DE UCENICIE" ● REVIN TOTDEAUNA CU PLĂCERE LA IAŞI ● ÎNTRE IBRĂILEANU ŞI CĂLINESCU ● SPER, NATURAL, SĂ SCRIU DESPRE G. CĂLINESCU ● N-AM DESFIINŢAT, CRED, PE NICI UN SCRIITOR DE TALENT ● CINEVA M-A DESEMNAT CA URMAŞ AL LUI ŞERBAN CEL RĂU ● MEDITEZ LA UN TABLOU AL LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE ● NU CULTIV SCRIITORII PE VÎRSTE.



convorbiri critice

Trecere

Supunere, nesupunere,
face-se Dunăre.
Murmură apa : „Te vreau,
lunecă-n marele şleau"
Stins năluceşte
coadă de peşte,
sinii potire,
din amintire,
apă matrice
nu se dezice,
peşteră moale
unduie-n vale.
Scaldă-ţi copila,
apă, cu mila...

Maria BANUŞ

Octombrie

Vrăbii de nisip izbesc obrazul
Ciulini de gheaţă cresc pe trotuare
Ca laptele de blind sclipeşte mina
Cu care ţin noaptea de ieri.

Iubitule, furtună-i pe ocean
Legaţi la ochi ca peşti noi nu vedem nimic
Alunecăm pe visul nostru ca pe burta
Balenei albe Moby Dik.

Romanţă

Lichide orele curg, ride măscăriciul regal
Unde ţi-ai uitat aripile suave, ingere
Singură pe-oceanul nopţii infrunzesc de gînduri
Lucrul în sine e-aproape de-atingere

Rochia de iarbă se ţese pe-ntuneric
Ne aruncăm cu pieptul in turnuri ascuţite
Cuvintele ghilotinează porumbei in pieţe
O floare carnivoră eşti, iubite.

Sunete reci izbesc geamul din oră in oră
Lumea ne cere, lumea ne pierde.
Nu te trezi, eu plec, mă duce trenul
Spre rochia ce-acum se ţese, verde.

Eu nu sînt de vină...

Eu nu sînt de vină că ninge
Cu flori de singe peste meninge
Eu nu sînt de vină că iapa de iarbă
Numără apa.

Regele cucilor este iubitul meu
El are-n văzduh o catedrală din maci
Sună luna pe tabla acoperişelor
Sărutul ultim il taci.

Ţărina fălcile negre-şi deschide
Să ne prindă timpul de efemeride
Bată-te doamne moartea, că ne mii cu soarele
Cum baciul işi mină cu biciul spre
tăiere mioarele

Mara NICOARĂ

De-a soarele

A inceput să-mi fie frig,
semn că iubitul meu apune.

Dar miine iar voi fi
în locul unde el apare.

Am stele intre gene
şi pieptul mi-e de briză-nfiorat.

Simt că mă schimb în ţărm —
iubitul meu va răsări din mare.

Legămînt

Ca-n fiece tirziu de toamnă
mă grăbesc să ajung la copacul
ce mă aşteaptă
cu ultimele frunze necăzute.

Un tainic legămînt
mă-ndreaptă către el —
un tainic legămînt
il face să m-aştepte.

Imi este dat să-l mingii
de frunza lui căzută —
ii este dat din suflet
durerea să-mi desprindă.

La despărţire
ii las de pe acum in ramuri primăvara
şi iau cu mine frunza
ce-n creştet mi-o aşterne.

Ana GRIGORAŞ

tabla de materii

O generație de poeți (II)

4. La MIRCEA DINESCU se remarcă freamătul juvenil, bucuria unei vitalități în expansiune, jubilația adolescentină. El își numește volumul de debut Invocație nimănui, *într-o sfidare orgolioasă tipică, deoarece sensul ei adevărat este risipirea nepăsătoare de convenții a elanurilor primei tinereți :*

Sufletul meu e ca lebăda, sau
ca o blană de urs cînd se-nvolbură,
pe ce neliniște ar fi să-l dau
de nu pe timpul care sună-a scorbură.
Curg flăcări pe sub tălpile-zăpezi
ca urma de comoară printre oase,
subțire-n sînge o să-mi desenez
un animal cu nările frumoase.

Poetul se recomandă de altfel, drept un „tînăr" a cărui carne „înflorește", cu „piele de tigru" și „cu spatele frumos", cerînd „drept hrană lapte din sfîrcuri de cometă" și dorind „să-mi crească ceru-n suflet și stelele în os". Un oarecare exces de publicitate făcut în jurul lui se poate transforma în cel mai primejdios inamic pentru viitorul poetului Mircea Dinescu.

5. Niște „imnuri ale melancoliei" sînt cele mai multe dintre poeziile publicate de PAUL EMANUEL în volumul cu titlu impropriu Existența și cuvintele *(1971) :*

și mergînd în somn către ziua de mîine
să simți mirîndu-te melancolic
că sufletul este o scoică cu rezonanțe profunde
pe subt ale cărui bolți mai stăruie încă
necunoscutul palpitînd în valuri și unde.

Inclinația către crepuscular, tonul „confesiv", nostalgia unui spațiu ideal pierdut în timp, sub acțiunea disolvantă a „trecerii" sînt trăsăturile definitorii ale acestui poet rafinat pînă la discreția și delicatețea unei expresii de o sugestivă nuditate :

pătrunde-ncet în mine lumea la amurg
încît îmi pare o Romă închisă-n suflet
ce, totuși, mai tresare supt năvăliri barbare
ademenind soldații cu jocuri din țări orientale
la zaruri prin taverne-uciși apoi de slugi
căci mă întorc în astă seară
plin de amintiri de umbre și regrete .

Există însă riscul unei alunecări în prozaisme facile și pretențioase :

am venit la tine să-mi redai punctul fix
distilat printr-o enigmatică alchimie
de milenii și civilizații scufundate demult
ca să pot citi între ruine rostul din totdeauna.

6. Și la DINU FLĂMÂND există o zgură discursivă, reflex al tentației „filosofice", pe care o trădează îndeosebi finalurile poeziilor sale din volumul Apeiron *(1971 ; titlul este, de altfel, semnificativ), fiindcă poetul simte uneori nevoia unor „explicații" în care emoția e înlocuită prin cugetare :*

Ar fi de-ajuns încet să ne privești ;
de-acum ar fi de-ajuns un timp comun
să vezi prin fiecare curgerea.
Tu ești strigare —
pînă la noi din lucruri nu ajungi.
Fără durere ți-adaugi
aproximații imateriale,
despre tristețe umblă cuvîntul
prin goluri egale.

Însă adevărata vocație a lui Dinu Flămând pare să fie caracterizată de înclinația către surprinderea aspectului suav al lumii, în înțelesul nu atît de simplitate cît în acela de puritate, de neprihănire. Surprinzătoare este sugestia unei fragilități tinzînd spre imaterial :

Iubita mea, sîntem mai puri ca roua
Îmbobocită-n zori pe cercevele,
Iar dimineața lipăi cu-ndîrjire
Apa ce horcăiește din cișmele.

7. Eterice, aproape impalpabile, pătrunse de o sublimă grație angelică sînt viziunile lui ADRIAN POPESCU :

Pîlc de mesteceni pe un deal cînd plouă
Trunchii fragili s-au dezbrăcat de frunze
Și o femeie i-ar putea urca pe umăr
Și doar un înger și-ar ciopli o luntre.
Iar eu alături înfricoșat de biruință :
Și trupul meu se umple cu pămînt
Tulbur și dulce plin de umezeală și
Nici un strop nu îmi pătează coaja.

Aproape toate poeziile sale din volumul Umbria *(1971) se remarcă prin această sublimare a materiei devenită lumină augustă :*

Prin pulberea lumii, copil, cu părul plin
De viespi mari de aur și fluturi de noapte
Cît ai mers stîrnind praf alb cu tălpile
Pînă la steaua în care te-ai aprins.

8. Autor al volumului Istm *(1971), ION MIRCEA s-a format, la fel ca Dinu Flămând și Adrian Popescu, în cercul revistei studențești* Echinox *de la Cluj ; muzicalitatea și transparența sînt însușirile cele mai prețioase ale poeziei sale, care se definește prin aspirația către un spațiu al candorii văzută ca ordine asențială a lumii :*

Mai ușor cobori în nemișcare
dacă adormi cu fața către cer
auzind
și golurile dintre luni.
Dar ulmi cu pielița subțire
ca în ureche la miei,
Mestecenii de sticlă gri
cînd se întinde-n somnul tău Etherul
și nu-l mai poți opri.
Cu vremea și ochii tăi vor ajunge
două mari întunecate păpădii.

Poetul este „aplecat" dintr-o „vîrstă de crin", percepînd universul sub regimul unei sensibilități nealterate, capabilă să înregistreze foșnetul sacru al vieții, prefăcut în izvor al cîntecului :

Aplecat din vîrsta mea de crin
cu mîinile prea subțiri
întinse afară din somn
pot să fiu cîntărit cum stau în mîini
și număr
în praful lor înmiresmat
pleoape de orgă.

9. *Oricît de riscante ar fi previziunile, mai ales în cazul unor autori aflați la început de drum, cînd încă nu se știe cîți vor abandona după primul pas și cîți vor persevera, dincolo de cota înaltă a debutului poeților citați trebuie observată prezența unui element comun : încercarea de a se situa în interiorul unui lirism de esență muzicală. Caracterul relativ unitar al atitudinii lor față de poezie ne poate îndreptăți să afirmăm că deceniul în care am intrat stă sub semnul apariției unei generații distincte de poeți. Puritatea și grația viziunilor, expresia subtil „naivă", cu precădere orientată în direcția exprimării unor stări de sensibilitate, refuzul abstracțiunii ucigătoare de poezie, inaderența la poezia-masă de cuvinte, disciplinarea imaginației și a simțirii prin cultură sînt cele mai evidente trăsături ale acestor poeți. Va fi unul dintre ei cel pe care-l așteptăm, Marele Necunoscut căruia toți ne vom închina mîine ori steaua acestuia încă nu a răsărit ? Numai timpul poate da un răspuns ; timpul, dar poate și unul dintre ei.*

Mircea IORGULESCU

o p i n i i . . .

angajare—principiu estetic fundamental

Iată o problemă asupra căreia nu-i rău să se revină oricînd. A zăbovi asupra conceptului de **angajare** nu înseamnă, cum s-ar părea, doar vehicularea unor slogane, simptomatice pentru o anume conjunctură, dacă principiul e înțeles cu toată convingerea ca o realitate estetică fundamentală. Într-adevăr, se vorbește acum, mai mult ca oricînd, despre crezul și forța socială a literaturii, despre funcțiile ei ideologice, despre partinitate, despre responsabilitatea civică a scriitorului ; dar resurecția conceptului de angajare trebuie înțeleasă mai întîi ca o ripostă necesară dată unor tentative de evaziune, iar pe de altă parte se explică printr-o firească evoluție ideologică, la nivelul condițiilor noastre materiale și spirituale.

Afirmarea ideii de artă cu funcție socială expresă a constituit dintotdeauna chintesența „artelor poetice" ale scriitorilor autentici de pretutindeni. Ceea ce nu înseamnă că au lipsit reacțiile contrare chiar din partea unor literați de certă notorietate, ca să nu mai vorbim de acei inovatori cu orice preț, de periferie, care au fost compromiși de însăși „opera" lor. Exhibițiile unor asemenea **frondeuri** au avut de multe ori ecou mai cu seamă în rîndurile tinerilor, în genere dispuși să accepte insolitul și atitudinile iconoclaste. În numele „libertății absolute" a artei, repede s-a ajuns la negarea oricărei relații cu materiile extraestetice, care i-ar afecta, chipurile, esența. Invocîndu-se așa-zisa presiune a lumii fenomenale, a evenimentului pur, „tirania precarității", s-a crezut că e posibil să evadezi din această lume stăpînită de hazard și să te înalți deasupra relativului, printr-un fel de practică esoterică, prin incifrarea expresiei pînă la ininteligibil, prin oficierea în transă ,sub zodia dicteului automat, prin reprezentări onirice, abisale, absurde etc. S-a crezut că universalitatea artei consistă tocmai în desconsiderarea realității contingente și în atingerea unui tărîm propriu, pur estetic, absolut izolat. Că în acest caz nu poate fi vorba de libertate a artei, ci de modă și de imitație, ușor se poate vedea.

Adevărata libertate înseamnă devotamentul pentru o cauză înaltă, care să fie a tuturora, lupta pentru împlinirea nobilelor aspirații ale Omului. „Și libertatea are nevoie de stăpîn", spune Schiller. Acest „stăpîn" este slujirea unui țel închinat oamenilor, necesitatea de a crea o operă cu destinație catarctică precisă. Exemplele, cum se știe, sunt nenumărate. În toate epocile creatorii au răspuns unor supreme comandamente sociale. Creația folclorică a oricărui popor, spun esteticienii, are intenționalitate practică-socială. De la Ghilgameș, la tragicii greci, de la Dante, Cervantes, Shakespeare, la Balzac, Dostoievski, Eminescu, Caragiale etc. — literatura și-a făcut din angajare condiția sine qua non a prezenței sale. Actualitatea marilor

critică și sistem

Studiul mentalității artistice a unei colectivități aflată într-un moment sau altul al evoluției sale se desfășoară pe secțiuni multiple și convergente. Acest tip de cercetare totalizează și contribuțiile critice, fragmentare, conferindu-le acestora unitatea elastică a sistemului. Considerată ca un fapt de cultură integrată organismului social, opera literară ajută la găsirea liniilor de forță ideologice și estetice, caracteristice epocii în discuție. Inventarierea, în primul rînd, a tuturor factorilor în măsură să ducă la găsirea așa numiților i n d i c i este o operație esențială ce nu se poate efectua cu mijloacele obișnuite ale criticii foiletonistice. Problema este în ce măsură cutare fenomen are valoarea unui test și, mai larg, a unui indice cultural. Interesează aici frecvența în circulație a fenomenului sau ideii respective, precum și consemnarea ipostazelor sale. Se cunosc, de pildă, suficiente date despre teoria coridaleană a „adevărului dublu" ce a fertilizat, în veacul al XVII-lea, gîndirea intelectualului din spațiul sud-estic. Se știe că teoria aceasta, ce a provocat o serioasă breșă în scolastica medievală, nu este creația lui Teofil Corydaleu, ci a lui Averroes, care unise de altfel în conceptul de „intelect unic" cele două forme ale intelectului aristotelic, activ și pasiv. Răspîndită în perimetrul peninsular ea poate așadar testa o nouă orientare, cea laică, chiar dacă între accepțiunea ulterioară a lui Ioan Cariofilis și cea a lui Dimitrie Cantemir există deosebiri de loc neglijabile. Întrebarea este dacă putem considera fenomenul de mai sus drept un indice cultural definitoriu pentru formația spirituală a sud-esticului dintr-o anumită perioadă, aceasta în pofida cercetării am spune arhivistice, la care am fi obligați ? Cu alte cuvinte, am putea concluziona despre viabilitatea unui indice cum este cel amintit, numai recurgînd la studiul unei singure personalități creatoare ? Credem că răspunsul este afirmativ dacă ne raportăm la un Dimitrie Cantemir ce reprezintă, după „Invățăturile" lui Neagoe Basarab, cea de a doua mare s i n t e z ă a literaturii noastre vechi. Pe de altă parte, lucrări ca „Studiile greco-romane" (Demostene Russo), „Bizanț după Bizanț" (Nicolae Iorga), comentariile lui Constantin Erbiceanu, investigațiile lui Nicolae Cartojan etc, pot servi la desprinderea, de către cercetătorul actual, a unor trăsături de bază cel puțin pentru perioada veche, unde procesul necesarelor acumulări s-a încheiat în bună măsură.

Frecvența faptelor de cultură nu este însă suficientă pentru a se trasa cu oarecare exactitate conturele ideologiei și ale sensibilității estetice colective. Elementele depistate și urmărite în circulația lor se întîlnesc, sensul acestora devine concentric luminînd din mai multe unghiuri o atitudine politică, o idee filosofică etc. Pentru a analiza gîndirea intelectualului în curs de laicizare, Virgil Cîndea studiază în mod convergent circulația cărților, școala de la începutul secolului al XVIII-lea, fondul doctrinal și cel etic al intelectualului, extrăgînd de aici „indicii culturali ai turcocrației", 'deci acele, să le zicem, constante ce configurează fundamentele de gîndire ale epocii în discuție. In mod oarecum asemănător procedează Paul Cornea într-o lucrare complexă, dedicată originilor Romantismului românesc, sau Alexandru Duțu, care se ocupă de rolul funcțional al „cărților de înțelepciune" în cultura noastră. In acest proces, de reconstituire dar și de esențializare,

un personaj în căutare de epilog

Latente înclinații detectiviste îl determină pe cititorul neavizat să se intereseze, după lectură, de destinul **uman** al unor personaje literare, aduse, cu candoare, la dimensiuni biografice normale. Setea noastră de certitudini îl obligă, iarăși, pe naratorul popular anonim să ne asigure că, după atîtea palpitante peripeții, încheiate cu nunta tradițională, eroii basmului vor trăi mai departe fericiți, „pînă la adînci bătrîneți". Ni se oferă, cu alte cuvinte, un epilog.

Dar epilogul ne poate uneori avertiza că o continuare a operei, în datele ei esențiale, nu mai e posibilă. Ieșită de sub zodia adolescenței, Otilia nu ne mai interesează, pentru că — ne sugerează G. Călinescu în ultimele pagini ale romanului — destinul ei literar s-a încheiat prin refugiul în căsătoria cu Pascalopol, la Paris. Orice încercare de a o continua, nu face decît să trădeze substanța cărții. Bărbat matur, Felix contemplă fără emoție fotografia frumoasă a unei **alte Otilii.** Făptura de fum a celei de demult se refuză închegării în tipare precise și, cu toată dezmințirea dată în „Istoria literaturii..." de autorul însuși — dacă n-o fi o maliție! — enigma persistă.

Pe Ștefan Gheorghidiu, hiperlucidul erou din „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război", autorul îl părăsește în vîltoarea unor evenimente supradramatice, cu suferința sa intimă estompată prin experiența nouă, copleșitoare, a războiului. Este o carte fără epilog sau, ceea ce se cheamă obișnuit cu final deschis, stratagemă prin care romancierul modern îl silește pe cititor să poarte, el, mai departe, povara chinuitoare a întrebărilor lansate în pagina de literatură. Una din ele se poate referi și la evoluția ulterioară a lui Ștefan Gheorghiu. „Eroul dezertează — se precipită cu răspunsul, printre primii, B. Elvin („Camil Petrescu", E.P.L., Buc, 1962, p. 134) — și, așa cum citim în Patul lui Procust, **sfîrșește în fața unui pluton de execuție**" (s.n.). Apelînd, din nou la romanul, „Patul lui Procust", Constant Ionescu („Camil Petrescu. Amintiri și comentarii", E.P.L., Buc., 1968, p. 153) îi rezervă eroului același sfîrșit și dă, ca orice memorialist care se respectă, și informații suplimentare : „După ce s-a despărțit de soție (...) a săvîrșit, cu **voință anume chibzuită, un act de gravă insubordonare militară, pregătit cu grijă în amănunt** (!), care i-a atras degradarea și condamnarea la moarte" (s.n.). Dar confruntarea textelor de mai sus cu pasajul amintit din cel de al doilea roman al lui Camil Petrescu, citit mai atent, ne relevă o altă soartă a nefericitului personaj : „Sublocotenentul în rezervă Ștefan Gheorghidiu — gesticulează în parlament unchiul Nae — **și-a găsit pedeapsa în fundul ocnei...** și nimeni dintre noi, dintre cei de același sînge cu el, n-a făcut vreodată cel mai mic demers ca **pedeapsa să nu fie executată** (de aici, confuzia — n.n.) pînă la ultima ei literă... (op. cit., E.S.P.L.A., 1957, p. 265). Iată dar că moartea fizică

artişti constă tocmai în faptul că au fost **contemporani** ai vremii în care au trăit, reprezentînd forţele sociale cele mai progresiste. Lenin spunea că: „A trăi în societate şi a fi liber de societate e un lucru imposibil". S-a făcut chiar şi afirmaţia că de la Homer încoace **nu există scriitor asocial,** nepăsător faţă de frămîntările epocii, înţelegînd prin aceasta că şi acei care s-au iluzionat cu detaşarea totală au avut de fapt **o atitudine**. Ceea ce nu trebuie înţeles că, socialul fiind o dimensiune imanentă a literaturii, va fi adoptată claustrarea şi evitată **participarea** programatică şi **solidaritatea decisivă** cu forţele înaintate. Actul scrisului — s-a precizat de atîtea ori — este echivalent cu un **dialog**. Conştiinţa scriitorului trebuie să fie mereu **deschisă** spre ceea ce este uman. Scriitorul este chemat să realizeze, conştient şi hotărît, o artă militantă, mobilizatoare, de nivel artistic elevat, e dator să colaboreze **activ** la nobila misiune de cunoaştere a omului.

Literatura noastră a avut de la începuturi vocaţia socialului. Scriitorii ei autentici au stat şi stau sub semnul înaltelor idealuri umaniste. Cronciarii, paşoptiştii, marii noştri clasici, reprezentanţii de frunte ai literaturii contemporane au înţeles că trebuie să fie „artişti cetăţeni", să se devoteze cauzei poporului nostru, să răspundă solicitărilor majore ale epocii. Literatura noastră actuală, cu excepţii nesemnificative, e profund populară, naţională şi partinică. Spiritul partinic îi conferă individualitate, îi dă sentimentul de libertate şi-i dă clarviziune, atît în reflectarea timpurilor revolute cît mai cu seamă a vremii noastre; îi dă posibilitatea de a intui tainele viitorului, de a înfăţişa artistic cele mai diverse caractere, cu precădere omul contemporan, — mesagerul devenirii noastre. Fără unghiul de vedere filosofic marxist-leninist nu-i posibil să se scrie o literatură la nivelul cerinţelor societăţii noastre. Tot ce ocoleşte această orientare e sortit anacronismului şi caducităţii. Scriitorii de astăzi sunt apărătorii ideilor comuniste de slujire a idealurilor poprului nostru. Aceste imperative nu echivalează cu spiritul utilitarist în literatură, cum au fost şi sunt înclinaţi să creadă unii. Trebuie mereu precizat că îndemnul la militantism nu va fi confundat cu prescripţiile apodictice ale sociologismului vulgar, dintr-o vreme, ci va fi înţeles în profunzimea implicaţiilor. Angajarea, partinitatea, poziţia de clasă sunt cerinţe universale şi constante, legi fireşti. Valorile artistice, din orice timp şi de oriunde, s-au ridicat pe concepţiile timpului. Se ştie că perioadele istorice dominate de ideile filosofice progresiste au generat opere de artă pe măsura acestor doctrine: umanismul antic nu ar fi fost de conceput fără contribuţia Stagiritului, titanii Renaşterii s-au ivit în focul luptei contra obscurantismului medieval; raţionalismul cartezian a fost punctul de plecare al clasicismului european, filosofia luministă a fost sursa ideologică a unor scriitori ca Goethe, Voltaire, Goldoni, Budai-Deleanu. Concepţia de căpătîi a scriitorilor noştri de astăzi e dată de filosofia materialist-dialectică.

Mai trebuie spus că literatura care pledează nu poate fi prin aceasta valoroasă. Dacă pledoaria nu este izbutită sub raport **artistic**, nu-şi va exercita influenţa pozitivă asupra cititorului, nu va avea longevitate. Condiţia esenţială a artei privită ca fenomen specific stă în **realizarea estetică**, rezultat al sensibilizării principiului. O operă literară nu este o comunicare „rece" de fapte, fie ele cît de generoase. Ea este o forţă capabilă să modeleze conştiinţele, să înnobileze spiritele.

C. TRANDAFIR

---

speculaţia critică nu poate depăşi anumite limite, chiar dacă riscă să se transforme în atît de incriminatul tip de cercetare universitară, cu pedanteria şi lipsa de originalitate teoretică a celui care o profesează. Intr-un asemenea studiu, unde optica istoricului literar se întîlneşte cu aceea a teoreticianului intru abordarea unui domeniu ce reclamă o pregătire multilaterală, erorile sînt inerente. De aceea, sîntem de părere că un preambul teoretic şi mai cu seamă practic, chiar dacă se limitează, la început, la aria mai „restrînsă" a literaturii, este întotdeauna binevenit fiind supus discuţiilor cu caracter constructiv. Concluziile ce se desprind din analiza, în spiritul de mai sus, a unei probleme în final preponderent literară, **alcătuiesc nu doar liniile de fundal, ale unui „spirit de epocă", ci şi un sistem de idei ce exercită cîteodată o adevărată funcţie coercitivă asupra cercetătorului. De plidă, clarificarea conceptului de** balcanism **în literatura noastră, privit în evoluţia sa, nu poate face abstracţie de** balcanitatea **implicată în literatura religioasă, filosofică, literară etc. a lui Neagoe sau Cantemir. Datele unei axiologii comune, specifice popoarelor peninsulare, atitudinea antiotomană ce a răbufnit adeseori pe parcursul istoriei statelor din Balcani, proliferarea literaturii parenetice de îndepărtată tradiţie bizantină ş.a. impune concluzia despre caracterul tragic al balcanităţii ce se prelungeşte, luînd forma unor nervuri mai greu depistabile, pînă în epoca lui Anton Pann, pentru a-l reîntîlni apoi, in „melanholia" Princepelui lui Eugen Barbu. Efortul depus în urmărirea acestui filon, alături de cel al balcanismului consacrat în mod unilateral prin ceea ce s-a numit instabilitate morală, cuvîntul picant sau situaţie burlescă, duce, în plan teoretic, la accentuarea poate excesivă a unor repere metodologice axate în jurul ideii de** relaţie, **mai ales în cazul balcanismului literar propriuzis, circumscris mai multor numitori comuni tipologici, tematici sau de ordinul motivelor literare. Tipologia lui Dinu Păturică, cîntecul de lume (de la Anton Pann la M. R. Paraschivescu) picarescul balcanic întîlnit la Mihail Sadoveanu, dar şi la Panait Istrati sau Zaharia Stancu, esenţa şi funcţia pitorescului, motivul luminii conjugat cu cel de rezonanţă orientală, al ciclicului ş.a., toate acestea reclamă unghiul comparativ,** subsumat **finalmente sintezei închinată problemei ce ne preocupă. După opinia noastră conceptul, deocamdată atît de vag, al balcanismului literar, se găseşte la întretăierea investigaţiei orizontale — prezidată de criteriul cronologic şi pornind de la indicii culturali ai balcanităţii ce preludează direcţia care depăşeşte limitele „spiritului muntean" — cu cercetarea verticală, ce urmăreşte, în secţiuni transversale, constituirea în sens estetic a conceptului.**

Din cele de mai sus rezultă că e vorba desigur de o critică de sistem, ce poate fi etichetată cu uşurinţă ca lipsită de originalitate şi care rămîne să fie in-firmată ori, dimpotrivă, con-firmată de practica cercetării. Şi în cazul cînd porneşte de la textul literar, valorizarea se transformă treptat într-o critică a ideilor de diferite nuanţe. Aşa cum am afirmat cu altă ocazie, menirea teoreticianului este, în ultimă analiză, aceea, de a chintesenţia observaţiile criticului şi istoricului literar în construcţia de idei, sortită (deseori programatic!) vieţii eterne... Deziderat seducător şi plin de candoare în acelaşi timp! Actul de-a anticipa o asemenea construcţie ilustrează nevoia, într-un fel grăbită, de certitudini şi sugestii, împreună cu îndoielile obişnuite care stau la originea oricărei judecăţi critice. Nu este o justificare aceasta, cum s-ar putea crede, ci un punct de vedere. În ce ne priveşte, considerăm că prin rîndurile de mai sus n-am făcut altceva decît să supunem meditaţiei critice una dintre cele mai interesante probleme ale culturii noastre literare.

Mircea **MUTHU**

---

a eroului principal poate reprezenta, chiar pentru un specialist, sfîrşitul ideal de roman. În ceea ce-i priveşte pe autorii de amintiri, convingerea noastră este că ei sînt tentaţi prea adesea să ia propriile fantezii drept realităţi istorico-literare.

Dar poate constitui, în cele din urmă, nota-capcană din „Patul lui Procust" un epilog **verosimil** pentru întîiul roman camilpetrescian? Descoperind-o, critica s-a grăbit să brodeze teorii pe marginea „trădării" lui Ştefan Gheorghidiu: „defetism" (Ov. S. Crohmălniceanu), „mai mult o sinucidere" (B. Elvin), „o sinucidere deghizată" (C. Ionescu). Credem că interpretările depăşesc intenţia autorului. Din propria sa operă acesta împrumută doar un **nume — simbol,** menit să ilustreze, asociat lui Ladima, cum s-a şi arătat, antiteza dintre intelectualul „dizolvant" şi politicianul „constructiv". Procedeul nu angajează însă cu nimic construcţia epică anterioară. Camil Petrescu îl mai utilizează o dată, cînd îl readuce pe Ladima în două povestiri fără a-l mai raporta la universul şi problematica strictă din „Patul lui Procust". În contextul acestuia, gestul lui Ştefan Gheorghidiu este, desigur, credibil, dar el pare — cum şi este — „enigmatic", din perspectiva celuilalt roman, contravenind nu numai concepţiei şi conduitei personajului central, ci şi întregii structuri narative.

Departe de a fi un „roman-reportaj", cum încearcă să ne convingă Maria Luiza — Cristescu într-un articol recent din „Viaţa românească" (nr. 5, 1972), dăruit printre altele, cu cîteva amuzante amnezii literare (Geo Bogza ar fi scris „Valea Oltului" şi „Moldova după război"! iar G. Coşbuc „Scrisoarea caporalului Gheorghiţă"!!) „...Intîia noapte de răzoi" ţine, formal, de condiţia memorialisticii. Autorul însuşi pare s-o confirme, cînd într-un articol din 1938, vorbeşte de abandonarea intenţiei de a mai povesti **„amintirile** (s.n.) sale din a doua parte a războiului". In acest sens, nu e greu de observat că eroul-povestitor se plasează **în** cartea sa într-un timp **secund** şi nicidecum concomitent cu evenimentele. Iată, pe Maria Mănciulea, fata inimoasă acuzată de spionaj, el o urmăreşte, admirativ, dincolo de spaţiul narativ concret, vorbind de o revedere la Iaşi. „Ba — continuă el comentariul — acum, am auzit că e şi în cărţile de citire". Din acelaşi unghi retrospectiv sînt priviţi, undeva, şi foştii săi colegi de arme: **„acum, cînd scriu,** ştiu cá în afară de două-trei excepţii, au fost poate cei mai de ispravă ofiţeri ai războiului românesc". Exemple s-ar mai putea găsi, cum ar fi bombardamentul revenind obsedant în visele eroului, „timp de nouă ani".

Nota din romanul „Patul lui Procust", este deci, un **fals epilog.** Desigur, cu toată plasarea sa, intenţionată, în imponderabil, traiectoria lui Ştefan Gheorghidiu este, cum demonstra, reluînd o idee mai veche, Marian Popa, în monografia abia apărută, „previzibilă": angajarea în alte experienţe de sincerităţi, ridicate la aceeaşi înaltă tensiune vizînd absolutul. Eroul e sortit să repete, la nivelul conştiinţei egal cu sine însuşi, aceleaşi înlănţuiri, prăbuşiri şi eliberări, într-o înfrigurare perpetuă şi, pînă la un punct, sterilă. Căci „ielele" eroului camilpetrescian sînt fiice ale danaidelor. **Drama existenţială** a lui Ştefan Gheorghidiu trebuie să rămînă, prin voinţa autorului, **fără rezolvare.**

Doru SCĂRLĂTESCU

...controverse

GABRIELA SCURTU



GABRIELA SCURTU, elevă în anul al III-lea la Liceul „Dimitrie Cantemir" din Iaşi, încredinţează literei în plumb un florilegiu liric. Fină cititoare de poezie, avînd modele tutelare mărturisite în Blaga şi Ana Blandiana, îşi transcrie seismele unei vîrste aureolate de puritate şi candori. Rămîne datoare, în continuare, în a face mai vizibilă aceste semne pe care le credem de bun augur.

din tîmple...

din tîmple noaptea curge
ca o rană
nu-i frig să-nchid ferestrele
tu ştii
cînd inelam zăpezile prin sînge...
erai aici şi te-aşteptam să vii

în locu-acesta
cu icoane-albastre
curate ca spălate după plîns
tu ştii,
ne-am ars cu mîinile legate
şi ne-am întors în rumeguşul stîns.

de toamnă...

pămîntul se dezleagă —
supremaţii de fruct
au curs cu lăcomie în cupe aburite
o leneşă cădere
se prelungeşte-n ploi
şi-n nervii muţi ai frunzei
stau seve prăbuşite

această toamnă creşte
copiii fără jocuri
rămaşi zălog pe cîmpuri pînă la coptul pîinii
în palme mi se roagă
minţitul fruct
ce-l vreau, îl rog şi-l simt
cum moare-n albiile mîinii.

şi se şopteşte...

şi se şopteşte-n frunze
predestinatul cîntec
al mîinilor surprinse
la streşinile frunţii
cînd toamnele-n icoane
străluminîndu-şi chipul
îşi redeşteaptă mirii
la cumpenele nunţii...

în gestul de pedeapsă
neterminat de tainic
cînd meşteri mari
veni-vor
în noi să se răsfrîngă
şi nunta s-o jertfească
în pîrguite roade,
putinţa amînării
s-o cer cu mîna stîngă.

de undeva

de undeva din nu ştiu care somn
cu ochii obosiţi de încercarea
de-a rămînea deschişi
tu firul meu de domn
paing surprins dintr-o mişcare-a mîinii
în joacă
m-ai închis în somn de fum...

şi este-un loc în care m-am prelins
şi-un mare timp din care-aş vrea
să ştiu cum am plecat
şi cum aş mai putea pleca

de cu seară

trebuie să ne simţim mai buni
în apropierea noastră se află
aerul expirat
şi inspirat a nu ştiu cîta oară
acelaşi aer care
ne găseşte de fiecare dată
alţii
şi care ne umple toate golurile
noi şi vechi
ca mîinile care vor să ne acopere
rănile
îmi place să beau aerul tău
mai mare şi mai generos
dar pentru aceasta
trebuie să te simţi mai bun
ca să-mi pot trece în jurul rănilor
sentimentul că pot fi altfel.

debut „convorbiri"



Fragmentul de față care face parte din romanul Umbra dintre ei și ceilalți, prezintă un episod semnificativ din culisele fostei Case regale, dezvăluind toată meschinăria și corupția din preajma tronului.

dincolo de aparențe

fragment de roman de CONSTANTIN APOSTOL

Se sfîrși iarna. Primăvara începu cu ploi interminabile, cu cețuri enervante și băltoace la fiecare pas. Abia spre mijlocul lui iulie vremea se stabiliză și stațiunea se umplu de vilegiaturiști. Veni și familia regală cu întreaga ei suită. Cici Ionescu nu mai pridiдea cu alergătura și întîlnirile, devotată pînă la sacrificiu „intereselor superioare ale statului"...

Cînd, într-o dimineață, se prezentă un aghiotant cu gradul de maior și ceru pe un ton de ultimatum ca patronul cazinoului să vină imediat la castelul Peleș, unde urma „să fie primit" de prințul moștenitor. „Fără nici o întîrziere! Așteaptă Alteța Sa!" preciză aghiotantul. Director de serviciu era Mitruț. Știa că patronul oficial, Georgică Lusmann, nu se afla în localitate. Să-l cheme telefonic de la București? Imposibil — dorința Alteței Sale impunea urgență. Și cum avea mult mai multă încredere în istețimea lui Blîndu, patronul de fapt... Numai că Blîndu lipsea de la hotel... plecase într-una din obișnuitele lui plimbări pe șoseaua națională. Angajă în grabă două taxiuri și le trimise unul în direcția Predeal și altul spre Bușteni: să-l caute și să-l aducă în mare viteză...

Aghiotantul părea din ce în ce mai nerăbdător, deși avea distracție cît poftea; trecu prin toate sălile de joc; urmări pe rînd activitatea celor două rulete, ba chiar miză de cîteva ori... Abia cînd sosi Blîndu, mesagerul prințului își redobîndi calmul: îl privi cu vădit respect și-l salută militărește ca pe un general...

— Dumneavoastră conduceți cazinoul? vru să se asigure aghiotantul.

— Pentru moment, da...

— Sînteți invitat de Alteța Sa Prințul Moștenitor la castelul Peleș, în audiență specială.

— Atunci cred că-i obligatoriu să-mi schimb costumul... dacă-i vorba de audiență la Palat...

— Nu, n-avem nici timp... și-apoi e numai o audiență de lucru, mai precis de informare...

Ieșiră din cazinou, urcară într-o mașină Rolls-Roice și porniră vertiginos pe drumul asfaltat, șerpuitor, care-i sui tot mai „aproape de cer".

Totul se desfășură după cel mai strict protocol: cum sosiră în fața intrării principale, un valet foarte solemn, într-o livrea cu fireturi aurite și echileți albi, coborî treptele monumentale și deschise portiera automobilului, înclinîndu-se în unghi drept ca dinaintea unui înalt personaj. Apoi, cu aghiotantul alături, Blîndu pași în interiorul castelului, luîndu-și o ținută cît mai degajată. Călcă pe niște covoare de-o excepțională finețe, străbătu cîteva săli și culoare de un lux rafinat... Trebuia să îndure și această experiență... dacă mizerabilul de Georgică Lusmann își bătuse joc de el lăsîndu-l mai tot timpul la conducerea cazinoului!... Se opriră în fața unei uși impozante, sculptată într-un lemn prețios. Un valet îi reținu pălăria și bastonul. Alt valet intră înăutru ca să-i anunțe sosirea. Apoi ușa fu deschisă larg și un alt aghiotant îl luă în primire, privindu-l de sus pînă jos, cu ochi de polițist, parc-ar fi vrut să afle cam ce avea în buzunare; după aceea rosti grav:

— Alteța Sa vă așteaptă!

Intr-adevăr îl aștepta: țeapăn în mijlocul încăperii, cu mîna stîngă proptită în șold și cu dreapta vîrîtă între nasturii vestonului, într-o poză napoleoneană și ostilă.

— Să trăiți, Alteța Voastră! spuse Blîndu, înclinîndu-și capul într-un salut respectuos, dar fără nici o nuanță de servilism.

Prințu făcu un pas înainte și-l măsură atent, din ce în ce mai surprins. Uniforma lui de colonel al regimentului 1 vînători de munte scîrții ușor ca un harnașament încă nou. Mustața-i tunsă englezește, bătînd într-un galben cafeniu, tresări scurt ca la motanii porniți pe joacă.

— Dumneata ești patronul cazinoului?

— Nu, Alteță. Sînt numai loctiitorul său... Patronul e bolnav la București, așa că, pentru cîtva timp, conduc eu... îi explică Blîndu fără să se lase intimidat; știa încă de pe vremea legăturilor cu marchiza de Bellois că „excrescențele" astea cu blazon trebuiesc înfruntate cît mai demn.

— Patronul dumitale tot așa arată?

— Nu. Patronul meu e un om foarte bine, manierat și distins. Regret că-i bolnav, pierzînd astfel preafericita ocazie de-a se înclina în fața Alteței Voastre.

Prințul își înfrînă brusc parcă un acces de vinovată îngăduință, își agită mîinile, își înălță fruntea, își îngroșă vocea și rosti arțăgos ca un plutonier major:

— **Sănt informat că voi ăștia care exploatați cazinoul** plătiti anual o sumă foarte importantă soției primarului ca să vă asigure protecția Familiei Regale... E adevărat?

— Nu știu nimic, Alteță. Și nici nu cred că-i posibil. O atare sumă ar trebui să figureze în scriptele întreprinderii, deci s-o cunoaștem cu toții. Dar nu figurează... Doar dacă patronul o plătește din buzunarul său, ceea ce iarăși mi se pare cu neputință... De altfel nici n-am avea cum să ne arătăm atît de galanți. Afacerile merg foarte prost. Astă iarnă, eram gata-gata să încetăm activitatea și să părăsim Sinaia...

— Nu pot crede. Sănt informat că sălile cazinoului se află ăntotdeauna pline.

— Pline de curioși care se mulțumesc numai să privească. Vin ca la o distracție oarecare, într-un cadru mai deosebit.

— De ce nu-i dați afară?

— Nu putem stabili o distincție precisă între cei care vin numai să privească și cei care vin cu ceva bani și sînt dispuși să-i piardă în folosul nostru... Dacă-i pierd. Fiindcă unii mai și cîștigă...

Prințu tăcu diplomatic, aranjîndu-și manșetele.

— Pentru ce nu faceți mai multă propagandă ca să aveți clientela care vă este absolut necesară?

— Am făcut. Dar am ajuns la concluzia că numai atît nu-i suficient... Și, pentru că am nesperata ocazie de-a putea vorbi Alteței Voastre, mi-aș permite să prezint în fața viitorului rege al României, unele chestiuni de un interes mai general...

— Care chestiuni?

— Dacă-mi permiteți, aș fi de părere să facem toată publicitatea și pregătirile de rigoare ca să aducem în țară cît mai mulți vizitatori străini. Ca în Elveția. Le vindem și noi aer ozonat, priveliști admirabile, dar și confort în hoteluri, mîncăruri bune în restaurante... Mai întîi trebuie s-avem însă aceste hoteluri și aceste restaurante. Și, bineînțeles, maniere cît mai civilizate și ospitalitate exemplară, o marfă care prezintă marele avantaj că nu costă nici un ban. Dar așa ceva se poate înfăptui numai din inițiativa statului: să-i încurajeze pe particulari, ba chiar să-i ajute cu fonduri ca să construiască hoteluri și restaurante, să facă instalații pentru sporturile de iarnă, să formeze un grup de ghizi pentru ascensiunile în munți... mă rog, să facă tot ce-i necesar, orientîndu-se după modelul elvețian...

Prințul își trecu degetul printre gît și gulerul vestonului parcă voind să înlăture o iminentă sufocare.

— *Ça est possible en Suisse. Ici, avec „ces sales valaques", comme dit toujours mon jeune frère Nicolas...* Știți franțuzește?

— Da... sînt doctor în drept de la Paris...

— Doctor în drept de la Paris!.... repetă prințul, îndreptîndu-și gîndurile pe un alt făgaș. Atunci cum de-ai rămas în această afacere cînd ai un asemenea titlu? Anseamnă că se obțin venituri mari, cazionul cîștigă bine și deci te poate plăti onorabil...

— Da, mă plătește cu patru mii două sute cinci lei pe lună, salariul meu de consilier juridic. Doar cît să duc un trai modest, nimic altceva. Totuși n-aș părăsi acest serviciu chiar dacă m-ar plăti și mai puțin. Fiindcă sînt bolnav de piept și am absolută nevoie de aerul și liniștea Sinaiei...

Prințul se gîndi nițel, apoi schimbă iarăși tonul, devenind sever, agresiv:

— Sănteți niște incapabili! Nu vă cunoașteți meseria!... Să știți că de-acum ănainte cazinoul trece în zona mea de influență. Dacă vreți să vă protejez, ămi plătiți un milion de lei anual. Nici un leu mai puțin. Eu nu sănt Cici Ionescu!... Un milion, ăsta-i prețul! Și nu mai dați nimic nimănui!

— Voi transmite patronului dorința Alteței Voastre... Dar, după cît cunosc eu situația, mă tem că vom fi siliți să abandonăm afacerea. Pentru patron nu-i nici o pagubă. Cînd are de plătit nouăzeci și trei de salariați permanenți iar veniturile sînt așa de precare, presupun că va fi chiar satisfăcut... Pagubă va fi pentru Sinaia, care, prin existența cazinoului, dispune de un motiv în plus ca să atragă tot mai mulți vilegiaturiști. Și, îndeosebi, pagubă va fi pentru mine... va trebui să părăsesc localitatea unde mă simt din ce în ce mai sănătos...

— Baliverne! Dacă v-ați pricepe, dac-ați fi oameni de meserie, nu doctori ăn drept de la Paris, ați realiza cu siguranță asemenea venituri încăt milionul meu să nu vă mai deranjeze!

— Vă cerem scuze, Alteță... nu ne simțim capabili să realizăm mai mult...

În clipa aceea intră un aghiotant care anunță cam rigid:

— Alteță, Maiestatea Sa Regina vă roagă să poftiți în apartamentele Sale pentru o scurtă convorbire.

— Ia să mă mai lese-n pace! izbucni prințul ca un copil rizgîiat.

— Se pare că e ceva extrem de important, insistă aghiotantul cu aceeași morgă imperturbabilă.

— Știu eu cît de important poate fi!... Ezită un moment și începu să cedeze: Of, de-aș scăpa mai curînd de gura ei! M-am săturat!... și se îndreptă spre ușă, dar se opri adresîndu-se lui Blîndu: Ia loc și așteaptă. Vreau să te mai ăntreb ceva...

Cam peste un sfert de oră prințul reveni valvîrtej, cu ochii injectați de furie și cu miinile tremurînde, parc-ar fi dorit să lovească ori să spargă un lucru care-i opune rezistență. Se uită primprejur ca un bezmetic și răbufni în gura mare, fără nici un control:

— Cățeaua de Ioneasca și-a vărăt iarăși coada! A intervenit pe lăngă mama ca să nu se schimbe nimic, s-o lăsăm mai departe să-și facă mendrele cum poftește! Parcă toată Sinaia ar fi domeniul ei! Nu-i destul că l-am pus pe bărbatu-său primar pe viață! Acum mai pretinde ca la cazinou tot ea să aibă cuvăntul hotărător și să tragă toate foloasele! Și mama, care ăntotdeauna s-a mulțumit cu niște biete cadouri de cîteva mii de lei, o susține!... Dar de-acum nu le mai merge!... Și cu privirile înfipte în ochii lui Blîndu, continuă dezlănțuit: Voi, cei de la cazinou, cădeți în lotul meu de afaceri. Ne ănțelegem căt puteți să-mi dați și de azi ănainte sănteți exclusiv sub protecția mea! Nu-mi trebuie coroana regală, dacă nu mi se atribuie chiar din prezent toate privelegiile și veniturile auxiliare! Asta trebuie să intre în capul tuturor!... Apoi, subit, deveni ceva mai calm și se uită la Blîndu parcă, pînă acum, de-abia îl zărise... Ce mai voiam să te ăntreb?... A, da. Mi s-a spus că la voi, la cazinou, există unul care manevrează cărțile de joc mai teribil ca un iluzionist. Cine-i ăla?

— Sînt mai **mulți...**

— Nu, mie mi s-a vorbit numai de unul care-i ceva extraordinar, ăi ăntrece pe toți trișorii din lume... Cine-i?

— Cred că despre mine vi s-a vorbit... dar nu sînt chiar așa de extraordinar... se cam exagerează... și spuse Blîndu cu o modestie care-l făcea și mai simpatic, și mai interesant.

— Tu ești? Bravo! Ămi pare foarte bine că te cunosc! se entuziasmă prințul. Cum zici că te cheamă?

— Theodor Blîndu...

— Theodor Blăndu... Bravo, Blăndule! Excelent! Ai să-mi faci chiar acum o demonstrație... Aghiotant, adu-mi repede un pachet de cărți!... vezi dintr-alea comandate în Anglia!... Așadar tu ești iluzionistul birlicului, geniul atotștiutor al jocurilor de noroc!... Blăndu... Blăndu... Da, da, ămi amintesc bine... chiar ăsta-i numele care mi s-a dat...

Și-i zîmbi afectuos, privindu-l cu atîta admirație parcă niciodată nu mai întîlnise un personaj așa de ilustru și util.

Dar Blîndu nu părea de loc flatat... Abia acum observă că prințul nu-l putea pronunța pe î... în gura lui această vocală devenea ă, cu oarecare tendință spre a... „Tot străin și ăsta! gîndi el. Deși în curînd va urca pe tronul României! Întocmai ca toți străinii de peste graniță, care, fără excepție, îmi ziceau numai Blăndu ori chiar Blandu. Păcat! Măcar limba să ne-o fi cunoscut!"...

— De-acum ăncolo te angajez profesorul meu. Ăți promit că voi fi cel mai silitor elev! Vreau să faci din mine un as al jocurilor de cărți, dacă nu ca tine, cel puțin pe-aproape... Și pretindeai că nu ești de meserie, că nu ai competență pentru conducerea cazinoului! Mare șmecher mai ești! îl admonestă prințul, de astă dată foarte jovial, ca un admirator sincer și convins.

Blîndu se uită la mîinile Alteței Sale... niște labe greoaie, cu degete pline, butucănoase... „Mîini de călăreț, șofer și vînător!" constată el, cu dispreț... Îngroșate anormal... De altminteri, ca tot restul: picioarele, buzele, pleoapele, urechile... Cu asemenea labe putea deveni cel mult rege, dar trișor... Prevedea că-i va fi tare greu să dea lecții unui astfel de elev!...

Aghiotantul aduse pachetul de cărți și Blîndu intră imediat în rolul său de „profesor". Intrucîtva era deprins. De la ședințele obișnuite cu Bombonel, Armeanul, Mitruț și Leonte. Numai că aceia nu erau prinți moștenitori și cunoșteau perfect toate noțiunile elementare. Pe deasupra mai aveau niște mîini! Jonglau cu „foițele" ca la o întrecere diabolică, mai ales după antrenamentul din ultimul timp... Pe aceia putea chiar să-i sancționeze oricît de aspru, dacă nu se dovedeau la înălțime, dar pe viitorul rege al României?...

Totuși porni la lucru, punînd la contribuție întreaga lui dexteritate și tot elanul său pedagogic... Dădu primele exemple, executînd figurile de bază ale acestei înalte științe: cum se sustrag cărțile și se ascund în manșetă, cum se introduc în joc exact atunci cînd e nevoie, cum trebuiesc însemnate pe dos ca să fie recunoscute atunci cînd se află în mîinile celorlalți... Totul, limpede, precis, magistral, ca de la o catedră universitară...

— Deocamdată, e suficient... Acum să facem și cîteva exerciții mai în amănunt, mai pe-ndelete... Fiți atenți!... și maestrul își lăsă palma dreaptă pe teancul de cărți aflat la mijloc, pe masă... apoi ridică mîna cît mai sus pentru ca ceilalți s-o poată observa și pe dedesubt... În palmă avea o carte prinsă ca într-o ramă invizibilă... Uitați-vă bine! Pot mișca degetele foarte normal! Nimic nu mă stingherește!...

Atît prințul cît și aghiotantul holbară privirile uluiți. Buzele diforme ale Alteței Sale chiar se întredeschiseră în mod pueril.

— Acum să încercăm cu două cărți... continuă profesorul.

Și acest număr îi reuși perfect, ceea ce provocă o și mai intensă uimire pe chipurile spectatorilor.

— Incercați, vă rog, și dumneavoastră, se adresă el vlăstarului regal. Primul exercițiu!

Moștenitorul tronului nici nu observă că-i spusese neprotocolar „dumneavoastră"; se grăbi să execute exercițiul: lăsă deasupra cărților laba lui uriașă, dar în podul palmei nu se prinse nimic. Mai încercă o dată și încă o dată...

— Greu, Blăndule! Nu vrea!

— Greu, Maiestate... A, iertați-mă că anticipez!... v-am și încoronat rege...

Prințul zîmbi fericit, dar zîmbetul i se stinse repede, preocupat numai cum să prindă cartea în podul palmei...

— Greu, Alteță! conveni profesorul. Greu, dar, printr-un exercițiu îndelungat, sînt sigur că veți reuși. Încercați așa cam de vreo zece mii de ori și reușiți. Dacă încercați de o sută de mii de ori, puteți deveni chiar as...

— Zece mii de ori! Așa de mult?... se sperie învățăcelul.

— Asta-i artă superioară, Alteță. Cere muncă, nu glumă! Așa am făcut și eu. Numai pentru mișcările astea două am cheltuit mai mult timp și energie decît mi-a trebuit ca să-mi iau licența și doctoratul în drept. Dar și cînd am reușit, ce satisfacție pe mine! Fiindcă astea-s mișcările cele mai dificile. Restul se învață mult mai ușor. Cam cît ai învăța pentru bacalaureat... Perseverență însă, încredere în propriile forțe și succesul e asigurat!... Mai încercați, vă rog! Incercați!... De altfel, asta va fi tema pentru acasă, cum se spune la școală...

— Și dacă ănvăț bine toate mișcările astea, crezi că pot stăpăni orice joc? Bridge-ul, de exemplu?

— Bridge-ul?... Ar fi păcat! E un joc prea nobil, mai mult de inteligență. Nu merită să-l pîngărim.

— Și ce dacă-i nobil? Se pretează cu atît mai bine. Ca și toate celelalte prerogative ale nobleței, mărturisi prințul ca un desăvîrșit cunoscător.

— Deocamdată o să fac o demonstrație cu pocherul... Mai chemați, vă rog, un aghiotant ca să-l avem și pe al patrulea... Un pocher mic, la zece lei deschiderea, ca să nu spuneți că vreau să profit de situație... Uneori, îmi voi permite să întrerup jocul și să vă explic toate trucurile care se pot folosi... Miza e totuși necesară, lecția căpătînd astfel mai multă seriozitate...

— Blăndule, prefer ca mai ăntăi să stabilim ceva... Să fii absolut sincer și să-mi spui ce sumă îmi poate plăti cazinoul, anual, ca să aveți protecția mea? Nu numai acum, dar și cînd voi fi rege...

BALADA

MIHAI URSACHI

În noaptea bogată de august luna era ca un gulden,
averi importante pierdusem la marea ruletă a nopții.
Cînd iată într-o caleașcă de scoică la care erau înhămați
o pereche de struți, se năzări din pădurile luxuriante

la Rirette, la Rirette.

Ea avea părul bogat ca o junglă de aur, toamna
părului ei își lăsa greutatea pe umeri, pe talie, pînă la șolduri.
„Eu sînt Brunhilde" îmi zise, și hohotul mic — biciuleț de mătase —
îmi plesni fața în noaptea bogată de august, în noaptea-tezaur.

Larirette, larirette.

Averi importante pierdusem la marea ruletă a nopții.
De prin cotloane secrete, cabuterii, elfii și alte centurii de spiriduși
mă persiflau cu cruzime în noaptea profund persistentă.
In noaptea ca un vistiernic flamand cu o mie de fețe.

Larirette, larirette.

„In noaptea aceasta, îmi spuse, la ora aceasta, poți plinge,
căci se întîmplă ceva, se întîmplă". Constelații baroce
săvîrșeau milenare manevre pe bolta ca o eșarfă
violacee. „Se întîmplă ades naufragii", răspunsei.

Larirette, larirette.

V I L A

o proză de VASILE BĂRAN

Nu intrasem atunci într-un București gîndit, era orașul pe care trebuia să-l iubesc. Dar iată că m-am pomenit într-o așezare de maghernițe, cu miros puturos și c-un stăpîn care-mi spusese de cum am ajuns și deîndată ce-am mîncat niște pește sărat cu pîine (o, acea pîine de București văzută întîia oară !) că mă așteptau afară, lipite de zid, două garnițe noi și-o cobiliță. Cu instrumentele astea care aveau să mi se înfigă în trup, făcînd parte din mine, trebuia să cunosc orașul București.

Prin urmare, cum nu mă dusesem acolo să colind aiurea străzile, m-am apucat chiar de a doua zi să intru în condiția impusă, adică să circul purtînd pe umeri o cobiliță de capetele căreia erau agățate două bidoane mari, a douăzeci și cinci de litri fiecare, și cărora noi — cum am mai notat — le spuneam gărniți. Zic noi, fiindcă nu eram numai eu acolo, ne strînsesem vreo șapte băiețași, plus Saie, hozdron în toată firea, făcînd cu toți același lucru, adică eram angajații lui Batică să vindem cel puțin cîte o sută de litri de gaz pe zi. Procedeul nu era complicat : ne duceam la cea mai apropiată stație de gaz — pe atunci petrolul lampant se vindea în cantități uriașe el fiind combustibilul cel mai folosit — umpleam gărnițele și ne răspîndeam apoi pe străzile cartierelor, care cum apucam, strigînd din toate puterile că am sosit cu marfa. Deobicei prețul îl dublam ; cu ce mai scoteam din spumă ne întorceam la Batică și la Victorița cu un cîștig de cîteva ori mai mare decît „capitalul“ investit. Nu opream nimic pentru mine. Mă așezam pe pat și scoteam din tașca pentru bani absolut totul, leu cu leu. Banii îi dădeam Victoriței. ea era cea care se îngrijea de activitatea noastră, Batică mărginindu-se doar la a trage cu ochiul :

— Care a mers mai bine ? Pe cine cinstim astă seară ?

Avea un farmec cu totul neobisnuit întrecerea pe care-o provoca între noi Batică : cel care aducea cîștigul cel mai mare se putea așeza lîngă el. la masa înaltă pe care aștepta o sticlă cu vin, pachetul cu țigări și cărțile de joc gata făcute. Dacă te-ai descurcat bine, dacă ai știut cum să tragi pe sfoară cucoanele, însemna că erai bărbat serios și Batică tocmai asta voia să te facă să înțelegi, el nu pierde timpul cu copiii. Pe vremea aceea nu mă încîntau nici vinul nici țigările, iar jocul de cărți mi-a rămas și azi necunoscut. Cu toate astea stăteam adesea la masă cu Batică privindu-l de acolo pe Saie care-mi socotea meritele ca fiind binevenite pentru amîndoi. Vînzînd gaz pentru Batică și mulțumindu-l cu afacerile noastre, el, Saie, avea să primească cinci la sută din cîștig. iar eu să intru în toamnă la Școala de impiegați, așa cum îmi doream. Nu era un lucru de nimic, Batică îmi dădea mîncare, eu n-aveam de stat acolo decît patruzeci și cinci de zile și pe de-asupra o întîlnisem și pe Vila fiica lui și fosta mea colegă, acum o fată în toată firea, cu un păr lăsat pe umeri și atît de negru de parcă ar fi vrut să demonstreze că numai ea ar fi avut cel mai teribil păr din toată istoria părului omenesc. Vila era o fată cu o burticică bine ancorată între cele două șolduri, cu niște ochi mari plini de șiretenie : „nu te supăra, nu eu ți-am spus să vinzi gaz“, cu niște picioare zdravene, și dotată cu un piept senzațional pe care îl aveam absolut în toată vremea colindînd cu cobilița străzile Cotrocenilor, în fața ochilor. încît, o dată, pe cînd răsturnam din garniță lichidul puturos în fața unei doamne și nebăgînd de seamă că nu era Vila, era cît pe-aci să mă reped s-o mușc de sîni. Această viziune fascinantă a constituit, de fapt, motivul pentru care nu m-am dat îndărăt de la noua mea misiune provizorie în viață : dacă trebuia să vînd gaz, gaz trebuia să vînd, și poate că a fost o răsplată acea frunte aplecată asupra mea și acei ochi închiși și părul acela negru căzut din belșug și cuvintele și mîngîierile pe obraz, în vreme ce eu nu planam undeva, într-o lume mai bună, eliberat cu desăvîrșire de orice povară :

— Nu cumva să-i spui tatei. Tata te-ar omorî ! Și pe tine și pe mine ne-ar omorî ! În vremea asta mama ei Victorița, era la fabrica de pîine Herdan, unde lucra la serviciul de calcul, Batică la poliție, păzînd probabil borfașii iar Saie, prietenul meu, înalt și deșirat, undeva pe străzi strigînd cum că mai are gaz în garniță. Vila se prefăcuse că se duce la școala ei, eu de asemenea, că voi vinde gaz și ne vîrîsem într-una din maghernițe fără să ne sinchisim de nimeni și de nimic. Nu fusese un lucru negîndit, dimpotrivă mi se înfiripase în minte chiar din clipa în care ajunsesem acasă la ei și ea mă fixase cu un zîmbet nițeluș visător și oftase și dăduse din cap spunîndu-mi : „vai, cum ai putut să stai atît de mult la țară !“ iar părinții ei, Batică și Victorița o asiguraseră că o să fiu neapărat impiegat de gară „uite, el vrea să dea examen la C.F.R., și o să dea“. Probabil că pentru gara aceea unde eu aveam să fiu impiegat ar fi fost, totodată, și aventurile grozave care-o așteptau, pentru ea lucrurile se și împliniseră, eu o să fiu impiegat salutînd trenurile de noapte și de zi iar ea o să mă aștepte de fiecare dată privind pe fereastra acelei clădiri din lemne rotunde și deschizîndu-mi ușa fremătînd. Apoi eu aveam s-o sărut, întîi pe obraz, cu grijă să nu i-l umezesc, apoi pe umăr, pe nas, pe păr, pe gît și o să fim toată viața plini de fericire. Numai că ea nu știa că eu eram acolo provizoriu, chiar în sufletul ei eram instalat provizoriu, așa cum în mod provizoriu strigam pe străzi, mințind, că eu eram acela care vindea gaz. Există și acum pe Calea Victoriei, cam prin dreptul Pieței Amzei, o clădire cu o curte dreptunghiulară, în care locuiește un bun prieten al meu, și ori de cîte ori mă duc pe la el, văd, deodată o mulțime de capete ieșind pe balcoane și aud și acum mulțimea aceea de voci chemîndu-mă să urc pe scara cutare, la etajul cutare și eu urcam veșnic îngrijorat, veșnic agitat, cîți litri o să vînd la etajul 3, cîți la etajul 4, poate că scăpam acolo de tot ce aveam în spinare, fiindcă cea mai teribilă bucurie a mea din zilele acelea era să mă știu cu garnițele goale, fluturînd vesele pe umeri, una într-o parte, cealaltă în alta... Și mai țin minte că, dintr-o hoție a mea, nu-i dădusem, într-o seară, Victoriței, toți banii cîștigați, îmi oprisem o sumă oarecare vîrînd-o în cel mai adînc buzunar și egală cu prețul unei muzicuțe pe care o zărisem în vitrina unei tutungerii. Am cumpărat-o a doua zi, trecînd anume pe acolo în orele cînd era deschis, dar n-am reușit niciodată să cînt la ea din pricină că pe stradă n-aș fi putut, aveam totdeauna mîinile ocupate, iar acolo, în maghernița lui Batică m-ar fi auzit chiar Batică și el știa foarte bine că nu venisem de-acasă cu nici o muzicuță. Astfel că în cele din urmă am aruncat-o într-un canal, pe malul Dîmboviței. Am și văzut-o cum a alunecat în apa murdară, și, uneori, deplîng și astăzi soarta acelui cîntec înecat. I-am povestit prietenului meu, actorul, această întîmplare și el mi-a spus, pe bună dreptate, să nu fim lacrimogeni, fiecare își are momentele lui nefericite. Dar nu pot să nu spun că acea curte de pe Plevnei, unde erau maghernițele lui Batică, mi-a lăsat amintirea unei imense arene în care îmi făceam ucenicia de acrobat — străzile pe care alergam cu cobilița pe umeri, într-un echilibru perfect de dureros, nefiind altceva decît o lungă sîrmă spre țelul pe care îl visam, lipsit de aplauze. Se intra înăuntru printr-o veche poartă mare : în mijloc se afla o grămadă de moloz — proprietarul căsoaiei din față își repara mereu zidurile, mai încolo erau lemnele, ca-ntr-un depozit, lemne și cărbuni, apoi urma un teren gol invadat de urzici de oraș cu foile lăbărțate și pătate de var ca niște uriașe labe de gîscă, iar în fund se alungeau cele trei maghernițe ocupate de găzari, băieți tineri, veniți de la țară, fiecare purtînd în cap un scop concret, mai mare sau mai mic, iar diminețile, într-un mod absolut egal, acele cobilițe cu gărnițele argintii puțind a gaz, mirosul cu care ne învățasem. Nu mergeam nici măcar cîte doi pe același loc, fiecare își avea străzile sale — sîrma sa — ne vedeam numai seara, transpirați și cocoșați, la masa lungă din mijlocul magherniței din față, un fel de cantină a noastră, pe care coana Victorița răsturna trei mămăligi și punea în castroane de aluminiu mult rîvnita iahnie de fasole și-alături gogoșari acri scoși din elegante cutii de conserve de către fiica ei, Vila, și pe care eu îi înghițeam de cum îi apucam. Nu izbuteam niciodată să-i păstrez pînă la sfîrșit, adică să-i mănînc cum se cade, laolaltă cu înghițiturile de fasole, tentația era prea mare, și mai credeam că ei erau aceia care-mi dădeau puterea să car pe umeri de patru ori pe zi cîte cincizeci de litri de gaz și să pot privi seara ochii aceia negri și părul brun de-o gingășie fără precedent. Vila apărea la masă totdeauna avînd în brațe acele cutii frumos colorate, gata desfăcute. Și după ce le răsturna împărțindu-le conținutul în mod egal se așeza puțin pe-un scăunel, în fața mea. Nu mînca ci numai din cînd în cînd aranja tacîmurile și tot ce-mi doream era să consum gogoșarii savurînd-o din ochi. Era parcă o tendință să m-apuce dorul de gogoșari de îndată ce apărea ea și nu cred să nu-și fi dat seama de privirea ciudată pe care i-o aruncam de îndată ce-i mîncam. Atunci ea se ridica și pleca, semn că peste o jumătate de oră avea să m-aștepte în față, la spălătorie, unde ușa era tot timpul deschisă și unde ea putea să-mi atragă atenția că într-o zi am să mă acresc de-a binelea mîncînd atîția gogoșari.

Pe urmă a venit timpul să dau examen la școala aceea de pe Grivița la Ateliere, dar la înscriere actele mi-au fost respinse pe motiv că n-aveam nici vîrsta cuvenită și nici nu eram copil de ceferist. Într-un cuvînt m-am văzut din nou intrat pe mîna jucăușă a întîmplării. fapt este că, din senin, din iarbă verde, am dat peste învățătorul meu din școala primară, Ivănoiu, pe atunci consilier la Institutul Național al Cooperației. În acele clipe mă simțeam salvat. Sunîndu-i la ușă, mi-a deschis chiar el — era într-o cămașă lungă de noapte, cămașă oltenească, cu ciucuri la gît și cocleți pe umeri, așa cum purtau fetele la țară — și, ca și cum m-ar fi așteptat, m-a trimis să-i cumpăr din piața Lahovari un pepene verde, dîndu-mi pentru asta o sumă rotundă din care eu i-am adus un rest de nimic, zic de nimic fiindcă s-a arătat cu totul uimit de cum făcusem eu socoteala, deși nu oprisem pentru mine nici măcar un ban. Și țin și acum minte observația lui : „Dacă te-ai lăsat înșelat de un piețar, nici la școală n-ai să faci mare brînză. Vezi că acolo unde zici că dai examen matematica e pe primul plan !“ Și-a tras după obiceiul său nasul ca un berbec îndîrjit și mi-a promis că mă va ajuta să capăt aprobarea atît pentru dispensa de vîrstă cît și pentru faptul că nu eram copil de ceferist, și, într-adevăr, peste cîteva zile, cînd mi-a spus să mă duc la el, m-a întîmpinat surîzător anunțîndu-mă că dorința mea era împlinită. Cu toate astea, ajungînd la locul examenului n-am fost primit din pricină că eu nu eram trecut pe lista celor ce aveau dreptul să intre. Nu m-am mai dus la Ivănoiu, nici nu mai aveam cînd și pentru ce, m-am dus la maghernița mea, mi-am luat de acolo boarfele și am pleact acasă cu primul tren folosind pentru bilet tot capitalul încredințat mie de Batică în scopul umplerii garnițelor cu gaz destinat a doua zi vînzării. Un bilet de tren costa atunci enorm, era pe vremea inflației, mi se pare cîteva milioane de lei, peste cîteva zile putea să coste și mai mult, era un timp al devalorizării și al improporțiilor, un kilogram de prune uscate era mult mai scump decît un ceas de aur. Batică făcea atunci servici la o bancă, (circula zvonul că o să apară legea stabilizării) și venea mereu acasă cu saci de bani din hîrtie, cu saci burdușiți de hîrtii,și ar fi avut nevoie de mine să-l ajut să-i schimbe, de mine și de alții, dar eu am plecat fără să-l anunț. De altminteri și el și Ivănoiu mă înșelaseră, nici unul nici altul nu făcuseră pentru mine ceea ce le cerusem.

Din toată afacerea, nedumerită a rămas doar Vila, și poate și tristă, și poate și cu un sentiment mai activ decît al tuturor fiindcă, peste ani, cînd am dat examen la Institutul de teatru și artă cinematografică, ea a fost aceea care s-a mirat că ajunsesem pînă acolo. După ea, nu mai aveam nici un merit, nici măcar să trăiesc.

În prima clipă mi s-a părut că intru în asfalt. Trecuse o vreme destul de lungă de cînd n-o văzusem ; între timp, întors la Tg. Jiu mă alesesem cu o școală de contabili unde aflasem cine au fost Pionierii din Rotschild, cum se ține o evidență contabilă într-o cooperativă sătească de consum și cum se face, după celebrele scheme ale lui Marx, calculul plusvalorii, lucrasem o vreme la o cooperativă dintr-un sat depărtat, sus în munți, la Crasna, apoi la Polovragi, și cum dealurile acelea pe care le urcam și le coboram îmi apăreau, adesea, ca o imensă estradă pe care eu dădeam tot felul de spectacole : dansam, cîntam și recitam cu glas tare orice-mi trecea prin minte, de la „Boul și vițelul“ lui Grigore Alexandrescu pînă la poemele lui Pablo Neruda, m-am hotărît să nu mă las păgubaș, să dau examen la Institutul de teatru, nu se putea să nu fie pe undeva un institut de teatru. Încă de pe vremea cînd fusesem paracliser la biserică mi se înfiripase în minte gîndul ăsta și acum simțeam că realizarea lui se apropia, că totul depindea numai de hotărîrea mea de a pleca. Și am plecat. Institutul era unde este și acum : acolo, pe malul Dîmboviței. Am dat examen și am căzut. Am căzut, cum se spune, de la etajul șapte. Puteam să-mi mușc limba, puteam să-mi smulg unghiile, puteam să-mi dau singur optzeci de palme, patruzeci pe un obraz, patruzeci pe celălalt și era cît pe-aci s-o fac dar am întîlnit-o pe ea și n-am reușit decît să mă bîlbîi. Ca să spun ceva despre noua ei înfățișare voi aminti de părul și de ochii ei negri, care rămăseseră la fel. Era o femeie suplă, fermecătoare, și mai era din cîte-mi spusese, studentă la Institutul de Științe Economice. Ceea ce m-a tulburat îngrozitor a fost faptul că o întîlneam într-un moment în care cu nici un chip nu m-aș fi așteptat, la numai cîteva minute după ce aflasem că am căzut la examen. Cercetasem listele afișate în hol, întîi de sus în jos, apoi de jos în sus, apoi de la stînga la dreapta, apoi de la dreapta spre stînga, apoi cu ochii strînși deschizîndu-i doar la cîte un nume ales la întîmplare rugîndu-mă în gînd să fie al meu. Erau acolo tot felul de nume, erau acolo zece liste cu tot felul de nume, dar între toate, nu era niciunul care să fi fost al meu. Listele acelea fuseseră pentru mine ca un vas care avea să înconjoare pămîntul, clădirea însăși avea oarecum forma unui vas, un vas cu o misiune dintre cele mai strălucitoare, construit anume să caute fericirea. Aproape că aș spune că eu însumi îl construisem și-l așezasem cu prova spre larg, gata de plecare. Dar cînd a venit clipa, mi s-a cerut biletul și eu n-aveam bilet. „De ce tocmai eu ?“ mă întrebam. „Cum de nu mi-am dat seama ?“ Trecusem prin fața unei comisii, o comisie în care crezusem, eu singur venisem în fața ei de-acolo, din munții mei, eu singur o alesesem, dar nici președintele nici comisia nu fuseseră în stare să vadă visurile pe care le nutream. Ce fel de comisie mai e și aceea care nu știe să vadă ce gîndești? — mă întrebam eu cu o mare nedumerire. Atunci ce vede o comisie ? Dacă nu vede ceea ce nu poate fi văzut, atunci de ce mai există comisii ?

Revolta mea întrecuse marginile. Pentru un moment nu-mi doream nimic, aș fi vrut să mor și nu atît să mor, cît să mă fi văzut mort. Dorința asta a morții era atunci foarte blîndă, învăluită de un aer romantic, mă vedeam mort, în același timp însă și viu, toată lumea mă înconjura cu respect. „Îl vedeți ?“ auzeam eu în jur, e un mare actor, dar n-a reușit la examen. Nu-i de vină el, el e un talent, se spune că au mai fost și alții într-o situație asemănătoare“.

Mă priveau, trecînd prin parc, oameni de toate vîrstele „nu se poate, nu se poate“ exclamau ei puțin speriați de giulgiul alb în care mă-nvelisem. Dar eu mergeam, mergeam...

Atunci am întîlnit-o pe ea.

— Ce-i cu tine ? am auzit foarte aproape o voce cunoscută.

În primul moment am crezut că visez, nu puteam încă să cred că voi întîlni-o atît de repede și mai ales fără s-o caut eu, fiindcă, îmi propusesem neapărat s-o caut, dar după ce terminam cu examenele. Am rămas cu gura căscată, mărginindu-mă numai să trag aer în piept. I-am răspuns cu demnitate :

— Am venit la examen !

— Examen ? s-a mirat Vila ca și cum aș fi zis ceva cu totul neașteptat, ceva de natura asta :

— „Am venit în vizită la președinția consiliului de miniștri“.

— Da, da, la examen, mi-am păstrat eu glasul de om stăpîn pe sine, cu toate că-mi tremurau și inima și genunchii. L-am și dat.

Nu era numai uluirea c-o întîlnisem exact în clipa aceea, nu era numai un adînc sentiment de tristețe ci și de ură, o ură înverșunată împotriva acelei clădiri în chip de vapor în care eu n-avusesem dreptul să rămîn. O, cum aș fi vrut să fi reușit !

Aș minți dacă, în ciuda tuturor eșecurilor pe care le trăisem, n-aș fi crezut nițel în minuni. Mi-am luat cu de la sine putere acest dar miraculos și cînd Vila m-a întrebat dacă am reușit, i-am răspuns fără să clipesc :

— Sigur că am reușit !

Mă privea copleșită și m-am grăbit să-i cuprind umerii și s-o sărut repede pe amîndoi obrajii. Apoi am fugit aruncîndu-i din mers :

— Am să trec eu pe la voi ; acum am niște treburi !

Ea a rămas probabil foarte răscolită și ori de cîte ori văd astăzi o tînără femeie cu umerii mici, lăsați deodată în jos, și ochii larg deschiși gîndul mă duce deîndată la acel moment penibil în care am mințit ca un nerușinat. Oricum, hotărîrea pe care am luat-o a fost să nu capitulez :

Și trebuie să mai spun că această reacție în urma insuccesului a rămas aceeași pînă în ziua de azi : „Nu te descuraja, e o clipă neplăcută care o să treacă, ambiția ta de azi e o făgăduință pentru viitor“.

NOPȚII DE AUR

Fructul cărnos și sevos, fructul roșu, fabulosul fruct roșu
care era gura ei, lăsa să se vadă semințele albe și crude-ale dinților.
„Da, da, în luna aceasta se-ntîmplă ades naufragii,“ răspunsei,
„ploaie de stele cad în adîncuri viețile celor naufragiați“.

Larirette, larirette.

„Dar o iubire gentilă și grațioasă ca un capriciu, poate să facă
să cadă-n fărîme chiar Domul așa dureros construit ; iar la fereastra
înaltă cu gratii, cînd vei privi dimineața talerul roșu din cețuri
ai putea să găsești spînzurîndă, cu chipul umflat ca un gulden,

la Rirette, la Rirette

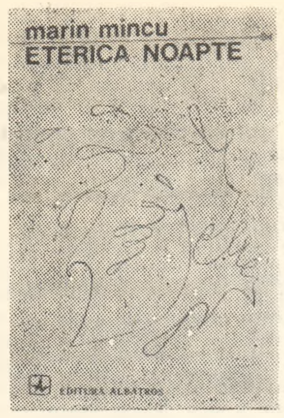
„Dar o iubire însîngerată, scăldată în sînge, o iubire în Domul
incendiat, un incendiu de sînge, Walhalla, incendiul
a tot ce există, beția de sînge și foc, incendiul de sînge
a tot și a toate, un naufragiu prin flăcări, în marea de sînge...“

Larirette, larirette.

Răspunsei... Luna pe cer spînzura buhăită,
șoareci și broaște purtînd felinare furnicau cete-cete,
dar nu se mai poate găsi, în fantastica noapte-tezaur
aceea ce eu am pierdut la marea ruletă a nopții :

la Rirette, la Rirette





MARIN MINCU

Eterica noapte, al treilea volum de versuri al lui Marin Mincu, este interesant prin el însuşi şi, implicit, prin lumina pe care o proiectează pe cele două precedente: **Cumpănă** şi **Calea Robilor.** Volumul de faţă aduce date noi, unele surprinzătoare dacă nu chiar suspecte, evidenţiind o mare disponibilitate în a schimba registre, în a înlocui obsesii, în a descoperi teritorii noi cel puţin la fel de prielnice ca cele vechi, poate chiar mai convenabile.

Îndeobşte, la poeţii tineri, mai ales, asemenea inconsecvenţe poartă numele de căutări şi în marea majoritate a cazurilor aceşti cavaleri rătăcitori sînt priviţi cu stimă, trecînd drept temperamente neliniştite, neputincioase de a descoperi din primul moment singurul şi, desigur, adevăratul chip. Posibilităţile de a exersa pe diferite partituri, de a privi în perspectiva unor viziuni poetice complet diferite sînt uneori incredibile. În aceste cazuri lectura apariţiilor editoriale succesive echivalează cu un veritabil slalom, urmate fiind, evident, sinuozităţile căutărilor şi cotiturile radicale. Polivalenţa talentului, încercarea unor modalităţi noi de expresie nu sînt, fără îndoială, fapte reprobabile din principiu. Suspiciunile apar atunci cînd astfel de mutaţii — multe dintre ele survenite la intervale mici — trădează capacitatea (pînă la un punct lăudabilă) de a exersa practic la infinit pe teme date, izbînzile onorabile depinzînd de un anume grad de profesionalitate ce poate fi atins după un efort stăruitor.

În **Eterica noapte** Marin Mincu se simte atras de „vraja adîncurilor" de astă dată acvatice, de călătoria decisivă, de gestul unic al desprinderii de ţărm, al plecării spre orizonturi fascinante: „Să fii aruncat pe o insulă singuratică / să stai cu cerul deasupra şi apele împrejur / fără să vină o femeie să te mîngîie /păsări sleite de oboseală să cadă pe umerii tăi / şi să stai nemişcat / să nu se afle că eşti viu / şi eşti om / ca un copac stingher să aştepţi / atîtea toamne zadarnice / doar păsările surpate de marile călătorii / să te viziteze / tu să te agăţi de aripile lor şi să

critica poeziei

plîngi" **(Să fii aruncat pe o insulă singuratică...).**

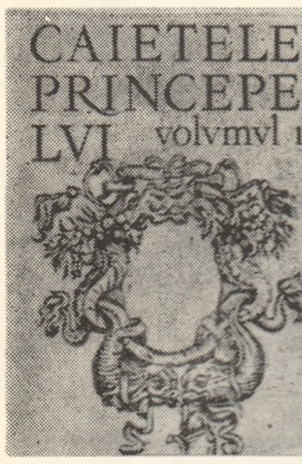
Încă în primul ciclu al volumului, intitulat **Plaja**, suavitatea, transparenţa acvatică, policromia înlocuiesc vocabulele aspre, imaginile energice din cărţile anterioare. Toate aceste schimbări sînt poate mai pregnante în al treilea ciclu, **Adevăratele muzici**, cuprinzînd cele mai bune versuri ale lui Marin Mincu, foarte greu de pus alături de meditaţiile crispate din **Calea Robilor** ca să pomenim numai de ele. Un anume fast (deloc parazitar, nici ostentativ) se face vizibil în chip aproape surprinzător, aducînd după sine o încordare emoţională reală. Obsesia teluricului dispare, întîlnim insistente raportări la cosmos, la eterul a cărui linişte grea înspăimîntă, la lumina purificatoare a aştrilor. Şi o consecinţă: dacă în **Alint** (al doilea ciclu al **Etericii nopţi)** erotica e de o senzualitate convenţională, în **Adevăratele muzici** ea capătă aureola adulaţiei contemplative, nota de mister, sentimentul cosmic aducînd cu sine rezonanţe de apoteoză: „pe ţărm învelite-n nisipuri / luminînd în noapte ca aştrii / din mările de dulce-ntristare // acolo pe aripe de îngeri / odată cu somnul molatec / răsfirîndu-se leneş în aer / coboară-n lagună păcatul // aromind balsamuri pe ape / ciudatele păsări polare / absorb trupuri scăldate cu lună / surpînd uitarea pe pleoape / pe ţărm tolănite-n nisipuri / în Lesbia fecioarele dorm" **(În Lesbia fecioarele dorm).**

În **Eterica noapte** ambiţiile sînt dintre cele mari, Marin Mincu se simte atras de zodii, pare-se mai favorabile.

MIHAELA MINULESCU

Un debut promiţător este **Profet spre ziuă** al Mihaelei Minulescu. Avem de a face cu o poetă cerebrală, trăsătură ce determină o utilă cenzurare, o discreţie care dă confesiunii un aer ocult şi misterios. Atmosfera se încheagă din cîteva notaţii, e vorba de o atmosferă apăsătoare, aflată la limita dintre real şi fantastic. Calmul e aparent, el vine să amplifice prin contrast neliniştile secrete: „Păsări ciudate se strîng, se frîng / într-o penibilă încercare de spaimă / umbresc marea sub aripile lor, / sub gîndul lor străin. // Sub fantasta viziune, sub calma batere, / degajată scumpe prietene te privesc / calmă şi caldă şi eu care... // Un proroc nebun se stinge într-o scoică sidefată. / Stranie inocenţa gestului. / Dar e tîrziu, dar gîndul îmi bate, / dar îmi bîntuie odaia" **(2)**

Sînt căutate cu precădere orele crepusculului şi ale nopţii, mărturie directă (şi fals ironică) fiind **Amurgul,** mai convingător părîndu-mi însă un fragment din **Definitiv**: „Şi noaptea paşii se scad



EUGEN BARBU

Caietele **Princepelui** 1 sunt un Jurnal mai mult sau mai puţin intim, şi tipic şi pieziş faţă de modelele genului (J. Renard, Goncourt, Camus, Stendhal, Pavese, Gide, Ionesco etc.). Ce este un jurnal? sau mai exact ce trebuie să fie ca să emane valoare literară? Dat fiind că el se compune, cum ştim, din notaţii spontane relativ mărunte şi, mai ales, neorganizate în virtutea unei structuri preconcepute (cel care ţine un jurnal a uitat ce a scris ieri şi nu ştie ce va scrie mîine într-însul), nu putem judeca această specie — cu tot mai mare priză azi, cînd se caută faptul şi mărturisirea brute — din unghiul construcţiei, al dispunerii părţilor într-un ansamblu armonic. Dar înseamnă că jurnalul e condamnat să fie un bric-à-brac, un talcioc spiritual, un depozit cu „diverse"? Nici pe departe. Noima unei asemenea scrieri e să trădeze, prin tocmai alcătuirea sa neplanificată şi compozită, drumul unei gîndiri, al unei sensibilităţi — al unui fel de viaţă. Un jurnal e ca un grafic, pe care punctele sunt puse şi sunt doar de unit prin linia care-l va însufleţi. Aşadar nu un „film" e jurnalul, ci un montaj de instantanee. „Impresii telegrafiate", cum spune Barbu.

Prima întrebare: cui sunt transmise aceste telegrame?

Jurnal deschis. E. Barbu dă peste un nume: „Agafet", şi exultă: **„Vă daţi** seama ce umor...!" (p. 49). Descrie cîteva prejudecăţi, şi apoi: **„Fiţi siguri.** vom scăpa şi de «moda» asta!" (p. 49). In altă parte: „Ia **gîndiţi-vă** la aceasta! etc.". Cum se vede, notele lui Barbu sunt la persoana a II-a plural. E rar în jurnale, şi e semnificativ pentru princepe. Autorul nu se adresează sieşi, E. Barbu nu este deloc un introspect, ci Celorlalţi. Jurnalul e conceput — voluntar, involuntar, nu importă — pentru Alţii. Fire histrionică, spectaculară, Eugen Barbu are nevoie de public, de adresanţi. Chiar şi jurnalul intim i se naşte parcă nu în cabinet ci la tribună.

Un Jurnal — spune la pagina zece — e de fapt un dialog platonician. o dispută cu tine însuţi. Definiţia este excelentă, dar nu vine **Caietelor Princepelui,** care nu-s dialog platonician. ci mai degrabă „gîlceavă a înţeleptului cu lumea". Barbu este într-o veşnică **stare de replică.** El se încălzeşte numai lovit. Un simplu bobîrnac produce o rafală argheziană.

Un temperament de tiribombă. Caietele Princepelui sunt tixite de exclamaţii. Vocativul, exclamativul, imperativul sunt modul lui E. Barbu. De altfel, dacă despre Stendhal putem zice că-şi ţinea jurnalul în faţa oglinzii, E. Barbu şi-l ţine la megafon. Entuziasmele ca şi dezgusturile sale (fizice, intelectuale) se-ncheie cel mai ades cu semnul strigării. „Ah, frumos acest Weimar!" (p. 25). „Ce lume! ce limbă în cronicari, ce fast în Cantemir!" (p. 41). „O, iubire ce nu poţi fi oprită în loc!" (p. 69). „Vai, ce bătrîn sunt am o nepoată de 18 ani!" (p. 70). Sau: „Ce dracu făceam la Bucureşti pe vremea asta?!" (p. 277). „Există domni şi doamne Smith, dar nu toţi suntem Smith, pentru Dumnezeu!" (p. 65). „...Lipsit de logică şi de decenţă. **Brrr!**" (p. 47). „...Totul fiert în untdelemn, care se bea după **aceea (brrrr)**" (p. 183). „Naiba să-i ia de scriitori! prea nu le place nimic!" (p. 93). „Sublim snobism împuţit!" (p. 185).

Limbajul e şi el adaptat acestui mod nărăvaş şi frust de a scrie: „(Goethe) îl mai **ciupeşte** pe Shakespeare"; „(Gide a) **căpătat** destule **după ceafă**"; **„prea mi s-a scos pe gît** că nu-l stimez pe omul de ştiinţă Goethe"; „teoreticienii care vînează obscurităţile ca pe un **găinaţ** celest" ş. a.

Vocaţia pamfletului. Unele pagini din **Caiete...** poartă numele de „Istoria pamfletului", altele sunt de-a dreptul pamflete. Sunt convins că E. Barbu este unul din cei mai mari mînuitori de vorbă tăioasă pe care i-a avut

critica prozei

ţara lui Arghezi şi Cocea. Cuvintele plesnesc ca un sfichi de bici şi cad contondent. Conform legii paradoxelor psihologice, Barbu se mărturiseşte un timid („vorbesc în genere puţin şi mormăit"). Dar asta nu-l împiedică să fie acerb producător şi vînător de „răutăţi". Multe bucăţi din **Caiete...** sunt consacrate încondeierilor reciproce cu care s-au îndeletnicit condeierii. În cerneala sa, Barbu toarnă vîrtos ou şi oţet. Scriind cu sufletul la gură şi cu pumnii strînşi, Eugen Barbu — fanatic al adevărului gol-goluţ — riscă uneori donquijotismul, în sensul că înverşunarea sa pocneşte biete aripi...

Complexul culturii. Alterează întrucîtva firea literară a acestui mare scriitor ceea ce s-ar putea numi: complexul culturii. Eugen Barbu, moştenit de Călinescu, este ahtiat de multilateralitate, avid de cultura umanistică la modul imens. Sprijinit de o grandomanie justificată în bună parte de talentul şi energia sa, Eugen Barbu este sîcîit de lipsa unui prestigiu de cărturar. „Ce imbecil, mereu mă confundă cu un hoţ de buzunare care şi-a scris **memoriile** din Cuţarida!" (p. 180), sau „La drept vorbind, vor crede că am colecţionat toate astea ca să-mi dau aere culturale, dar puţin îmi pasă" (p. 273). S-o luăm binişor. Într-adevăr, numai imbecilii l-ar putea confunda cu un hoţ de buzunare, după cum tot numai ei ar crede că doreşte doar „s-o facă pe nebunul". Totuşi, nu pentru imbecili a pus Barbu frazele astea, căci e limpede că pe un om cu aşa suse preocupări şi pasiuni, aceştia îl lasă rece. E aici o ciudă împotriva unei anume opinii literare mai largi, datorată nu „imbecililor". Şi, din păcate, din această ciudă ce ar putea produce capodopere în pamflet sau roman, ţîşnesc gesturi cu ceva ostentativ. Barbu este realmente un literat cu herculeene, aş zice: paroxistice lecturi ce i-au format o bună cultură — şi de aceea sunt reprobabile sau penibile momentele de paradă. Din pricina acestui „complex" şi a temperamentului intempestiv, Barbu uită, cînd şi cînd, că cultura e coloană vertebrală, nu mantie.

Conspectele. Cred că din acest complex s-au ivit şi cele mai plictisitoare pagini din **Caietele Princepelui** — în care, mai e nevoie să adaug?, sunt cel puţin tot atîtea pasionante. Dar astea din urmă nu le scuză pe primele şi, mai ales, nu salvează volumul de un oarecare aer bizar, amestec de catedrală şi bazar.

E vorba de conspectele pe care Eugen Barbu le introduce în jurnalul său. El are dreptate cînd spune: „acest **Jurnal** împovărat de citate exprimă o hartă spirituală. Nu te opreşti decît la ceea ce-ţi seamănă sau urăşti" (p. 14). Perfect, toate jurnalele de cînd lumea conţin nenumărate citate, şi aşa e rostuit să fie. Un altul a spus înaintea noastră ceea ce gîndim şi noi. Îi preluăm gîndul, ni-l asumăm, pentru că ne reprezintă îl trăim. Merg pînă acolo şi spun că un jurnal poate să fie întocmit **numai** din citate — şi tot va fi un clar portret al autorului său. Deci nu citatele-s buba.

Acest prim volum din **Caiete...** are 280 de pagini. Pe spaţiul a circa 110, E. Barbu rezumă studenţeşte, conspectează corect, extrăgînd ordonat, pe puncte şi pe larg, ideile principale din următoarele cărţi: R. Caillois: **Au coeur du fantastique**, J. Bois: **Le satanisme et la magie**, Van Lennep: **Artă şi alchimie**, J. Marquès-Rivière: **Amulettes, talismans et pantacles**, Armand Constantinescu: **Cer şi destin**, E. Lévi: **Histoire de la magie**, Ed. Schuré: **Schiţă asupra istoriei secrete a religiilor**, M. Privat: **La loi des etoiles...** Barbu — repet — nu extrage din ele citate, ci literalmente le conspectează integral, adică transcrie în jurnal fişa de lucru conţinînd rezumatul lor. La ce bun? Că unele îi vor fi folosit pentru o frază sau mai multe din **Princepele** — admirabil. Dar reprezintă ele, aceste opuri, despre semnele zodiacale, simbolurile cabalistice (reproduse grafic), angeologie şi demonologie pantaculară, tehnica otrăvurilor şi elixirelor, transmutaţiile alchimice ale elementelor — reprezintă acestea „harta spirituală" a lui Barbu? Ar fi prea de tot s-o credem! Sunt nişte chestiuni aşa de abracadabrante (undeva ni se tălmăceşte şi ce înseamnă abracadabra) încît, dincolo de documentarea pentru **Princepele** e de neînţeles cu ce au putut ele reţine atenţia unui ins cu un atît de puternic simţ al imediatului, al realului cum este Eugen Barbu. Prin toate aceste minuni vor fi şi simboluri fecunde, incitînd meditaţia — dar să rezumi într-un jurnal, tomuri întregi de alchimie şi ghicit în stele?!

Stilul senzual. Mai liber ca în alte scrieri, stilul lui Eugen Barbu se dezvăluie aici prin excelenţă **senzual.** Spirit cu percepţie multiplă şi crîncenă, E. Barbu trăieşte emoţiile estetice cu toate simţurile, şi le exprimă ca atare. Cutare idee e „suptă", o imagine îi „zgîrie" ochiul, un roman prost „miroase" a nuştiuce, sub cuvinte găseşte „zgrunţuri", **Jurnalul** lui Gide e un „cazan infernal", prima impresie din China e „mirosul de santal ars", scriitorul **aude** „înfrunzirea unui copac" etc. Intreagă fiinţa sa e



EMIL MANU

Cercetător remarcabil prin onestitate şi cronicar la **Săptămîna culturală a Capitalei** autor de elegante versuri de factură livrescă şi al unei culegeri de articole despre Arghezi, Emil Manu a publicat în anul care a trecut, la Editura Academiei, o lucrare intitulată **Reviste româneşti de poezie.** In principal avem a face cu un inventar al revistelor de poezie de pînă la 1944 (sîntem încunoştiinţaţi şi despre apariţia viitoare a unui al doilea volum consacrat timpurilor mai noi), de un netăgăduit interes documentar, ale cărui calităţi esenţiale sînt sobrietatea şi aplicarea la obiect, motive pentru care el va putea fi consultat cu folos la nevoie. Personal aş fi preferat un examen al poeziei din reviste, mult mai semnificativ pentru o eventuală istorie a liricii autohtone (de a cărei absenţă ne izbim la tot pasul), decît o suită de rezumate ale publicaţiilor cu profil strict poetic. Acestea, de altfel, au avut o existenţă efemeră şi un ecou ce n-a depăşit mai niciodată marginea raftului de bibliotecă; neafiliate decît prin titlu mişcărilor poetice de anvergură, animate de convingeri eclectice depozitare a tone de maculatură. printre care se mai strecura ici-colo şi cîte o poezie, ele au fost cel mai ades efectul bovarismului unor azi pe drept uitaţi veleitari ce nutreau visuri de glorie literară. Marea poezie românească nu s-a tipărit întîia dată nici în **Versuri**, nici în **Poezia, Revista poeziei, Pleiada, Gong, Harfa, Litoral, Prepoem** sau **Zarathustra.** E totuşi de admirat răbdarea de benedictin a autorului care a lecturat miile de pagini amorfe pentru a afirma la sfîrşit că revistele de poezie au fost „cel mult, în cîteva cazuri, fişe ale unei istorii a poeziei româneşti". O menţiune specială pentru paragraful din introducere **(Situaţia revistelor de poezie)** unde, plecînd de la compararea revistelor poetice de la noi cu cele din occident, Emil Manu face cîteva observaţii asupra situaţiei liricii noastre a cărei preocupare de căpătîi nu ar fi existenţa însăşi a poeziei. ci „valorificarea ei pe plan social".

LIVIU CĂLIN

Portrete şi opinii literare este o scriere hibridă, aliaj imperfect între memoralistică şi analiza critică, fapt relatat şi de autor în prezentarea de pe coperta ultimă: „La formula acestei cărţi am reflectat îndelung, simţindu-mă, şi nu o dată, fulgerat de emoţia întîmplărilor evocate. Atunci cînd ele puteau aluneca în anecdotă am preferat marginalia critică". Că Liviu Călin va fi reflectat îndelung n-am nici o îndoială, dar se vede că reflexia s-a prelungit pînă foarte aproape de data intrării volumului la tipar, ceea ce l-a împiedicat să recitească cele aşternute pe hîrtie, încît conţine exprimări neîngrijite, improprietăţi şi inadvertenţe (din lipsă de spaţiu trimit la copioasa listă întocmită de Al. George în **Luceafărul** nr. 50/1972). In porţiunile evocatoare sîntem invitaţi să luăm act de modul în care el a făcut cunoştinţa celor 20 de scriitori incluşi în sumar, dar — din păcate — împrejurările descrise cu lux de amănunte. sînt de un interes îndoielnic (dacă facem abstracţie de valoarea lor pur sentimentală). Liviu Călin poate fi liniştit: n-a riscat nici o clipă să „alunece în anecdotă", pentru că, practic, nu avea de povestit mare lucru. Departe dar de a furniza elemente inedite pentru posibile re-

critica criticii

constituiri psihologice. „scenele" n-au ca „eroi" pe respectivii scriitori, ci pe Liviu Călin, care se face de fiecare dată luntre şi punte pentru a-i cunoaşte personal şi îi abordează cu insolenţă (termenul îi aparţine), forţîndu-i să-i arate manuscrisele (în schimb, în altă parte, sancţionează **a posteriori** lipsa de delicateţe a unor redactori ai televiziunii care i-au solicitat lui Arghezi să elaboreze „un poem anume pentru telespectatori"), după care nu uită să relateze cum le-a înlesnit să-şi tipărească volume (în care scop transcrie şi autografele primite de la aceştia în semn de recunoştinţă). Şi peste toate, parada de iubire nesfîrşită întreţinută prin valuri de superlative care mai de care mai sforăitcare, fără vreo acoperire în comentariu, a cărui valoare este dată de citate. „Fulgerat de emoţia întîmplărilor evocate" Liviu Călin exaltă fără pauză pe 200 de pagini, încît mă întreb dacă nu cumva şi această idolatrie de zile mari n-are resorturi egotiste. Scrisă sub regimul emoţiei şi ambiţionînd să se constituie doar din „modeste omagii" (şi asta într-o literatură care nu duce lipsă de o aşa marfă), **Portrete şi opinii literare** nu conţine nici puncte de vedere inedite asupra textelor consemnate şi, cu atît mai puţin, argumentările fără de care actul critic este lipsit de înţeles.

FĂNICĂ N. GHEORGHE

Este de a dreptul lăudabilă iniţiativa Editurii didactice şi pedagogice de a pune la îndemîna profesorilor de literatură română texte model ale lecţiilor dificile, mai ales că manualele şcolare abundă încă în obtuzităţi şi interpretări simplificatoare. In privinţa lui Eminescu, bunăoară, efortul din ultimii ani al criticii de a reveni la o perspectivă estetică n-a prea avut consecinţe în sintezele didactice, tributare şi acum straniei perspective furnizate acum două decenii de Ion Vitner. **Mihai Eminescu. Analize şi sinteze** de Fănică N. Gheorghe ar vrea să fie tocmai un asemenea îndreptar, dar nu este în prima lui parte decît o dezvoltare a capitolului Eminescu din manualul de literatură, minus paragraful arhiştiut: **viaţa şi activitatea literară.** Scris într-un limbaj ceva mai curăţel, conservînd însă formule simpliste („... în timp ce vlăstarele boierimii părăseau ţara, mergînd pentru studii la Institutul **Theresianum** din Viena, la Berlin şi mai ales la Paris, unde-şi pierdeau vremea prin cafenele şi lupanare, Mihai, feciorul căminarului Gheorghieş, îşi căuta, cu adîncă nevoie, tovărăşia copiilor de ţărani, a ciobanilor şi prisăcarilor, cutreierînd dealurile şi pădurile din jurul Ipoteştilor, sau se lăsa purtat pe lungile şi frumoasele drumuri ale ţării sale de vraja doinelor poporului, de mirajul milenarelor cetăţi ale Ardealului, ori de suflul mesianic al tribunilor revoluţiei de la 1848". (p. 10), volumul reia temele tradiţional didactice: concepţia despre menirea poeziei şi a poetului, poezia revoltei împotriva nedreptăţilor sociale, folclorul — izvor de inspiraţie iubirea şi natura, poezia filozofică, proza, Eminescu în literatura naţională şi universală. Analizele sînt în genere corecte, pentru că sistematizează — aşa cum le stă bine unor analize de manual — opiniile critice de circulaţie. Date fiind intenţiile pedagogice evidente, materializate exact pe măsura exigenţelor învăţămîntului nostru n-aş fi scris despre aceste **analize şi sinteze** dacă ele n-ar fi cuprins în partea finală secţiunea **Universul rural în opera lui M. Eminescu**, despre care Perpessicius opinase cîndva că este unul „dintre cele mai sintetice şi pătrunzătoare studii în materie". Aprecierea superlativă e explicabilă avînd în vedere bunăvoinţa şi delicateţea proverbială a criticului, „studiul" în cauză fiind realizat după aceeaşi tehnică a sintezei pedagogice, încît pare aproape imposibil de stabilit ce-i aparţine numai lui Fănică N. Gheorghe. Indrăznesc totuşi să afirm că ale lui şi numai ale lui sînt interminabilele fraze „simţitoare" ce umplu paginile („Deşi nu cunoaştem pe deplin biografia acestui «înger» tutelar, răpus de-o moarte pretimpurie, cert este totuşi, că chipul [sic !] de cosînzeană nubilă a [sic !] fetiţei pe care Eminescu a îndrăgit-o cu o patimă curată şi pe care o eternizează în versurile sale nu este altul decît cel al ţărăncuţei din Ipoteşti — poate Ileana, copila morarului din Cucorăni —, cu care Mihai, ajuns în pragul marilor aspiraţii [?], cutreiera dealurile, lunca şi dumbrăvile din preajma satului îndeaproape veghiaţi în iubirea lor curată de soare şi lună, de baterea domoală a vîntului şi de înaltul ierbii, de murmurul iazurilor, sau de limpezimea lacului cristalin din luminişul codrului, arămit de amurguri, de pe dealul Haraminului"... (p. 179).

pe caldarîm / și crește corul țiganilor în spatele viorii / și se ridică aburul cald în cetate, cred. / Și dacă sosim prea tîrziu / prin rigole fîșîie frunze străvezii / și iarăși e cald în cetate / și curge luna pe străzi cadaveric".

Tensiunea interioară nu este peste tot aceeași. Înregistrăm „căderi" suficiente ca rezultat fie al unor complicații de natură ideatică, fie al unor mai mult sau mai puțin spontane efuziuni suprarealiste. În mod voit, bănuiesc, Mihaela Minulescu încearcă o îngropare a sensurilor sub straturi de combinații ingenioase (sau nici măcar atît, uneori), dînd inteligenței, un statut parazitar. Obscurul incitator devine obscuritate plată: „Soarele va curge din umbră / lung vaer alb atîrnă de crengile de tot goale, / adesea gol cum roata trăsurilor de piatră, / sfîntul se surpă în mînăstiri la poale. / Însingurări de șarpe desfac brunul din verde / tot timpul lunecării / soarele ar putea fi podul cu cariatide nebune / întinzînd același ochi spre-același bani / ar putea fi roșu-tabac / ca-n ziua cînd peștele înghițit de cel mare / îi înghiți plasa din viscere redîndu-i respirația" (**Requiem**).

Oricum, considerînd cele de mai sus drept „malformații" inerente unui debut și ținînd cont de faptul că impresia generală este pozitivă, nu ne rămîne decît să așteptăm cu încredere al doilea volum de poezii al Mihaelei Minulescu

VALERIU PANTAZI

Un debut care te obligă să-l iei în seamă prin neașteptatul rafinament stilistic este **Estimp** de Valeriu Pantazi. Obsesia cuvîntului magic e mărturisită: „eu sînt orb de cuvintele care mă caută" sau — ceea ce de fapt este titlul unei poezii — „cuvîntul care spune ceva e o explozie". Cel mai adesea e vorba de o explozie de lumină, imaterială deci, acest fapt fiind și el menționat în chip explicit: „Ce ne rămîne este simplu contur boreal / (...) Și ademenind clorofila istovită a florii nocturne / mă ating de marii păianjeni luminoși: / CUVINTELE" (**O, gîndul meu are un frate geamăn**).

Coerența (poetică) este relativă de unde și senzația, pe alocuri de joc, de divagație subtilă. Sînt situații cînd efectele se sustrag gratuității, contribuind la conturarea unui spațiu ireal în care se simte ruperea definitivă a unui echilibru pașnic în aparență. Se fac simțite angoase care trimit la apocalipsurile transparente ale lui Chirico: „Îndrăgostiți, purtînd un miez de noapte / din care fulguiau arsurile luminii. / În piețe și havuzuri dorm trandafiri sălbatici / îmbrățișînd mașini în funcțiune. / Stele cu filtre purpurii, singurătățile creșteau / și carnea de pe față era un alb grilaj / de care pieptul rece se apropie" (**Creangă de vid înflorit**) sau: „O, vine somnul: nu-i decît Orașul celălalt / magnetic luna perforează tabla mașinilor / cu iarbă — învins e fluturele, e învins — / luna de email. / Voi celebra orașul cu greieri minusculi / greieri de ebonită — pe scările rulante / orizontul e trecut ca un belciuc / prin nara plină de somn a pămîntului" (**O, vine somnul: nu-i decît Orașul celălalt...**).

Valeriu Pantazi are și el vocația fantasticului, se simte înrobitoare tentația cuvîntului inefabil. Sînt indiscutabile calități, dar și premise pentru prezente și viitoare excese calofile.

Daniel DIMITRIU

un călcîi vulnerabil de frumos sau urît.

Dacă trebuie să considerăm **Caietele Princepelui** un autoportret în ulei al lui Barbu, să forțăm puțin cuvintele, spunînd că în acest ulei încins sînt fierte victimele spiritului vituperant al pamfletarului și polemistului, dar și că, în ceea ce în fond nu-i aparține, adică în leșioasele rezumate, Barbu diluează uleiul portretului făcîndu-l untdelemn ordinar. Cartea se citește cu curiozitate, pentru că e un Barbu par lui-même, doar că acestei curiozități îi trebuie sprinteneala de a sări peste unele gropi.



FĂNUȘ NEAGU

Găsim în **Cronici de carnaval**[2] un Fănuș Neagu al ingenuității și candorii infantile. De fapt, pe jumătate, Fănuș Neagu este un copil. Un puști dintr-un cartier bucureștean, cu toate notele de rigoare: și pușlama, și pezevenghi, și mucalit, și slobod la gură, și visător, și arțăgos, și zvăpăiat, voios și cînd se răstește și cînd mîngîie. Fănuș Neagu susține că scrie despre sport pentru că află în el o întoarcere în copilărie. Îl credem. Sportul, cu sublima sa gratuitate, dar și cu dedesupturile uneori deșucheate, este într-adevăr un carnaval veșnic adolescent.

Pe cînd îi citeam cronicile prin reviste, gîndeam că atuul suprem al lui Fănuș Neagu este, aici, metafora. Acum mi se pare că nu este așa, deși scriitorul, care e un vitalist, un clocotitor, în perpetuă jubilație în fața spectacolului lumii vegetale, animale, umane, cărora le simte frenetic corespondențele, e un vulcan de metafore.

Dar farmecul esențial al tabletelor sale cred că se află în **umorul miticesc**. Fănuș Neagu este un Mitică, adică un Creangă al Bucureștilor. Citatele vor bucura și vor lămuri. La cutare echipă „la loc de stimă se află controlul picioarelor, nu al balonului". Pentru un fotbalist, „Giuleștiul e în stare să care apă cu gura, ca să-i facă lac în fața casei". Într-un păcătos meci, Rapid „a prezentat doisprezece oslobani, și cu antrenorii paisprezece". Tamango portarul declară că mai bine „săpam o groapă cu mîinile și ieșeam în partea cealaltă a pămîntului. În America, pe scaunul electric de la Sing-Sing și băgam ștecherul în priză". Lui Teașcă i s-a cerut să cîștige maratonul „mergînd în mîini". Un fotbalist declară că dacă nu dă gol „mănîncă fără lămîie și fără oțet un lanț de puț". Niște jucători „fug pe alături de bocanci". „Dacă stai și vezi și asculți tot ce se discută în acest final de campionat, te iei și spargi pușculița copilului, umfli banii, te înfunzi într-o cîrciumă și-ncepi să urli cîntecul ăla scris cu cuțitul pe ușa unei comisii de împăciuire...".

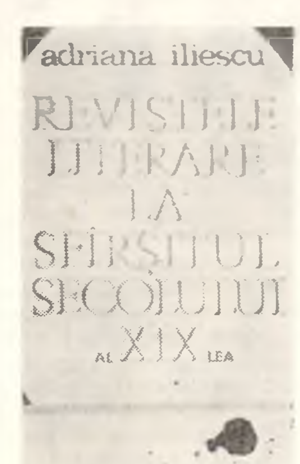
Dacă Creangă se năștea valah acum patruzeci de ani, el se numea Fănuș Neagu. Arta acestuia este eminamente înrudită cu a humuleșteanului. Pe lîngă enorma vervă și aceeași sete de **copilărire**, ceea ce îi identifică este nestăpînita plăcere pentru acele ziceri fixe și inefabile paremii jumate auzite, jumate născocite, care transformă proza într-un sprințar carnaval al expresiilor năstrușnice. Mustața lui Tamango e **dată în copt... Rapidul e un pui de haimana...** Cineva a mîncat spinare de rac **și i-a rămas la lingurică...** Îl critic, dar **de-a surda...** Toate trei echipele **tund oaia la subțiori cu foarfeca de unghii...** Asta așa, **d-ai dracului**, ca **să fim** noi mai **breji...** Bășica șuieră **la firul ierbii...** Duminică dimineața, cînd **se crăpa de 10.30...** I-a **umplut capul cu gogonele...** Dacă **vrem să bibilim curcanii la mărgele**, s-o facem la noi acasă... Topescu n-a putut **s-o dea pe după coada vulpii** și să spună ceva **în doi peri și trei zăbale...** O echipă **își dă cu scăpărici pe pingele...** Un comentator **dă cu gura la lună...** Și toată ziua, **fiș, fiș, dă-i cu bidineaua**, că **nici naiba nu ne-ntrece** cînd e vorba **să ne protăpim în trei lulele** și să facem pe **zmeii...** Iarnă **nasparlie**. Primăvară **belalie**. Comentatorul are **glasul de țucuraș**, el **gologănește** cuvintele... Frazier, lui Clay, i-a făcut **gura pe-tice...** Un spectator e **fistichiu la vorbă... De-aia merg pe coate**, domnule... **Am făcut groapă în tăblia** mesei scriind asta, dar cel care **mi-ar face masa guler** în fiecare dimineață se va încăpățîna să... Acest meci n-a fost cîștigat la **spagă...** La Londra, Rapidul a făcut **o față de bidon turtit...** Și cîte altele! Un suculent **argou** liric.

În concluzie, în Fănuș Neagu al **Cronicilor** carnavalești țopăie, într-o suav-mucalită horă, un mitică și-un creangă.

George PRUTEANU

[1] Eugen Barbu, **Caietele Princepelui**, volumul I, ed. Dacia, Cluj, MCMLXXII, 277 pp.

[2] Fănuș Neagu, **Cronici de carnaval**, ed. Stadion, 1972, 406 pp., cu un (delicios) desen de Florin Pucă pe coperta a IV-a.



ADRIANA ILIESCU

După un studiu de istorie literară (**Literatorul**) și trei cărți de proză (**Trecuta vîrstă a Julietei, Domnișoara cu miosotis** și **Insula**), dintre care doar primul consacra un autor, Adriana Iliescu își onorează adevărata vocație prin **Revistele literare la sfîrșitul secolului al XIX-lea**. Indiscutabil, experiența sa epică s-a dovedit folositoare, adăugind clasicelor calități ale unui cercetător literar altele două, după opinia mea, de excepție: aptitudinea reconstrucției și vioiciunea stilului. Așa se explică de ce, deși vehiculînd un impresionant volum de informații, textul nu e cituși de puțin arid, citindu-se cu interes și chiar plăcere pînă la ultima filă. Examenul publicațiilor literare din deceniul 1890—1900 îi permite autoarei să refacă atmosfera literară a sfîrșitului de veac dominat de problema posterității lui Eminescu și Alecsandri, amîndoi morți de puțină vreme. Poeții și criticii sînt astfel puși în situația de a alege între unul și celălalt, ceea ce duce la constituirea a două curente de opinie aparent polare. Autentica opțiune va fi legată însă numai de numele lui Eminescu, ea generînd, pe de o parte, eminescianismul și, pe de alta, eliberarea modernistă (fenomen semnalat și în **Marele Alpha**). La acea dată lucrurile nu se puneau totuși atît de tranșant, dovadă absența unor grupări literare ferme, cercul **Literatorului** chiar — singurul care ar putea fi invocat ca argument contrariu — profesînd tradiționalismul de concepție și reclamîndu-se de la pașoptism. Deopotrivă, în acești ani, se arată primele semne ale profesionalizării scrisului: sporirea tirajelor (care dovedește o creștere a numărului cititorilor, recrutați „mai ales din populația feminină cu o cultură modestă") sugerează scriitorilor ideea că s-ar putea trăi din scris, de unde manifestarea deschisă a interesului autorilor și al revistelor pentru preferințele publicului, de care începe să se țină seama. Neașteptată e mulțimea afirmărilor literare (Iorga, Ibrăileanu, Rion, Chendi, Iosif, Anghel) și a evenimentelor editoriale: am numărat în lista întocmită de Adriana Iliescu nu mai puțin de 30 de titluri (ceea ce mi se pare foarte mult pentru 1890—1900), pe care nici o istorie a literaturii noastre nu le poate trece cu vederea. Concluzia este firească: sfîrșitul secolului al XIX-lea se dovedește, contrar opiniei de circulație (care-l privea din perspectiva literaturii de după 1900), „un moment viu, fecund în opere de valoare și activ pe planul estetic", despre această efervescență revistele apărute atunci depunînd cea mai grăitoare mărturie.

Prezentarea publicațiilor, deși monografică, depășește cu mult cadrul simplei descrieri, urmărind (ca și în cazul studiului mai vechi despre **Literatorul**) o dezbatere nuanțată a chestiunilor de orientare ideologică și estetică pe care acestea le ridică, lucru surprinzător într-o lucrare de acest gen, concepînd veritabile profile ale scriitorilor și ideologilor literari reprezentativi. E suficient să amintesc observațiile pătrunzătoare asupra autonomismului și estetismului unor Negulescu și Dragomirescu, asupra criticii lui D. Evolceanu, asupra valabilității ideilor generale formulate de Gherea, și a înțelesului contextual al terminologiei sale din aplicațiile critice (și care are drept rezultat definirea **istorică** a unor noțiuni precum „realism", „oglindire", „zugrăvire", „imitare").

Adoptînd perspectiva „contemporanilor momentului 1890" și citind revistele cu egală rigoare, Adriana Iliescu ajunge adesea la puncte de vedere nealiniate, cu atît mai interesante cu cît textele transcrise le susțin. Necedînd prejudecăților, autoarea afirmă că **Vatra** nu era o revistă presămănătoristă, ci „mai degrabă, prepoporanistă", că **Viața** are „literar vorbind, o importanță cu totul mediocră", că **Floare albastră** e „convorbiristă, promaiorescianä", nu sămănătoristă etc.

Recitind cele scrise despre volumul Adrianei Iliescu, mă întreb dacă nu cumva am exagerat puțin. Probabil că da, căci cu unele porțiuni ale lucrării nu mă pot declara de acord. Am socotit însă că în fața calităților evidente, părțile discutabile pălesc fără vreun efort special din parte-mi. Și, apoi, după parcurgerea atîtor cărți care n-au decît meritul de a fi apărut, am tot dreptul să mă entuziasmez în fața uneia care o merită!

Al. DOBRESCU

despre traduceri

Literatura „nu e un secret pentru nimeni, este expresia unei ideologii. Cum, la fel de adevărat e că unii se fac că uită acest lucru sau că nici nu l-au știut, atunci cînd vorbesc despre o artă „independentă", lipsită de orice fel de determinare. Relațiile literaturii cu celelalte fenomene sociale sînt complexe, nu urmăresc o linie fixă, bine demarcată. Nu este aici locul pentru demonstrarea acestei afirmații, dar prin caracterul articolului de față sînt inerente anumite referiri. Așadar vom încerca să schițăm cîteva puncte despre finalitatea acestui act cultural, despre semnificațiile sale în contextul literar al momentului de față.

O literatură nu poate trăi, bineînțeles, izolată, fără contacte, fără a fi fecundată de alte modalități de expresie artistică sau de alte tipuri de sensibilitate umană. Influența motivelor a fost detectată de cercetători încă în folclor, deci într-un mod artistic oral, cu o circulație implicit mai dificilă și inexactă. Contaminarea motivelor este firească, nu numai datorită influențelor cît și a unei sensibilități specific umane, cu puncte comune în problemele ei fundamentale. Dacă în folclor circulația universală a creațiilor se dovedește a avea loc mai ales referitor la situații existențiale fundamentale: moartea, dragostea, sacrificiul, durerea, bucuria ș.a.m.d. situația în literatura modernă este alta. Stabilindu-și zonele de pătundere în cele mai mici detalii ale vieții sociale, literatura actuală devine inevitabil, nu doar o expresie a sensibilității umane, ci și — de ce să nu o spunem — un act politic. Ar fi greșit dacă ne-am referi la traduceri „în bloc". S-ar putea vorbi foarte bine și de o istorie a fenomenului, de o istorie a traducerilor. Primele perioade **din literatura** noastră presupuneau traducerile ca un act de cultură egal cu creația originală. Există vîrste ale literaturii, de aici derivă puteri de influență (înțelegînd prin aceasta și o „incitare" la traduceri) diferite. O literatură în „curs de dezvoltare", care nu a trăit un anumit număr de experiențe estetice, are nevoie neapărat de traduceri pentru a-și mări gradul de diversitate. O literatură ajunsă la maturitate, cum este literatura noastră de astăzi, nu mai poate asimila *orice* din alte literaturi. Criteriile de selecție trebuie să fie foarte riguroase și trebuie urmărit în permanență „profitul" fiecărei cărți traduse. Pentru că nu orice carte necesară într-o literatură națională este la fel de necesară și în alta, într-o cultură de veche tradiție, cu o limbă obosită de expresia a zeci (și chiar sute) de autori de primă mărime, sînt inevitabile momentele cînd tot ce s-a făcut trebuie clătinat printr-o anumită mișcare șocantă, gratuită dese ori prin exagerări. În alte culturi, în care etapele sînt străbătute mai lent, transpunerea unor asemenea cărți nu poate exprima decît sau o simplă curiozitate, sau snobism. Însă traducerea

cartea străină

unei cărți are o semnificație mai largă decît aceste disponibilități oarecum marginale, pentru că prin tipărirea ei intră în circuitul unui foarte larg public. Am vrea să vedem pe cei care acum cîțiva ani proclamau genialitatea noului roman francez, susținîndu-și din nou afirmațiile. Dintre acești scriitori unii s-au dovedit a fi onești, cîțiva au dat cîteva cărți bune. E un exemplu care trebuie să sublinieze atenția și discernămîntul cu care trebuie alese textele de tradus. Un criteriu este cel al unei sensibilități proprii. Este cunoscut faptul că literatura noastră, deci și cititorul, are afinități pentru un anumit fel de manifestare a sensibilității umane. Asta nu înseamnă că trebuie traduse doar cărți care să se suprapună unei anumite sensibilități, mai ales cînd aceasta nu poate fi definită în termeni matematici. Intenția afirmației este de a se urmări totuși o anumită *armonizare* a traducerilor cu lucrările originale, acestea fiind privite prin prisma cititorului român.

Am lăsat mai la urmă, dar nu în ultimul rînd, o altă problemă importantă pentru cei care se ocupă de traduceri: profilul nostru ideologic specific. Societatea noastră de astăzi, căutînd să formeze omul într-un spirit umanist socialist, caută să-i înlesnească toate căile de acces spre diverse forme de sensibilitate. O cale importantă pentru aceasta o constituie traducerile. Dar nu trebuie să uităm că, tocmai oferind cît mai multe exemple de trăire, cei care sînt responsabili trebuie să le aleagă doar pe cele autentice. Traducerile trebuie să răspundă cerințelor noastre spirituale, profilului nostru umanist socialist. În acest sens literatura din țările socialiste, în general atent surprinsă de planurile noastre editoriale prin realizările sale de calitate, nu poate decît să completeze evenimentele deosebite, eforturile pentru construirea și desăvîrșirea unei vieți noi, realitatea dintr-un sistem social căruia ne integrăm prin drumul pe care l-am ales. În felul acesta, traduse sînt cărțile de care avem într-adevăr nevoie, cele care să formeze cititorul și să completeze literatura originală.

Există în apus un imens sistem publicitar care face cărți de succes din lucrări recunoscute chiar de a fi „en marge". Criteriul succesului nu poate fi un adevărat criteriu pentru traducător, mai ales că el se dovedește a fi de multe ori efemer. Pe de altă parte există mișcări în literatura universală care, făcînd mai puțin zgomot pot fi considerate deosebit de fertile prin autenticul umanism exprimat. Un exemplu elocvent este literatura Americii Latine, din păcate nu suficient tradusă și cunoscută la noi. În schimb sînt traduse unele cărți de succes acum cîțiva ani, dar uitate azi în propriile lor țări. Sau, alte ori, cărți al căror criteriu de selecție nu ni-l putem explica în nici un fel.

Nu putem vorbi despre traduceri fără a fi atenți la cei care le fac. De multe ori traducerile sînt făcute de scriitori care știu într-adevăr să „re-creeze" un text exprimat în altă limbă. Exemple aici pot fi date multe. Chiar autori ai noștri din cei mai mari nu s-au ferit să facă traduceri. Alte ori avem traduceri oneste oferite de buni cunoscători ai limbii. Profitul unor asemenea cărți este mai mult de informare decît artistic. Dar nu puține sînt cazurile cînd întîlnim traduceri „literale", făcute fără nici o participare la realitatea estetică a lucrării. Cărțile realizate în această manieră fac un deservîciu în același timp literaturii noastre și autorilor respectivi.

În cadrul acestei rubrici am urmărit traducerile mai importante apărute la noi în ultimul an. De cele mai multe ori au fost cărți semnificative, transpuse fără a face deservicii originalului. Am considerat că o carte importantă din literatura universală este mai adecvată prezentării decît critica unei traduceri proaste sau a unei lucrări lipsite de importanță. În următoarele numere vom încerca totuși să urmărim și aceste realități — cînd va fi cazul — pentru a ne apropia cît mai mult de definiția „criticii".

Constantin PRICOP

tangenţe

Axiologie şi condiţie umană

Orice efort teoretic eşuat îşi are originea într-o eroare radicală. Această deviaţie de început, decisivă, este de obicei bine ascunsă în textura expozeului şi greu de indentificat. Luînd în mîini cartea lui Ludwgi Grünberg „Axiologia şi condiţia umană" (Editura politică), eşti de aceea surprins şi nu poţi să nu recunoşti autorului o anumită luciditate şi francheţe, descoperind în prima frază de pe prima pagină a cărţii sale viciul răspunzător de orientarea greşită asupra ansamblului problemei pe care şi-o propune. „Unica şi permanenta temă a meditaţiei folozofice o constituie *condiţia umană*" — spune autorul. Or, nu este aşa. Si de aici rezultă toate riscurile.

Aristotel a spus-o deja, o dată pentru toţi filozofii : obiectul veşnic al tuturor cercetărilor trecute şi prezente, întrebarea care se pune totdeauna este *ti to on :* ce este fiindul (ca fiind, fiindul în firea sa). Dacă Ludwig Grünberg a avut vreun motiv să nu-l creadă, el putea apela la Marx. Dat fiind că materia este originea şi fundamentul a tot ceea ce este, este normal ca întrebarea din care toate celelalte chestiuni filozofice derivă să vizeze materia. Sau poate are preferinţe pentru gîndirea de început ? Atunci Parmenide i-ar fi precizat că firea şi gîndirea sînt acelaşi lucru. El determină gîndirea plecînd de la fire (care în materialismul filozofic marxist se numeşte materie). Definind gîndirea, Parmenide nu spune nici un cuvînt despre om ; căci, cum ar putea fi explicată ea plecînd de la om ? Dimpotrivă, omul trebuie să se definească printr-însa.

Este drept că în interiorul metafizicii are loc o deplasare antropocentrică, fenomen corelativ instalării subiectivismului in filozofie. De fapt, antropocentrism şi subiectivism sînt două tendinţe coesenţiale. Dar chiar şi aici, chiar şi în stadiile finale ale metafizicii — la Hegel şi la Nietzsche — firea rămîne încă tema centrală a meditaţiei, deşi subiectivismul lor radical vede în subiect primul obiect al unei reprezentări ontologice.

Oricum am lua-o, afirmaţia de bază a lui Ludwig Grünberg nu rezistă, şi stînd la temelia construcţiei lui teoretice exercită de acolo o constantă acţiune nocivă, care îi ruinează din interior eşafodajul argumentaţiei.

Dacă investigaţia ar fi plecat de la chestiunea firii, atunci ar fi devenit vizibil următorul fapt : valoarea este o limitaţie a firii. Apărută tîrziu, în stadiul terminal al metafizicii, determinarea firii prin valoare (ştiut fiind că limitarea este esenţa determinării) este deja prefigurată în opoziţia kantiană dintre fire *(Sein)* şi datorie *(Sollen)*. In faţa a ceea ce este, Kant situează imperiul a ceea ce trebuie să fie. Or, fundamentul datoriei, pe care se sprijină voinţa imperativă, este valoarea. Valorile nu sînt. Valorile valorează. Valorează, adică, dau măsura, norma. Să negi valorilor fiinţa înseamnă să le admiţi ca opoziţie la fire. Dar, în cazul lor, limitarea firii, înţeleasă ca domeniu suprasensibil, nu mai vine din partea sensibilului. Valoarea este ceea ce firea nu este încă, ceea ce ea urmează să fie şi *trebuie* să fie. Conţinînd în ea notele de imperativ, de normă, de prototip, de dat exemplar şi de model de referinţă, valoarea, cum bine se vede, este o paradigmă a ideilor platonice. Ea îşi are originea în ideea binelui, aşa cum a înţeles-o Platon, în sens ontologic, nu etic. Valoarea este o idee a ideilor, un termen de referinţă al suprasensibilului, situat în domeniul suprasensibil.

Este de mirare cum Ludwig Grünberg nu-şi dă seama că vorbeşte un limbaj metafizic atunci cînd afirmă că valorile sînt ireductibile la determinările lucrurilor sensibile (pg. 49), sau că lucrul este suportul sensibil al valorii, *cărăuşul* ei material (pg. 51), sau că valoarea supravieţuieşte şi dincolo de distrugerea suportului ei fizic, că nu este o parte a lumii sensibile (pg. 208). Acest limbaj poartă marca metafizicii. Şi e firesc să fie aşa, cîtă vreme originea valorii trebuie căutată în sciziunea platonică dintre sesibil şi suprasensibil. Dar această chestiune, decisivă, a originii valorii, strîns legată de aceea e esenţei sale. Ludwig Grünberg o pune în termeni subiectivişti. El caută această origine în facultatea umană apetitivă. Ceea ce, încă o dată, greşeşte total datele problemei. Chestiunea originii valorii este şi rămîne o chestiune ontologică, al cărei răspuns trebuie căutat în începutul sciziunii dintre fire şi valoare.

Ignorînd această dimensiune istorică a problemei, Ludwig Grünberg trăieşte cu iluzia că valoarea ar fi o permanenţă în istoria filozofiei. El ajunge să afirme că filozofii ionieni ar fi avut preocupări axiologice şi că „din *zorii* filozofiei studierea condiţiei umane a implicat reflecţii constante asupra valorilor" (pg. 7). Or, trebuie spus răspicat : Grecii nu au avut noţiunea de valoare. *Axia* este în elină un cuvînt sinonim cu *doxa* şi înseamnă punere în lumină, ieşire în evidenţă, situare la loc de vază, *prezentare* (în mai mare măsură decît alte lucruri, care se prezintă şi ele). Or, prezentarea este pentru greci determinaţia fundamentală a firii. *Axia* este pentru gîndirea prescocratică o determinaţie a firii (înţeleasă ca prezentare), nu a valorii.

Dar mai regretabil este faptul că, debusolat de tenta antropocentrică pe care o dă elaborării contologice a chestiunii valorii, Ludwig Grünberg ajunge să descopere în marxism o tendinţă axiocentrică şi să-l situeze pe Marx în acelaşi plan — este drept, la polul opus — cu Nietzsche, un plan determinat de coordonatele fire-valoare.

Eroarea este evidentă : Nietzsche face, într-adevăr, o ontologie în termeni axiologici, meditînd în perspectiva sciziunii dintre fire şi valoare. Marx însă gîndeşte în perspectiva relaţiei dintre fire şi gîndire (materie şi conştiinţă). Problema fundamentală a materialismului dialectic şi istoric este formulată în aceşti termeni. Marx face, cel mult, o economie politică în termeni timologici *(timos :* preţ a ceea ce poate fi vîndut, cumpărat sau schimbat), dar nu se angajează niciodată într-o ontologie axiocentrică.

Ontologia în termeni axiologici este la locul ei numai în cadrul unei metafizici voluntariste, acolo unde voinţa — sub toate figurile sale — este substituită firii. Relaţia dintre voinţă şi valoare este esenţială şi indisolubilă. Specificul valorii este capacitatea sa de exigenţă, de impunere. Ea reprezintă fundamentul voinţei imperative şi ordonatoare, este sinonimă cu constrîngerea fără rezerve, necondiţionată, care dă formă, din interior, unei raţiuni autonome, ce urmează — potrivit concepţiei subiectivist-voluntariste — să organizeze apoi datele realului, înţeles ca natură pur apetitivă, care poate fi dorită în acest scop.

Dar voluntarismul şi subiectivismul sînt trăsăturile cele mai caracteristice ale metafizicii, ele nu au nimic comun cu marxismul.

Mihail GRĂDINARU

de vorbă cu acad. JULES NIŢULESCU

„cred în fericirea prin cunoaştere"

P.G. : Tovarăşe profesor, cum ştiţi, vin din partea unei reviste de literatură. Literaţii, în majoritatea lor reprezentativă, sunt nişte inşi persecutaţi de întrebarea : ce este şi cum este viaţa (pe care menirea lor este s-o reprezinte, s-o transfigureze, s-o esenţializeze). Aş vrea să ştiu : ce este viaţa pentru un fiziolog ? Cum priveşte fiziologul fenomenul vieţii ?

Acad. JULES NIŢULESCU : S-a-ncercat, de nenumărate ori, să se dea o definiţie a vieţii. În fapt, pînă acum nu s-a reuşit decît formularea unor caracteristici ale ei, care însă nu pot constitui o definiţie în sensul logic al cuvîntului definiţie. Vorbim de anumite trăsături, anumite proprietăţi, care deosebesc materia vie de materia moartă. Pentru a le preciza, putem spune că esenţa fenomenului vital este : auto-întreţinerea unei mişcări extrem de complexe a materiei, care se reproduce, se repetă şi se menţine în legile ei, în contextul unei imense varietăţi a fenomenelor exterioare care tind să o „împrăştie", dar faţă de acţiunea cărora mişcarea aceasta complexă şi organizată rezistă. Aş face comparaţia cu un vast **balet**, pe care îl joacă un număr de molecule foarte variate, ce intră în acest balet, în acest dans, din afară, „dansează" un anumit timp, pentru ca după aceea să părăsească „hora". Dar hora continuă mereu, cu alţi şi alţi parteneri. Deci, într-o mulţime foarte neregulată, cu mişcări dezordonate — materia moartă —, se constituie anume **centre de „horă"**, ca să le spunem aşa, în care moleculele exterioare sunt antrenate, şi, odată intrate în „horă", sunt obligate să respecte un anumit program. Joacă, obosesc, părăsesc hora, dar hora continuă. Aceasta este hora vieţii care a început la originile lumii şi continuă nesfîrşit. Programul de care ziceam e variabil, dar oricum ar apărea, el respectă această regulă primordială : o mişcare auto-întreţinută şi cu personalitate proprie. Împrejurările iniţiale care au dus la această sistematizare, la această standardizare şi, dacă vreţi, stereotipizare, sunt încă nebulos cunoscute. Nici paşii acestui „balet" nu-i putem descrie, decît parţial. Cunoaştem o serie de reacţii chimice, dar ele aparţin şi materiei moarte, esenţialul este gruparea, serierea lor care duce la acel fenomen de auto-întreţinere...

G.P. : V-aş ruga să-mi permiteţi o mică întrerupere. Citeam mai demult despre experienţele unui italian, parcă Daniello Petrucci, care — dacă am înţeles eu bine textul din acea revistă de ştiinţă popularizată — se spunea că reuşise să producă viaţă în eprubetă.

JULES NIŢULESCU : E cu totul altceva. Experienţele lui, după cîte ştiu n-au fost confirmate şi chiar a fost acuzat că...

G.P. : Auzisem că ar fi intervenit Vaticanul care ar fi protestat...

JULES NIŢULESCU : Toate protestele Vaticanului, dacă experienţele se verificau şi se reproduceau şi nu erau o simplă iluzie — ca să nu zic altceva —, ar fi fost inutile în faţa adevărului. Dar e altceva. El n-a creat viaţă. El a permis dezvoltarea celulei vii, un ou, în eprubetă. De cînd s-a creat viaţă pe pămînt şi pînă azi, acele mirabile condiţii n-au mai putut fi reproduse. Nu se mai crează viaţă. Din acest punct de vedere, apare un paradox : toate fiinţele vii mor, dar viaţa e nemuritoare. Aşadar, în glumă fie spus, noi folosim pentru reproducerea viţei, butucii lui Noe ! De la prima celulă vie care a apărut, în timp imemoriabil, şi pînă azi, materia vie n-a făcut decît să se transforme. Toate speciile sunt transformări ale unei prime celule. Să adaug că materia vie are proprietatea de a da viaţă materiei dimprejur, învaţă — ca să continui imaginea — şi moleculele străine să joace şi ele în acea infinită horă...

G.P. : Aş vrea să vă întreb dacă se poate vorbi de o ameliorare fiziologică a omului, dacă biologic omul s-a perfecţionat peste secole ?

JULES NIŢULESCU : Cred că dovezi n-avem. Iată, deşi cunoaştem infinit mai multe decît cei din epoca Eladei, creierul nostru nu e mai perfecţionat ca al lor. Cunoaştem mai multe, dar, calitativ, nu suntem superiori lui Platon.

G.P. : Dar acumulările cantitative...

JULES NIŢULESCU : ...Sporesc rezultatele intelectuale, dar nu calitatea creierului.

G.P. : Mă gîndesc că dezvoltarea aceasta a protecţiei prin artificial (case încălzite, haine etc.) dovedeşte o slăbire. Ne creem universuri artificiale. Suntem tot mai puţin adaptaţi.



JULES NIŢULESCU : Ne asigurăm o lungire a vieţii nu numai prin faptul că ne-am făcut case, medii artificiale. Ne-am asigurat posibilităţi de luptă împotriva acelor factori ce tind să distrugă viaţa. O vaccinare, de pildă, nu e un mediu exterior schimbat. O vaccinare artificială nu e decît o copie a vaccinării „naturale". Poate că forţa într-adevăr a scăzut. Dar nu şi rezistenţa. Sunt cazuri şi cazuri. Iată, soldatul de la Maraton, după cei 42 de km, a murit ; azi, cu maratoniştii nu se-ntîmplă acelaşi lucru. Chiar dacă unele calităţi fizice s-au pierdut, nu s-a pierdut cea principală, calitatea de adaptare. Funciar, nu e nimic schimbat. Asta ca să nu mai pomenesc de faptul că cei vechi mureau la 30—40 de ani, în timp ce azi vîrsta medie trece de 60. Montaigne, la patruzeci şi ceva de ani, s-a retras în biblioteca lui ca un om care şi-a mîntuit ciclul vieţii şi care aşteaptă, comod şi împăcat, moartea ; spunea : „nu mai am mult" — nimeni azi, la vîrsta de 40 de ani, n-ar socoti aşa. Bătrîneţea are două aspecte : cel al leziunilor provocate de viaţă, şi cel al fatalităţii ciclului biologic. De schimbat, nu s-au schimbat decît condiţiile de viaţă, deci „leziunile" posibile ; ciclul însă nu.

G.P. : Cum explicaţi că durata medie a vieţii este mai mare la femei decît la bărbaţi ?

JULES NIŢULESCU : Nu ştiu dacă e ceva general. În orice caz, e în funcţie de condiţiile vitale. Deci nu de biologie depinde, ci mai curînd de mediu.

G. P. : Deci de sociologie. Totuşi, dacă-mi îngăduiţi, apropo de disproporţia dintre dezvoltarea fizică şi cea intelectuală, îmi amintesc imaginea pe care o folosea un biolog, susţinînd, poate pe jumătate în glumă, că omul viitorului va arăta precum în caricaturile tipice : un cap mare pe un trupşor mititel.

JULES NIŢULESCU : Aş adăuga o observaţie făcută de curînd, de Mircea Maliţa, în **Aurul cenuşiu**, volumul al doilea, o carte foarte bună. Spune acolo Maliţa, parafrazez : creierul omenesc e ca un ordinator. Pînă acum noi, omenirea, n-am folosit decît **cinci la sută** din posibilităţile pe care acest aparat le are.

G.P. : **La rîndul meu, îmi permit să evoc ideea lui Călinescu, care emitea într-o** Cronică **într-adevăr optimistă, aserţiunea că omul normal ar trebui să fie inteligent ca Platon, perspicace ca Newton, sensibil ca Eminescu, şi că în caz contrar el nu reprezintă normalitatea, ci o etapă inferioară. Era, fireşte, o butadă...**

JULES NIŢULESCU : Totul atîrnă de cum definim normalul. Orice am spune, Platon reprezintă un maximal. Şi încă... Dacă ne gîndim la ideea lui Maliţa, rezultă că Platon „folosea", să spunem, 7 la sută...

G.P. : **Credeţi că o „cantitate" mai mare de inteligenţă, asigură în mod automat o mai mare adaptabilitate la condiţiile vieţii cotidiene ?**

JULES NIŢULESCU : O legătură direcă nu cred că se poate face. „Inteligenţa" e şi ea o noţiune prea generică. Un inteligent într-o anume direcţie, poate să fie prost într-alta. Poţi să fii matematician de geniu, şi să nu te poţi conduce în viaţă. Poţi să ai un teribil spirit practic, şi-n rest nimic. Vorba poetului : „Et si je prends souvent dest faits pour des mensonges / Et si les yuex au ciel, je tombe dans les trous, / Une voix me console et me dit : Garde tes songes — / Les sages n'en ont jamais de si beaux que le fous !".

G.P. : **Homer nu fuma. Shakespeare nu bea cafele. Scriitorul modern, din secolul trecut încoace, consumă excitante (de fapt, în genere, intelectualul) : cafeaua, alcoolul, tutunul, ca să nu pomenim şi altele, folosite aiurea. Au ele o cît de mică influenţă asupra modului de a gîndi, a vedea lumea ?**

JULES NIŢULESCU : Eu nu cred.

G.P. : **Balzac zicea că fără un litru de cafea pe zi nu poate lucra, nu-şi poate pune creierul în ebuliţie.**

JULES NIŢULESCU : Sunt de acord. Dar asta nu pentru că un creier uman ar avea nevoie de aceste stimulante. Se crează deprinderi de care nu te poţi dezbăra, asta-i tot. Dar ele, atari stimulante, sunt perfect dispensabile. Nu fumez, şi nu cred că produc mai puţin decît dac-aş fuma.

G.P. : **Spuneţi-mi, vă rog ,nu vi se pare că creierul uman e mai mult** un aparat întrebător **decît unul „răspunzător" ? Intrebările nodale pe care le naşte sunt mult superioare răspunsurilor.**

JULES NIŢULESCU : Întrebarea este ea însăşi un răspuns. Un răspuns la alte întrebări. Aici este un sistem de reciprocitate. O întrebare nu se poate pune decît pe baza unor premise. Întrebare... răspuns : diferenţa nu e funciară. Un ordinator nu poate da răspunsuri la întrebări pentru care nu e preparat. Aşa şi creierul. De fapt orice progres în cunoaşterea intelectuală este nu o descoperire, ci stabilirea existenţei unei legături.

G.P. : **V-aş mai cere să-mi îngăduiţi o-ntrebare. Ştim că gîndirea e înnobilarea noastră. La nivelul individului, gîndirea, uşurează ea viaţa, sau o „complică" ?**

JULES NIŢULESCU : Părerea mea e că o uşurează. Deşi... în acelaşi timp o şi complică. O uşurează pentru că gîndirea aduce înţelegere.

G. P. : **Dar înţelegerea poate aduce tristeţe. Prin sentimentul neputinţei. Sau al inadmisibilului.**

JULES NIŢULESCU :... Şi a te mişca printre lucruri pe care le-nţelegi e mai uşor decît să te descurci printr-un hăţiş, printr-o pădure (simbolică sau nesimbolică). Eu prefer să cred că e mai potrivită cu progresul spiritului omenesc fericirea cîştigată prin cunoaştere, chiar dacă aceasta din urmă poate da şi umbre de amărăciune.

Petru Eugen GORA

SCRISORI CĂTRE REDACȚIE

Tovarăşe redactor şef,

In virtutea dreptului la replică, vă rog să inseraţi în paginile revistei următoarea precizare, prilejuită de o însemnare dedicată cărţii de eseuri şi articole, **Corabia argonauţilor**, şi mai cu seamă subsemnatului, autor. Spun aceasta întrucît etichetările aproape gratuite, ironiile minore şi concluziile false pe care le înşiră cu dezinvoltură recenzentul dvs. permanent nu au o legătură evidentă cu fondul cărţii, ne cît cu persoana autorului. Iată faptele :

1. Chiar din preambulul rubricii sale, recenzentul îşi arată deschis iritarea provocată de „unii" care „ţinem cu orice preţ să tipărim cărţi". Nici n-a aşteptat să o citească pe a noastră şi a aruncat, pripit, ameninţare...

2. Lasă să se creadă că toată cartea ar fi o parabolă **(horribile dictu !)**, cînd, în realitate, numai unul din cele douăzeci şi cinci de titluri poartă subtitlul „parabolă critică", adică o încercare (altfel zis, eseu) adresată numai criticilor. De altfel, cartea nici nu are un tiraj de masă...

3. S-a mai supărat recenzentul în cauză că „subtil şi adînc se vrea Gh. Drăgan..", şi aceasta fiindcă închei cartea cu o parabolă. Nu cartea, autorul „se bucură" de atenţia colaboratorului dvs. Cum mai apoi spune că încercarea noastră nu e parabolă (şi nici nu este important acest lucru), îşi anulează automat şi epitetele cu care era cît pe ce să ne fericească.

4. Jumătate din textul recenziei este dedicat glumelor pe bază de „citate trunchiate (metodă veche !), din ultimul text al cărţii, etichetărilor drastice de tipul „încîlcit şi fără noimă" etc., spre a putea pronunţa în final un triumfător „E clar, nu ?", de o ironie aproape ucigătoare. După ce s-a luptat atîta cu... parabola, recenzentul, ca şi epuizat, îşi aminteşte totuşi că e vorba de o carte de **critică**, drept care aduce următoarele obiecţii „critice" :

a) poza ; b) parada de erudiţie şi cultură; c) disproporţia dintre instrumentul critic şi obiectul investigaţiei; d) „un subdezvoltat simţ al valorilor"; e) nostalgia polemicii(?); f) comentariu „personal", adică „bombastic şi plat", ori, mai rău „pură vorbărie goală". Dacă ar fi fundamentate obiecţiile de mai sus, ele ar putea fi considerate aproape.. fundamentale. Iată însă „argumentele" şi logica demonstraţiei „critice" :

a) Poza s-ar deduce din simplul fapt că facem undeva aluzie la un articol mai vechi al nostru despre Bacovia publicat în **Ateneu**, nr. 3 1970, sau din aceea că ne permitem să luăm „la întîmplare" o carte din raftul cu poeţi contemporani. Poză, ne-poză, vorba e ce legătură are cu ideile de fond ale cărţii, pe care recenzentul le ignoră sistematic, cu o ingenuitate rarisimă, luptîndu-se însă să afle dacă o proză eseistică (**Ultimul argonaut**) îşi merită ori nu subtitlul de „parabolă critică".

b) „Parada de erudiţie şi cultură" este motivată prin faptul că citām mai mulţi autori într-un eseu cuprinzînd o lungă incursiune istorică în problematica mitului, fără a ne demonstra eventuala inutilitate a lor, ori eventualele erori de lectură şi interpretare, căci atunci ar fi fost din nou obligat să intre în chestiuni de fond, fapt ce nu prea intră în obişnuinţele sale. Un alt argument provine din faptul că titlul **Intoarcerea la lucrurile naturii** nu-i aminteşte recenzentului, precum nouă, de poemul **De rerum natura** (pe româneşte, **Despre natura lucrurilor**) a lui Lucretius. Ironia asocierii nu e sesizată. Infierbîntat, recenzentul vede culori, adică **paradă !** Cînd traducem **poein** sau **eidyllion** numai pentru a ne susţine ideea în cuvinte apropiate de chiar acelea în care am enunţat-o, facem iarăşi „paradă" de erudiţie şi cultură" !

c) **Disproporţia** dintre instrument şi obiect o află în cîteva generalităţi despre poezia contemporană, ce preced analiza unui volum de Radu Cârneci. **Disproporţia** este de fapt **lipsă de legătură** între una şi alta, destul de evidentă ca să-i prilejuiască recenzentului pentru a doua oară celebra-i exclamaţie „E clar, nu ?". Mai rămîne un „argument": frazele „pozitive" despre sus-numitul poet. Aici însă e vorba de o **disproporţie** între gusturile noastre în ale poeziei şi acelea ale recenzentului, şi asta-i o altă căciulă.

d) Negarea existenţei simţului valorilor are, pe lîngă invocarea numelui lui Radu Cârneci, încă un argument la fel de „zdrobitor": citarea, într-un articol despre patriotismul poeziei, a unor poeţi din generaţii diferite, care au cultivat sau cultivă, în modalităţi diferite, sentimentul patriotic în creaţia lor. Iată cum vehementul recenzent confundă o judecată de constatare cu una de valoare, şi cum vrea să ne convingă cu orice preţ că o simplă enumerare (ce cuprinde şi un poet ieşean !) ar fi un clasament, ca la fotbal !

e) Fiindcă am constatat la o seamă de critici existenţa unei **nostalgii a polemicii**, recenzentul ne-o pune nouă în circă, spunînd (pe ce temei ?) că întregul volum „se vrea" argument al **nostalgiei** noastre, dar că nu realizăm aşa ceva deoarece nu facem referiri directe la „unii critici". Şi unde vrea recenzentul să dăm nume? Intr-un eseu cu „cîteva idei generale" (**Nu-i condeiul...**, pag. 192, 193) cum însuşi îl recunoaşte, în altul intitulat **Demonul criticii** (o simplă confesiune disimulată), ori în **Critica infantilă**, încercare de a schiţa un „tip negativ" de recenzent, care crede că lumea începe o dată cu el, care cere tuturor cărţi geniale (cînd el nu a scris nici una), care nu e mulţumit de nimic, care... La o curiozitate atît de... feminină, răspundem totuşi, acum, dacă ni se cere cu atîta violenţă: el se poate numi uneori Al. Dobrescu, alteori Mircea Iorgulescu şi cum mai doriţi dv. Să nu mai spunem că ne cere să dăm nume (unde nici nu e cazul!) un recenzent care îşi exercită distrugătoarea ironie la modul „anonim" incriminat pe aceleaşi pagini, vorbind despre „unii critici actuali...". La acest exemplu de subtilă contrazicere, mai adaug cîteva lansate cu aceeaşi pasiune a „execuţiei", din aceeaşi dorinţă de a ne da o „lecţie". Aşadar, cine ne învaţă ce e şi cum trebuie scrisă o parabolă ? Cineva care confundă parabola cu simbolul („Nimic nu e în parabolă întîmplător, totul concură la susţinerea simbolului"), care crede că apelăm la parabolă „cînd nu putem să ne concretizăm lingvistic o stare", ca şi cum parabola cu pricina n-ar fi o concretizare „lingvistică", ca şi cum parabola ar fi o... poezie (concretizînd ea, vasăzică, o „stare"). Acelaşi recenzent află în ultimele pagini ale cărţii noastre „maxime hiliare (!?) şi jocuri de cuvinte", neştiind exact ce este un joc de cuvinte şi neatent la un text grav ca acela incriminat, care exclude de la sine orice joc de cuvinte. După ce ne face o vină din a nu fi dat nume de critici (unde nici nu era nevoie, am arătat-o mai sus), scrie de-a dreptul fermecător : „E drept, uneori nominalizările sînt evitate...". In fine recunoscutul combatant împotriva didacticismului şi profesorilor află în eseul nostru despre mit şi poezie o singură idee, în ultima frază, conform regulei şcolăreşti după care ideea sau concluzia trebuie să stea totdeauna la coadă. Putem oare să acceptăm lecţiile de critică ale unui recenzent cînd încercările sale nu s-au exercitat pînă acum asupra fenomenului literar, ci numai asupra cărţilor de critică ? (Există totuşi o excepţie care, vorba sa, întăreşte regula : a publicat un articol ultra-elogios despre romanul **Paralele** de Corneliu Ştefanache, în **Flacăra Iaşului** nr. 7578/1971, nu cu mult înainte de transferarea sa la revista ce cu onoare o conduceţi). Ce părere să ne facem despre un recenzent care nu găseşte nimic bun într-o carte întreagă, conţinînd ea şi cîteva articole publicate chiar în revista la care este redactor (**Patriotismul poeziei, I, II, Critica infantilă. Lupta cu debutanţii**, în **Convorbiri literare** nr. 2, 5, 12, 13/1972).

Ce se poate spune despre o recenzie care nu **recenzează**, adică nu trece în revistă conţinutul unei cărţi, nu-i face o cît de sumară descriere, ci o „distruge" cu ton superior, ignorînd demonstraţia logică, argumentul plauzibil, problemele de fond ? In schimb, uzează de etichetări ieftine, răstălmăciri de sensuri prin trunchierea citatelor; citeşte sumarul cărţilor pentru a „demonstra" absenţa simţului valorilor prin numărul mai mare sau mai mic de pagini consacrate autorilor; numără conştiincios citatele, pentru a condamna „erudiţia"; „desfiinţează" o carte de istorie literară fiindcă autorul nu ţine seamă de principiile lui Roland Barthes, şi tot aşa mai departe.

Această precizare nu se vrea o apărare (bună, rea, cartea trebuie să se apere singură), ci numai expresia unei serioase nedumeriri faţă de modul în care unii (aici, Al. Dobrescu), cred că se poate face critică, şi aceasta într-o revistă care poartă un nume ilustru. Mulţumind pentru atenţie, rămîn al Dvs. fidel colaborator, deşi după numărul 13 (!) al revistei mi-aţi respins toate manuscrisele.

Gheorghe DRĂGAN

NOTA REDACŢIEI. În ceea ce priveşte Corabia argonauţilor, **punctul nostru de vedere este unul singur aşa că nu revenim asupra problemei. Referitor la unele acuze şi insinuări care nu privesc volumul în discuţie, ţinem să facem cîteva precizări : 1) Este inexactă afirmaţia potrivit căreia încercările lui Al. D. s-au exercitat numai asupra cărţilor de critică. 2) „Articolul ultra-elogios" din** Flacăra Iaşului **despre romanul** Paralele **de Corneliu Ştefanache nu are nici o legătură cu transferarea lui Al. D. la** Convorbiri literare. **3) Referitor la afirmaţia din finalul scrisorii — „după nr. 13 (!) al revistei mi-aţi respins toate manuscrisele" —, menţionăm că am procedat astfel fiindcă o parte din materiale nu corespundeau profilului numerelor, restul fiind nepublicabile. Împărtăşim întrutotul părerea lui Gh. D. potrivit căreia cartea trebuie să se apere singură. Şi, în sfîrşit, un redactor şef nu trebuie să îndrepte gîndurile redactorilor şi colaboratorilor săi.**

dintre sute de catarge

EUGEN PELIN — Piteşti. *Nu ne amintim dacă am întîlnit prin reviste numele dv. Există semnul talentului. Iată două scurte poezii, concludente :*

AMURGUL COPILĂRIEI

Focul curge pe geamuri
Roşie amintire
Trec pe dinaintea ferestrelor
păsări hămesite de foame

Soră-mea plînge
cu lacrimi mari pe faţă
Speranţele se făuresc
în fiece sîmbătă seara.

CLIPA

Te aşteptam să treci
peste pragul galben al frunzelor
Cu miini amorţite de aşteptare
am ucis nebuneşte un pui de
pasăre
Pe drum apăruseră umbre
Te-am zărit printre ele
Şi-atunci am înţeles
că trebuie să plîngă
cineva pentru mine.

Spunîndu-vă, deci, bun venit, *aşteptăm şi alte poezii.*

LORENZO MARTINEZ-Murfatlar. *Vă plîngeţi că nu prea aveţi timp la dispoziţie pentru poezie. Dar, ce ? Poezia se scrie în „timpul liber" ? Poeţii autentici scriu oricînd, oriunde ; ei îşi creează nu numai opera, ci şi timpul necesar creaţiei. Mai exact : poezia, pur şi simplu*, îi scoate din ei înşişi. *Cu speranţa că veţi fi, în viitor, mai puţin pesimist în această privinţă, publicăm FLORI ŞI POEZII, despre care am mai vorbit.*

Azi, draga mea, cînd nu pot
să-ţi ofer
Decît o poezie şi o floare.
Te rog : fii înţeleaptă, eu îţi cer
Să ai, cu mine, dacă poţi,
răbdare.

Aşteaptă-mă, iubito, în lume să
m-avînt
Şi, cucerind-o-ntreagă, să ţi-o
aduc în dar
Şi vei vedea atuncea că tot
acest Pămînt
Făcut e pentru tine, mărgea de
chihlimbar.

Increde-te, iubito, în aripile
mele
Căci nu le-am prins cu ceară,
ca un naiv Icar,
Şi ţine-te de ele, căci vom zbura
spre stele.

Te rog, la rîndu-ţi, să-mi aduci
în dar
Iubirea ta, răsplată a suferinţei
mele
Cînd îţi voi prinde, Luna, în
piept, mărgăritar.

Intr-o scrisoare, vă vom explica de ce, totuşi, poezia respectivă „şchioapătă" pe alocuri.

ARISTOTEL GHEORGHIU — Bucureşti. *Nu toţi nefericiţii în dragoste sînt poeţi.*

NU : STELIAN SĂNDULESCU — Grindaşi — Ilfov, Iulian GÎRDEA — Huşi, Vasile DANILOV — Iaşi, L. D. BAROMA — Piatra Neamţ, ION MĂGURĂ — Bacău.

MAI TRIMITEŢI : AUREL STEV, Costuleni — Iaşi, V. CARAIMAN — Bacău, OTTAVIO NISSINI — Iaşi.

DAN GHEORGHIU, MIHAI MIRCEA GRĂJDEANU, HORIA BODNĂRESCU. Reproducem din versurile dv. :

Dan GHEORGHIU

INCOMPETENŢĂ

Mă căutai în forma fructului
crescut în palmă, şi rîdeai evitîndu-mă,
eu te căutam în linia frunzei.

eram alături, confundîndu-ne,
dar niciunul dintre noi nu ştia
de existenţa imaginară
a celuilalt.

x
z x

Vino să-ţi arăt pietrele care
seamănă cu noi,
pietrele de care ne agăţăm
drumurile,
ele sînt aripile noastre
în timp.

Acum nu mai am securea de ape
cu care le şlefuiam interiorul,
ar trebui să-mi aleg un rîu mai
ascuţit,
un rîu care să-mi şlefuiască ochii.

Mihai Mircea GRĂJDEANU

DE ZIDIRE

Tu trebuie să poţi uimi,
cu trupu-ţi din flori şi întuneric
noaptea.
Tu nenăscută încă visărilor abrupte,

tînguitor să-ţi rezemi vina
de-a rătăci stingheră-n oaza
desperecherilor umile.
O, Doamnă, soarele apare
venind din lumi de neputinţă
tămăduit,
rană pe rană
să nu doară
copilul umbră şi vioară

se va zidi pentru vecie
cu tine rugă şi fecioară.

Horia BODNĂRESCU

BUSTURI

Răspîntii dăruite cu semnale,
Ferind de rătăcire către gusturi
Infăptuiau veniri autumnale,
Spre patima aflării între busturi.

Păstrate-n amintirile de ceaţă,
Tăiate fără riduri din ispite,
Pe-aleile-ncheierilor de viaţă
Păreau de veghe feţe împietrite.

Cînd se-mplinise însă păsuirea,
Potop pornindu-şi apele din stele,
Destăinuise în busturi făţuirea,
Poate am dat din nou de ele.

Ioanid ROMANESCU

sensurile unui an

(urmare din pag. 1)

că acum este momentul să clarificăm şi să adîncim înţelegerea unor noţiuni, a unor categorii ale criticii şi esteticii marxiste. Nu noţiunile, nu categoriile respective – de exemplu realism, angajare, reflectare, experiment etc. – au fost compromise, ci autorii care le-au întrebuinţat fals s-au compromis. Cred că una dintre cele mai chinuitoare situaţii este această confuzie de termeni, producătoare de multe prejudecăţi, care deregleează scara valorilor, care permite să ne fie prezentate lucrări de la periferie, drept nucleu al literaturii. Asta cred că explică în mare măsură entuziasmul cu care am primit, să zicem, la timpul respectiv, noul roman francez, ca şi negarea lui absolută acum, după cum asistăm la entuziasmul unora atît faţă de concepţia lui Lukács ca şi cea a lui N. Frey (esteticieni cu totul opuşi în crezul lor), încît te întrebi care sînt convingerile reale, opţiunile criticului respectiv, care este stabilitatea şi continuitatea lui ?

În concluziile la consfătuirea pe ţară a activului din teatru, se remarca faptul că în practică nu se încurajează cu prea mult entuziasm lucrările dificile, în schimb cele „fără probleme" sînt acceptate fără nici un fel de opoziţie. Mi se pare că o asemenea tendinţă nu şi-a făcut loc numai în teatru, ci şi în redacţiile unor reviste şi edituri. „Dacă nu ridică probleme, totul este în regulă ! – mai auzim pe cîte unul exclamînd.

Cum poate fi o literatură revoluţionară, o literatură care să influenţeze omul de astăzi şi pe cel de mîine, în spiritul ideilor comuniste, fără probleme, fără o problematică deosebită ? Să mai spunem că o carte mare nu se poate naşte din lucruri minore, din superficial, că tocmai noutatea de exprimare, prospeţimea opticii autorului, convingerile lui filozofice, larg sociale, posibilitatea lui de a pătrunde probleme esenţiale şi de a le intui sensurile evoluţiilor lor, dau garanţia valorii textului respectiv ?

În strînsă legătură cu această tendinţă, cred că unii înţeleg lucrurile numai la suprafaţă şi în ceea ce priveşte noţiunile de actualitate sau anagajare a scriitorului. De multe ori mi se pare că dăm un sens foarte restrîns noţiunii de actualitate, atît de restrîns încît (dintr-o ciudată grabă) fundamentarea teoretică este superficială, sau nu o dată lipseşte complet. Numai dacă ar fi să răsfoim editorialele revistelor noastre – unele abundînd prin şabloane – şi ne vom da lesne seama de acest fapt. Desigur, ne interesează în primul rînd ceea ce se întîmplă astăzi ? în fenomenul literar, acele cărţi de acum, care sînt expresia lumii în care trăim, pe care am creat-o şi o creăm pe măsura idealurilor comuniste, dar cred că trebuie să punem în lumină literatura adevărată dintotdeauna şi, mai ales, s-o facem cu acel plus de originalitate şi prospeţime. Aş mai adăuga aici că nimeni nu are nevoie de declaraţiile noastre, mîine, ca şi astăzi, nu acestea vor avea şansă să trăiască şi să fie de folos oamenilor, ci cărţile, valoarea lor. Angajarea noastră faţă de politica partidului, nu este ceva de moment, ea are o continuitate firească, ea este o parte din însăşi existenţa noastră. Angajarea pentru noi nu înseamnă declaraţii, articole entuziast-facile, ci pagini de literatură adevărată despre oamenii acestei ţări, despre ceea ce sînt şi devin mereu, despre bucuria rezultatelor lor, şi despre toate cîte îi frînează în împlinirile materiale şi spirituale.

Alături de asemenea prejudecăţi semnalate, mai sînt şi altele. Şi, curios, ele sînt întreţinute şi de către unii dintre noi, scriitorii. Punîndu-le aici, poate le-am formulat nu tocmai fericit, ideile mele pot fi combătute, dar oare nu prin dezbateri deschise, sincere, putem să ne clarificăm, să îndepărtăm ceea ce ne mai încurcă în munca noastră ?

dicţionar de pseudonime

întocmit de Gh. CATANĂ

CĂLUGĂRU ION – numele literar al prozatorului *Buium Croitoru* (n. 14 februarie 1902 la Dorohoi – m. 22 mai 1956 la Bucureşti). Incă din perioada cînd era elev a început să colaboreze la *Sburătorul*, fiind ajutat de E. Lovinescu, care i-a ales şi numele literar. Inainte de a începe să publice ar fi dorit să semneze Barbu Călin (cf. Saşa Pană). A mai semnat *I.C.*, *I. Haiot* şi *I. Cg.*

Inainte de 1944 a colaborat la *Clopotul, Flacăra, Vremea, Cuvîntul liber, Contimporanul, 75 H. P., Unu, Integral, Azi, Reporter, Era nouă, Flacăra, etc.*

Bibliografie : Caii lui Cibicioc (1923) ; Haiducul Codău (1924) ; Paradisul statistic (1926) ; Abecedar de povestiri populare (1930) ; Omul de după uşă (1931) Don Juan Cocoşatul (1934) ; Erdora (1934) ; De la cinci pînă la cinci (1935) ; Copilăria unui netrebnic (1936) ; Trustul (1937); Ion şi Salomeea (1947); Am dat ordin să tragă (1948) ; Lumina primăverii (1948) ; Clovnul care gîndeşte (1949) ; Măseaua stricată (1949) ; Oţel şi pîine (1952) ; Casa şoarecilor (1958).

CERNEGURA CICERONE pseudonimul prozatorului *Cicerone Ionescu* (n. 1932). A urmat liceul la Piatra Neamţ, fiind la începutul carierei corector şi redactor la presa locală. Ulterior a devenit colaboratorul revistei „Ateneu" (Bacău). A publicat volumul de proză *Moartea lui Armand din Abanara* (Ed. Eminescu, 1971).

CHENDI ILARIE – critic, născut la 21 noiembrie 1871 – m. 25 VI. 1913, se numea *Cîndea*. (vezi Ilarie Chendi : Pagini de critică, E. P. L., 1969). A mai semnat cu pseudonimele : *Gh. Dumbravă, I. Ch. Ilariu, Fidelio, ich, Ch.* şi *Cronicar.*

Bibilografie : Inceputurile ziaristicii noastre, 1789—1795 (1900) ; Zece ani de mişcare literară în Transilvania, 1890—1900 (Oradea, 1901) ; Foiletoane (1904) ; Fragmente, informaţiuni literare (1905) : Schiţe de critică literară (Buc. 1924) ; Portrete literare (f. a., B.P.T.)

CIOBAN MARIA – pseudonimul scriitoarei Maria Botiş. A colaborat la „Convorbiri literare" (1899), „Floare Albastră" (1899) şi „Semănătorul" (1902). A publicat două volume de versuri : Poezii (Arad, 1905) şi Poezii (1927).

COSMIN RADU

pseudonimul scriitorului *Nicolae Tănăsescu*, născut în 1893 (?), profesor la Ploieşti. *Scrieri :* Satire (Buc., 1916) ; Prin Ardeal (1919) ; Pagini de pribegie. Exodul (1919) ; Babylon (roman, 2 vol. 1921 ; *Trei femei* (nuvele, 1923).

COSTIN LUCIAN

numele literar al scriitorului *Ioan Costinescu*, născut în 11 septembrie 1887 la Lisaura (Suceava), mort în 1951 la Caransebeş (unde a fost profesor în învăţămîntul secundar). *Scrieri :* Cîntecele mele (2 vol., 1922) ; Basme (Timişoara, 1926) ; Graiul bănăţean (2 vol.). ; Tălmăciri din lirici germani contemporani (1926) ; Balade (1927) ; Doine şi romanţe (1927) ; Legende (1927) ; Strigături de joc (1927) ; Privelişti şi reverii (1929) ; Studii asupra folclorului bănăţean (1930) ; Astrale (Craiova, 1931) ; Monografia satului Lisaura (Buc., 1940).

PETŐFI SÁNDOR

o sută cincizeci de ani de la naștere

scos-am parul șatrei

Scos-am parul șatrei și-am pornit pe cale.
Presimțiri cețoase îmi dădeau tîrcoale,
Că, de plec, găsi-voi eu ceva prin lume,
Insă presimțirea n-a spus ce anume.
Nu mi-a spus pe unde aflu calea, buna,
Dar să merg îmi spuse, să tot merg într-una.
Glasului lăuntric dat-am ascultare,
Casa părintească azi departe-mi pare
Ca un vis cînd omul treaz de-acuma este,
Tatăl meu și mama n-au de mine veste,
Tata și cu mama au căzut la jale,
Buni vecini la dînșii își făcură cale
Și, ca să-i aline, vorbe bune poartă
„N-aveți nici o grijă de-a lui Sándor soartă!
Lepădat de Domnul, un copil ca dînsul
Merită el oare grija voastră, plînsul?
O mai dă cît poate însă, pîn' la urmă,
Tot în ștreang, dă Doamne, zilele își curmă.
Nu-s de azi pe lume, însă din vechime
Un soi rău ca dînsul n-a mai fost alt nime".
Pe bătrînii-mi astfel i-alinară, iată
Că s-a-ntors cu mama lumea dintr-odată,
Capu-n pat plecîndu-și, a-nceput să plîngă
Pe-al ei fiu, pierdutul, mîinile să-și frîngă
Tatei două lacrimi numai îi dădură
Și-și uscă el ochii c-o înjurătură
Și, împodobind-o ca blănarul blana,
Cu mînie surdă și-a rostit dojana:
„Pe curatu-mi nume o atare pată?
Dacă-n ștreang nu-l suie, eu l-împușc pe dată!"
Vorba asta merse, m-a ajuns cu zorul
Și pe pragul tatei n-am mai pus piciorul,
Căci dintotdeauna eu știam prea bine,
Cînd își dă cuvîntul, cu credință-l ține.
Imi venise dorul să-mi mai văd bătrînii,
Insă totdeauna m-am temut că-i minii.
Numai cînd aflat-am partea mea pe lume,
Două țări știu astăzi ce-am aflat anume,
Doar atunci pe poartă le-am pășit și tata
Nu mai sta cu pușca de primire gata.
Dureros pornise inima să-i bată
Și-i umpluse pieptul tot ca niciodată,
Vezi, azi nu mai zice vorbele aceste
Că pătat de mine numele îi este,
Dar vecinii, bunii? astăzi spun de mine:
„Ți-am tot spus într-una, ți-am tot spus, vecine,
Nu fi rău cu Sándor, căci noroc el are,
Om de treabă fi-va fiul tău cel mare"

Pesta, 14—30 iunie 1847

bunul cîrciumar bătrîn

Ici în pustă, unde ai de mers atîta
Ca să poți vedea un munte cum arată,
Mulțumit trăiesc cu zile fericite,
Viața mi-e de bucurii înconjurată.
Eu la crîșmă găzduiesc și-aici e tihnă,
Numai noaptea, uneori e gălăgie,
Bun bătrîn și om de treabă-i cîrciumarul
Dumnezeu să-i dăruiască bucurie!

Fără bani am casă, masă, băutură,
N-am avut, de cînd mă știu, noroc mai mare,
Cînd la masă mă așez, n-aștept pe nimeni,
Dar de-ntîrzii, mă așteaptă fiecare,
N-am decît o supărare: cîrciumarul
Se mai ceartă uneori cu-a lui soție,
Insă cearta în curînd se potolește,
Dumnezeu să-i dăruiască bucurie!

Uneori vorbim de zilele trecute,
Căci el, Doamne, fericit a fost odată,
Casă-avea, pămînt și bani și-avere multă
Și cireada îi era nenumărată.
Insă oameni fără cinste-i luară banii,
Apa Dunării-i luă casa-n vijelie,
Și de tot a sărăcit, biet cîrciumarul,
Dumnezeu să-i dăruiască bucurie!

Steaua vieții spre apus i se apleacă,
Cei de vîrsta-i năzuiesc doar spre hodină,
Dar asupra-i soarta, vai, se-nverșunează,
Și, de rele copleșindu-l, nu se-alină.
El din zori și pînă noaptea e la muncă,
Nici duminica nu poate s-o mai ție,
Cît îl plîng pe bunul meu crîșmar, sărmanul,
Dumnezeu să-i dăruiască bucurie!

Ca să-l mîngîi, spun că soarta i se schimbă,
Clătinînd din cap asemeni vorbe scapă:
„Da, firește, mă așteaptă fericirea,
De pe-acuma c-un picior mă aflu-n groapă".
Mă arunc înduioșat atunci de gîtu-i,
Lacrimi grele pe obraji îmi curg și mie,
Căci crîșmarul cel bătrîn, îmi este tată,
Dumnezeu să-i dăruiască bucurie!



alb de flori salcîmul...

Alb de flori salcîmul
Crengile-și îndoaie
Și sub el o fată
S-a ferit de ploaie.
Drumu-i ud, dar ploaia
O să treacă-ndată,
Eu din pragul casei
Lung mă uit la fată.

«Intră, hulubiță,
Cît o să mai cadă
Ploaia, hai în casă
Și-o să stai pe ladă.
Te-o sui eu dacă-i
Naltă pentru tine,
Iar de-ți va fi tare,
Pe genunchi te-oi ține...»

tocmeala

«Păstoraș, flăcău sărac cu oi domnești,
Vreau să-ți cumpăr sărăcia. Te-nvoiești?
Vezi cît aur are-ntrînsa punga mea?
Dă-mi iubita, pe deasupra, pentru ea.»

«Doar arvună de-ar fi tot ce mi-ai menit,
Iar ca plată de-ai aduce însutit,
Lumea-ntreagă pe de-asupra încă dînd,
Pe iubita mea, străine, nu ți-o vînd!»

roșeața-n frunze a pătruns...

Roșeața-n frunze a pătruns. De-acum
E brumă-n cîmp și soarele-i ca-n scrum,
Crengi șuieră în vînt, sub norii suri,
Păstor, haiduc tînjesc după călduri,

Păstorul însă-și are un cămin,
O strachină și plosca lui de vin,
Cînd ospătează, mai și bea apoi
Și doarme cu nevasta-n perne moi.

Haiducul n-are vatră-n casa lui,
Prin pustă-și sună lanțurile șui,
In crîng se culcă, fără foc, flămînd
Al nopții frig de toamnă blestemînd.

amuțit-a a furtunii harpă...

Amuțit-a a furtunii harpă
Cruntă, din răsunetu-i cumplit,
Liniștit e cîmpul cum e fața
Ce-a luptat cu moartea și-a murit.

Ce frumoasă-i seara cea de toamnă,
Se mai vede doar un nour sus
Rătăcind peste verzuia pustă,
Amintire-a vremii ce s-a dus.

Asfințitul învelește-n aur
Turle de clopotnițe sătești,
Sate-n apa morților se mișcă
Parcă-ar fi corăbii din povești.

Nesfîrșită-i pusta! cît se vede
Se întinde fără de hotar,
Inima-mi îi seamănă; flori n-are,
Verdele iubirii-nstr-însa-i doar.

Și sub greutatea lui se-ndoaie
Ca un pom a cărui ramuri sînt
Incărcate într-atît de roade,
Că se pleacă pînă la pămînt.

Inima îmi este-o cupă plină,
Se revarsă dragostea din ea,
Și-ar fi rău să curgă în țărînă,
Ia-o, moarte, tu și-ntreagă-o bea.

chiar și tu de mine-ți rîzi, natură?

Chiar și tu de mine-ți rîzi, natură?. .
Că de-atunci de cînd e moartă ea,
Caldă, luminoasă primăvara
A venit în miez de iarnă grea.

Gheața de pe Dunăre-i topită,
Munții Gellert de zăpadă-s goi
Doar ca ochii mei și bietu-mi suflet
Să se plece sub batjocuri noi?

Pentru ce-ați tăcut, stihii trîndave?
Lupta cum de n-o porniți aici?
Vînt de miază-noapte, vultur aprig
Aripile-n vuiet nu-ți ridici?

Pentru ce n-alergi tu după nouri
Ca pușcașul după-o păsărea?
Păsării din slavă pene-i scapă,
Norul din văzduh presară nea.

Cum aș vrea cu inima-mi asemeni
Mîndra lume să se facă iar,
Să se schimbe gingășia firii
Iar în pîclă grea și-n frig amar.

O, dar poate cu-nsorita-i vreme
Nu și-a rîs natura nicidecum
Ci căldura-și suflă, milostivă,
Să nu-nghețe ea sub glie-acum.

singurătate

Ici, de-a lumii forfotă departe,
Intr-un biet sătuc,
Viața, fericit pînă la moarte
Aș voi s-o duc.

Fericit! în lumea asta mare
N-am fost fericit,
Oameni, cer, pămînt — fără-ncetare
Toți m-au prigonit.

Fără pace, ziua-mi fu amară,
Noaptea tot la fel,
Unde-am fost, în inimă-mi intrară
Ochi de lup mișel.

Dar mi-am strîns calabalîcul, iată
Și fugii colea,
Iar sclipește-n bolta-ntunecată
Luminoasa stea.

Sfînt ungher! In astă văgăună
Munții mă-nconjor,
Mîna-n gît nu poate să mi-o pună
...Nici un creditor.

în românește de **N. I. PINTILIE**

literatura lumii

CONVORBIRI LITERARE
revista bilunara de literatura editata de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialista Romania
Redactor sef: CORNELIU STEFANACHE
Redacția: Iași, strada Palat nr. 1 tel. 162 42, 172 87. Administrația: București, Șoseaua Kiseleff, nr. 10, tel. 18 33 99. Tiparul: I. P. Iași